

Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec

- **Hribar, Gabriel. Kako gledajo na volitve koroški slovenski politiki : državnozbornske volitve 2017 /** Gabriel Hribar, Zdravko Inzko, Marjan Sturm, Bernard Sadovnik ; [pogovarjal se je] Janko Kulmesch.- Predsednik Gabriel Hribar (deželna EL), Zdravko Inzko (NSKS), Marjan Sturm (ZSO) in Bernard Sadovnik zavzemajo stališče do nedeljskih državnozbornskih volitev.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 4-5**
- **Detela, Lev. Dunajski simpozij o Maksu Fabianiju in fin de siècleu z odkritjem spominske plošče na njegovi stavbi Urania /** Lev Detela.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 5**
- **Pirker, Jürgen. Kako ohraniti zaščito starih in vključiti v družbo nove manjšine? : Dom prosvete v Tinjah /** Jürgen Pirker ; [pogovarjal se je] Bojan Wakounig.- Z družbenimi spremembami, zlasti z množičnimi migracijami zadnjih let, je vse bolj pereče vprašanje pravnega položaja tako imenovanih novih manjšin in ohranitve ravni zaščite starih manjšin. O tem je tekel enodnevni posvet v Tinjah.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 6**
- **Wakounig, Bojan. Sprava ni za strahopetce, ker zahteva pogum : skupno spominjanje v Velikovcu /** Bojan Wakounig.- Velikovec. Na velikovškem mestnem pokopališču so se v petek, 6. oktobra 2017 zbrali predstavniki iz Koroške in Slovenije ter obeh koroških narodov, da bi se poklonili žrtvam bojev iz let 1918/19.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 7**
- **Polanšek, Emanuel. Srečanje članov Posojilnice Bank : slovenski bančni sektor na Koroškem /** Emanuel Polanšek.- V petek, 20. oktobra prireja Posojilnica Bank eGen v kulturnem domu na Radišah srečanje članov, na katerem želijo upravni odbor, poslovodstvo in nadzorni odbor informirati članice in člane o položaju in prihodnjih perspektivah koroškega slovenskega bančnega sektorja. Na sporedu bo tudi kulturni program.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 7**
- **Wakounig, Bojan. 40 let tamburic pod Jepo : tamburaški ansambel Loče /** Bojan Wakounig.- Loče pri Baškem jezeru. Tamburaški ansambel Loče bo v soboto 21. oktobra 2017 v kulturnem domu v Ločah skupaj z zasedbo Matakustix in Dekleti Smrtnik slavil svojo 40-letnico.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 8**
- **Wakounig, Franc. Kostanje so zdaj postaja Slovenske pisateljske poti : Drabosnjakov dom na Kostanjah /** Franc Wakounig.- Kostanje. V Zgornji vasi na Kostanjah so v soboto, 8. oktobra 2017 svečano proslavili 15-letnico Drabosnjakovega doma, ki ni le kulturni dom krajevnega Slovenskega prosvetnega društva Drabosnjak, ampak je v njem urejen nadvse informativen in strokoven muzej nekdanjega vaškega življenja in življa. Odslej je tam tudi postaja Slovenske pisateljske poti.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 8**
- **Wakounig, Franc. Stonov pohod po šentjanških Rutah : po poteh partizana /** Franc Wakounig.- Prezid. V nedeljo, 8. oktobra 2017 so krajevna Slovenska prosvetna društva Borovlje, Šentjanž in Bilka ter Zveza koroških partizanov vabili na že tretji Stonov pohod.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 13**
- **Wakounig, Bojan. Shiva šiva - koncert pesmi o delu v Šentjakobu : ženski zbor Rož /** Bojan Wakounig.- Šmihel. Ženski zbor Rož je v petek, 13. oktobra 2017 v Šentjakobu uprizoril poseben koncert.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 14**
- **Wakounig, Bojan. Lutkovni festival Ciki Caki - pet dni in devet predstav : Kulturno prosvetno društvo Šmihel /** Bojan Wakounig.- Šmihel. V sredo, 18. oktobra 2017 se bo začel lutkovni festival Ciki Caki 2017 - edini in edinstveni na Koroškem.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 15**
- **Wakounig, Bojan. Mono bene v tretje in v treh jezikih : festival monodrame /** Bojan Wakounig.- Celovec. Med 17. in 21. oktobrom 2017 bo potekal koroški festival monodrame Mono bene - tudi s slovensko predstavo in tudi v k&k.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 15**
- **Kozjek, Katja. O gladi in gloriiji /** Katja Kozjek Varl ; [pogovarjala se je] Ana Grilc.- Pedagoginja likovne umetnosti in slikarka Katja Kozjek Varl govori ob odprtju svoje razstave v Žvabeku o svojih umetninah, pedagoškemu delu in ugledu v družbi.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 16-17**
- **Rustia, Simon. Dolgoletni trud se zrcali v uspehih : športno plezanje /** Simon Rustia.- Šentjanž. Že vrsto let se Nicolai Užnik iz Šentjanža v Rožu ukvarja s športnim plezanjem. Hitro so prepoznali njegovo nadarjenost. Prijem za prijemom se je izboljševal in se v teku let izoblikoval v enega izmed najboljših plezalcev na svetu.- **Novice, slovenski tednik za Koroško, Celovec. - Št. 39 (13. okt. 2017), str. 18**

Primorski dnevnik, Trst

- **Tence, Sandor. Muzej rezijanskih ljudi velika pridobitev za Rezijo : v Plocovi hiši pravljice, pripovedke in tudi digitalni arhiv. Primorski dnevnik, št. 239 (13. okt. 2017), str. 3**

- Tence, Sandor. "Bala sem se, da projekta ne bomo nikoli izpeljali, pa smo ga": rezija – Luigia Negro. Primorski dnevnik, št. 239 (13. okt. 2017), str. 3
- Poslanci odobrili nov volilni zakon, sedaj na vrsti senat : Italija - ukrep vzdržal odločilno tajno glasovanje : pooblastilo vladi, da v FJK začrta okrožji v skladu z zaščitnim zakonom za Slovence. Primorski dnevnik, št. 239 (13. okt. 2017), str. 2
- Fonda, Aljoša. Tržaško zaledje slovenskim staršem dopušča malo izbire : Tržaška - odprto vprašanje slovenskih jasli na Krasu : potrebni bi bili podatki o dejanskem povpraševanju. prikrajšane zlasti manj premožne družine. Primorski dnevnik, št. 240 (14. okt. 2017), str. 5
- (iž) Evropa ima lahko na voljo slovenski model integracije: Trst – V TKS filozof Edvard Kovač o vprašanju identitete in migracijah. Primorski dnevnik, št. 240 (14. okt. 2017), str. 7
- GAŠPERLIN, Aljoša DS po desetih letih z novimi izzivi, kaj pa Slovenec v parlamentu? : Trst - Demokratska stranka se obnavlja in pripravlja na novo volilno preizkušnjo / Aljoša Gašperlin. - Ilustr. V: Primorski dnevnik. - ISSN 1124-6669. - Letn. 73, št. 241 (15. okt. 2017), str. 5
- BRETONSKA organizacija proti ukinjanju starih krajevnih imen v bretonščini. - Ilustr. V: Primorski dnevnik. - ISSN 1124-6669. - Letn. 73, št. 241 (15. okt. 2017), str. 13
- Ivan Žerjal. Še vedno težave s šumniki na področju šolstva in motorizacije: Trst – na včerajšnji seji paritetnega odbora za slovensko manjšina. Nezadostno število mest v slovenskih jaslih v občini Trst . Deželni urad za slovenski jezik še ni zaživel. Primorski dnevnik, št. 242 (17. okt. 2017), str. 5
- Katja Kralj. Stotrideset let petja na Prosek-Kontovelu: Prosek – pevski zbor Vasilij Mirk proslavil častitljiv jubilej. Primorski dnevnik, št. 242 (17. okt. 2017), str. 9
- Gašperlin, Aljoša. Slovenci v miljski občini končno dobili svoje mesto : Milje, občinski svet odobril nov statut, ki jih prvič izrecno omenja. Primorski dnevnik, št. 243 (18. okt. 2017), str. 5, 1

Primorske novice, Koper

- Jana Kregelj. Za premikanje mejnikov je potrebno soglasje obeh: vlada objavila karte – Cerar bo Plenkovića pozval k nadaljevanju pogovorov o implementaciji arbitražne sodbe. Primorske novice, št. 241, 17. 10. 2017, str. 5

Delo, Ljubljana

- **Schengen, kakršnega smo poznali, na smrtni postelji. Peter Žerjavič, dopisnik. Delo, 13.10.2017, str. 3**

Luknjanje schengna. Slovenija sicer nasprotuje podaljševanju policijskega nadzora na notranjih mejah, a EU še širi podlago za večletni nadzor

Bruselj – Članice EU dve leti po uvedbi prvega nadzora na notranjih mejah med državami v schengenskem območju kot odzivu na množičen prihod beguncev še podaljšujejo ukrepe, ki so bili najprej predvideni le za krajše obdobje.

Ker se novembra izteče dveletni rok, v katerem je po schengenskem zakoniku dopuščen nadzor v primeru pomanjkljivosti pri nadzoru na zunanji meji (v Grčiji), se članice odločajo za drugačno pravno podlago. Danska in nemška vlada sta sporočili, da bosta podaljšali nadzor potnikov za šest mesecev. Danski policisti izvajajo nadzor na meji z Nemčijo in Švedsko. Nemčija bo opravljala nadzor letalskih povezav z Grčijo in na meji z Avstrijo. Vzrok niso le pomanjkljivosti na zunanji meji in nezakonite migracije znotraj schengna, ampak tudi teroristična grožnja.

»Popolna vrnitev k schengenskem prostoru brez nadzora na notranjih mejah bo mogoča šele, ko jo bo dopuščal celoten položaj,« je sporočil nemški minister za notranje zadeve Thomas de Maizière. Kljub prizadevanjem tako na ravni EU kot v državah članicah je po njegovem mnenju še dolga pot do tega cilja.

V evropski komisiji, ki mora proučiti skladnost takšnega nadzora s pravom EU, so že pojasnili, da so prejeli obvestila iz vseh treh držav in da jih še ocenjujejo. Presenečenje bi bilo, če se za podaljšanje ne bi odločile še Avstrija, Norveška in Švedska. Na Dunaju so ves čas odločni zagovorniki podaljševanja nadzora, ki ga izvajajo tudi na meji s Slovenijo. V evropski komisiji na kritike nenehnega podaljševanja, ki ni več podprto z najtrdnimi argumenti, odgovarjajo, da imajo članice po zakonu pravico do tega, če so izpolnjeni pogoji.

Članice: Nadzor zunanje meje je pomanjkljiv

Za cilj so si postavili, da bi se vrnili k polnemu delovanju schengna do konca leta 2016, a uspeha ni bilo. Čeprav v Bruslju pogosto na dolgo in široko razlagajo, kaj vse so naredili za boljši nadzor zunanje meje in registracijo ljudi, se članice še vedno sklicujejo na pomanjkljiv nadzor zunanje meje. Bruselj sicer članice nenehno poziva, naj bo nadzor sorazmeren in naj se raje osredotočijo na nadzor v obmejnem pasu. Poleti se je povečal pritisk skupine držav na čelu s Francijo in Nemčijo, ki so zahtevale, da bi se nadzor lahko podaljšal do skupaj največ – štirih let.

Evropska komisija je nato pripravila predloge za reformo schengna, ki v primeru resne grožnje javnemu redu in notranji varnosti dopušča nadzor do največ treh let. Ti predlogi bodo danes na mizi na zasedanju ministrov za notranje zadeve EU in bodo predvidoma sprejeti do konca leta. V Bruslju govorijo o posodabljanju schengenskega zakonika in njegovem prilagajanju novim varnostnim izzivom. Članice bodo v primeru resne grožnje najprej opravljale nadzor leto dni namesto skupaj največ šest mesecev, kot je veljalo do zdaj.

Analiza tveganj

Nato bo sprejet še poseben režim, ki bo članicam dopuščal, da pod posebnimi pogoji nadaljujejo nadzor še dodatni dve leti, če bodo na ozemlju članice že sprejeti sorazmerni izredni nacionalni ukrepi, denimo izredno stanje. Vključene bodo še varovalke, denimo analiza tveganj, ki bo morala dokazati, da je podaljševanje nadzora ukrep v skrajni sili. Po prepričanju Bruslja bo treba omejiti učinek na prosto gibanje in dajati prednost alternativnim ukrepom. Tudi prizadete države na drugi strani meje bodo morale biti bolj vključene pri sprejemanju odločitev.

To je bolj ali manj le tolažba, saj je evropska komisija v priporočilih za podaljševanje vedno imela posluš za želje članic, ki si prizadevajo obdržati nadzor. Slovenski argumenti, da nezakonitih prihodov ljudi iz Slovenije v Avstrijo skoraj ni, evropskega komisarja za notranje zadeve Dimitrisa Avramopulosa nikoli niso prepričali. Viri v EU sicer navajajo, da je Slovenija na vseh ravneh poskušala spodbiti podaljševanje nadzora, a do zdaj pri tem ni bila uspešna.

- **Za ideale. Mimi Podkrižnik. Delo, 13.10.2017, str. 6**

Romanski razgledi

Ideal je visok in zanj so pripravljene politično umreti. Tako kot se je »pokopal« nekdanji katalonski predsednik Artur Mas. Katalonski osamosvojitveni proces je, kot se Španija razgalja te dni, nevarna igra z ognjem, ki se, ob za Barcelono morebiti najslabšem razpletu, lahko pokaže kot kolektivni in zagotovo tudi posamični politični samomor. Predsednik Carles Puigdemont in njegova ekipa tvegajo ogromno, v resnici postavljajo na kocko vse, morda tudi vse, kar je samo njihovega, še tisto najintimnejše v slehernem človeku.

Prav zdaj se končuje rok, ko mora poplačati »kazen« nekdanji predsednik generaliteta Artur Mas. Kazen ni samo simbolično obrobna ali politično vzgojna, ampak (mu) je špansko računsko sodišče z obrestmi vred naložilo krepkih 5,25 milijona evrov: zato, ker je 9. novembra 2014 organiziral tedaj prav tako prepovedano glasovanje o neodvisnosti, na katerem so volivci odgovarjali na vprašanji: »Ali naj Katalonija postane država? In če da, ali naj bo neodvisna?« Potem ko je »v imenu demokracije« oddalo glasove več kot 2,3 milijona volivcev, je dobrih 80 odstotkov dvakrat obkrožilo da ...

Sledil je sodni pregon ključnih akterjev katalonske politike z Masom na čelu, ki je že takrat spraševal Španijo, Evropo in svet, ali je biti demokrat res isto kot biti kriminallec. Morda je zanimivo, da jih je postavila na zatožno klop – zaradi zapravljanja davkoplačevalskega denarja – (prav tako) Societat Civil Catalana, antiindependentistična organizacija, ki tudi zdaj kliče unioniste na velika zborovanja v Barceloni.

Arturja Masa v zadevi iz leta 2014 bremenijo »solidarne odgovornosti«, kar pomeni: če globe z obrestmi vred do 17. oktobra ne bodo poravnali nekdanja ministrica za izobraževanje Irene Rigau (3 milijone evrov), nekdanji tiskovni predstavnik katalonske vlade Francesc Homs (2 milijona evrov) in nekdanja podpredsednica Joana Ortega (200.000 evrov), bo roka pravice segla po zasebnem imetju nekdanjega voditelja ... Zato so, solidarno občutljivi, še preden bi se iztekel rok, začeli zbirati denar za nekdanje politike na drugi strani civilne družbe, denimo pri independentističnih Katalonski narodni skupščini (ANC) in Òmnium cultural.

Ni nepomembno, da je Mas, ki je v torek prisostvoval nagovoru Carlesa Puigdemonta v parlamentu ob razglasitvi neodvisnosti, kazni za svoj demokratični zločin – za nespoštovanje navodil španskega ustavnega sodišča, da posvetovalnega glasovanja leta 2014 ne bi smel organizirati – že dobil: po marčevski razsodbi katalonskega prizivnega sodišča dve leti ne sme opravljati javne funkcije, naložili so mu tudi globo v višini 36.500 evrov. Kakor sta bili na tem sodišču takrat obsojeni tudi Joana Ortega in Irene Rigau ...

Katalonsko osamosvojitveno gibanje je nevarna igra naivno zaupljive demokracije s strogim in togim španskim redom, v kateri je – v preidealnem ustroju sveta – mogoče končno dobiti vse, v kruto realnem pa čisto vse izgubiti: kolektivno in prvi pogumni posamezniki tudi najbolj intimno sebe. Za narodni ideal ...

- **Rosatellum proti Grillu in tudi Slovincem. Tone Hočevar. Delo, 13.10.2017, str. 6**

Italijanska volilna zakonodaja. Novi zakon poskuša rešiti stare sile in zagotoviti učinkovito vladanje

Italijanska vlada je preživela glasovanje o zaupnici, na katero je stavila svoj novi volilni zakon, ki naj poskuša rešiti že dolgo zavoženo politiko, in se nekako vrnila v bipolarno delitev na politični sceni. Pripelje naj do volitev, ki bi zmagovalcem zagotovile vladanje, kar se že nekaj let ne dogaja več.

S prizorišča naj izrine populistično Gibanje 5 zvezd, ki se je povzpelo tako visoko prav zaradi nezaupanja volivcev v nekredibilne stare stranke. Najhujše pa je, da utegne novi zakon, ki ga mora prihodnji teden izglasovati še senat, usodno prizadeti slovensko narodno skupnost v Italiji. Zakonu, o katerem je zdaj beseda v rimski poslanski zbornici, v italijanskem političnem besednjaku pravijo »rosatellum«, kar pomeni, da ga je spodbudil in kot osnutek podpisal vodja poslanske skupine vladajoče Demokratske stranke, tržaški politik Ettore Rosato. Odkar imajo težave z volitvami in iskanjem dovolj trdne vlade, volilne sisteme krstijo tako, da imenu predlagatelja dajo nekakšen latinski prizvok. V političnih krogih temu rečejo »makaronarska latinščina«.

Prvi volilni zakon z »latinsko pripono« je bil »mattarellum«, po sedanjem predsedniku republike Sergiu Mattarelli. Ime mattarellum si je izmislil rajni politični analitik, profesor Giovanni Sartori, tudi izraz makaronarska latinščina je bil njegov. V obdobju, ko je bil pred desetletjem osnutek novega zakona po nalogu tedanjega prvaka Silvia Berlusconija celo po mnenju podpisnika besedila Roberta Calderolija »prašičji«, so mu rekli »porcellum«. Matteo Renzi je svoj volilni umotvor krstil za »talicum«, zdaj pa je beseda o »rosatellum«. Za njim, pravijo, stojita bivši premier Renzi, ki je padel, ko je propadla njegova ustavna reforma, zdaj pa čaka, da se bo vrnil na vrh, pa tudi Silvio Berlusconi, ki bi se rad vrnil vsaj blizu vrhovom. Skupaj bi utegnili vladati vsemu navkljub, ugibajo komentatorji in upajo, da se tako ne bo zgodilo.

Ravnotežje na italijanskem političnem prizorišču se je podrla, ko se je ob starem sistemu, naslonjenem na bipolarnost leve in desne sredine kot znak odpora proti neučinkoviti politiki starih sil pojavilo Gibanje 5 zvezd, ki je postalo najmočnejša posamezna stranka, oblasti pa ni moglo prevzeti, ker ni bilo povezano z nobeno drugo stranko, ki bi ji pomagala do palače Chigi.

Zmes proporcionalnega in enomandatnega

Novi zakon, s katerim se hočejo rešiti vladajoči demokrati, ob njih pa tudi berlusconijevci in drugi, ki jih je povozil čas, predvsem spodbuja volilne koalicije, ki bi si lahko zagotovile večino in kolikor je mogoče trdno vladanje. Ker 5 zvezd načelno ne vstopa v koalicijo z nikomer, po drugi strani pa jih tudi drugi ne marajo za koalicijske partnerje, si težko obeta zmago, ki bi jo gibanje komika Beppeja Grilla lahko pričakovalo v starem, skrajno neučinkovitem volilnem sistemu zadnjih let. Sistem je zapisan tako, da bo po novem, če bo zakon dokončno sprejet, skoraj dve tretjini (64 odstotkov) parlamentarcev izvoljenih s proporcionalnim sistemom, dobra tretjina (36 odstotkov) pa z enomandatnimi volilnimi okrožji. V takem sistemu, menijo strokovnjaki, si lahko premeteno sestavljena koalicija zagotovi vladanje za daljši čas.

Tako sestavljeno koalicijo, ugibajo komentatorji, bi si utegnili zamisliti celo doseganji nasprotniki, denimo demokrati in berlusconijevci. Leva sredina bi si utegnila podaljšati čas na oblasti, če se bo pametno povezala s sredino in morda tudi s strankami, ki so bolj levo od nje. Najbolj srdito proti novemu zakonu tudi na ulicah protestirajo pripadniki Grillovega gibanja, ki jim je jasno, da je »rosatellum« napisan prav proti njim in njihovemu pohodu na oblast. Ljudje imajo dovolj stare politike, marsikomu se zdijo komikovi sodelavci nekaj novega in svežega, čeprav so že v nekaj primerih dokazali, da jim upravljanje in vladanje ne gresta ravno od rok. Odkar so prevzeli oblast v Rimu, denimo, prestolnica koraka vzvratno, kar je videti tako rekoč na vsakem koraku.

Manjšine spet neenakopravne

Volilni zakoni so posebej občutljiva stvar za narodne manjšine, pa ne za vse enako. Za nemško manjšino na Južnem Tirolskem in za francosko v dolini Aoste je bilo že od začetka republike razmeroma dobro poskrbljeno, če ni bilo, pa sta se znala postaviti zanj matična naroda ali pa – v nemškem primeru – tudi kakšna eksplozija. Tudi novi zakon bo poskrbel za zastopanost francoskih in nemških manjšincev v obeh domovih rimskega parlamenta.

Drugače je s slovensko manjšino, ki nikoli ni imela zagotovljene zastopanosti v poslanski zbornici ali senatu. Slovenski poslanci ali senatorji, ki do se zvrstili v zadnjih desetletjih, so bili tam samo zato, ker je to zagotavljala italijanska levica, najprej komunisti, potem oljka, levi demokrati ali demokrati. Nobena druga stranka se ni nikoli potegnila za slovensko manjšino. V italijanski politični javnosti vse slovenske organizacije, pa čeprav so med seboj politično in ideološko ločene, marsikdaj tudi nasprotne, sodijo »na levo«, naj to hočejo ali ne.

O tem, kdo bo izvoljen v rimski parlament, bodo tudi v prihodnje odločale stranke, volivci se bodo morali le potruditi, da si bo stranka zagotovila dovolj glasov. Koliko glasov bo dobila demokratska stranka oziroma njena volilna koalicija, ni gotovo.

V deželi Furlanija - Julijska krajina, kjer živijo Slovenci, bi morala vladajoča demokratska stranka, ki prav na severovzhodu države zadnje čase izgublja zagon, svojega kandidata iz vrst slovenske manjšine na volitvah za senat postaviti vsaj na drugo mesto kandidatne liste, če bi hotela zagotoviti slovensko zastopanost. Podobno kot doslej je torej slovenska zastopanost odvisna od odločitve oziroma dobre volje trenutno vladajoče leve sredine. Na to, da bi bila zagotovljena, kakor je italijanska (ali pa madžarska) zastopanost v slovenskem parlamentu, doslej ni pomislil še nihče.

- **Zdaj prihajajo najbolj ranljivi ljudje. Boštjan Videmšek. Delo, 13.10.2017, str. 6**

Pozabljena tragedija. Na grških otokih okoli 13.000 ljudi živi v grozljivih razmerah

Pozabljena in pod debelo evropsko birokratsko preprogo- pometena tragedija beguncev- v Grčiji se je v zadnjih dveh mesecih še zaostila. Število beguncev, ki prihajajo iz Turčije na grške egejske otoke, kjer so že tako razmere zelo slabe, je največje po zaprtju balkanske begunske poti in sklenitvi evropsko-turškega dogovora lani spomladi.

V zadnjih mesecih se je število beguncev in migrantov, ki prihajajo iz turških obal na grške otoke, opazno povečalo. Septembra je prispelo v Grčijo 4886 ljudi na begu – največ po marcu 2016, ko se je hkrati s sprejetjem evropsko-turškega begunskega dogovora, s katerim je Bruselj za 6 milijard evrov dobesedno prodal Ankari usode na sto tisoče beguncev in migrantov, zaprla tako imenovana balkanska begunska pot.

Žarišča = koncentracijska taborišča

Razlogov za ponovno povečanje prečenja ožin med turško obalo in grškimi otoki je več. Poleg opazno manj aktivne turške obalne straže in čedalje slabših razmer, v katerih v Turčiji biva več kot dva milijona sirskih beguncev, je treba omeniti še ofenzivo proti samooklicani Islamski državi (IS) v Iraku in Siriji, ki je pregnala z domov več sto tisoč ljudi.

Na grških otokih – predvsem to velja za Samos, Lezbos in Hios – begunci živijo v grozljivih razmerah. Tako imenovana žarišča (»hotspots«), dejansko pa koncentracijska taborišča, so brez izjeme prenapolnjena. V žarišču Vati na Samosu, kjer je uradno prostora za 700 ljudi, je trenutno v nečloveških razmerah nastanjenih okoli 3000 beguncev in migrantov. Okoli 400 jih živi v bližnjem gozdu. V zloglasnem taborišču Moria na Lezbosu, kjer je pred dnevi umrla petletna sirska deklica, živijo 1500 ljudi več, kot je bilo uradno predvidenih. Kaos na otokih vpliva tudi na odnos lokalnega prebivalstva do beguncev in migrantov – ta je iz dneva v dan slabši. Povečuje se število napadov in neonacističnih izpadov. Predvsem na Hiosu in Samosu.

Več tisoč ljudi je na egejskih otokih brez možnosti premika proti Atenam in kasneje proti srednji in severni Evropi ujetih že več kot dvanajst mesecev. V taboriščih ni dovolj hrane. Infrastruktura je slaba. Odnosi med globoko travmatiziranimi prebivalci prav tako. Azilni postopki potekajo boleče počasi – ali pa sploh ne. Mogoče je reči, da se je azilni sistem zlomil. Potem ko je grška država po direktivi iz Bruslja aprila začela izganjati nevladne organizacije in sama prevzemati naloge, za katere niti približno ni usposobljena, so se razmere zelo poslabšale. Marsikje je zavladal velik kaos. Največjo ceno so seveda – zopet – plačali od sveta odrezani begunci in migranti. Teh je v Grčiji trenutno okoli 60.000.

Težave z duševnim zdravjem, samomori ...

»Dramatično je. Zdaj prihajajo na otoke najbolj ranljivi ljudje. Iz Sirije in Iraka bežijo pred nasiljem celotne družine. V zadnjih mesecih smo na naših klinikah srečali več ljudi, ki so bili žrtve nasilja, mučenja ali posilstva, kot kadarkoli prej,« je povedal Elias Pavlopulus, vodja odprave Zdravnikov brez meja (MSF) v Grčiji.

MSF je tudi opozoril, da med begunci in migranti v taboriščih zaradi strašljivih bivalnih razmer in brezizhodne situacije vladajo urgentne težave z duševnim zdravjem, ki strmo rastejo. Prav tako strmo narašča število samomorov in primerov samopoškodovanja. Na Lezbosu celo za 50 odstotkov.

»Vsak dan oskrbujemo ljudi, ki pravijo, da bi raje umrli v domovini, kot bili še naprej ujeti na otokih,« je dejala Jayne Grimes, ki na Samosu, kjer so trenutno najslabše razmere, v MSF vodi aktivnosti, povezane z duševnim zdravjem. »Zaradi 'geografskih omejitev' so številni najbolj ranljivi begunci, tudi tisti, ki trpijo za sindromom posttravmatskega stresa, tisti, ki so bili žrtve mučenja ali posilstva, ter nosečnice, prisiljeni več mesecev čakati na odobritev prošnje za azil v prenapoljenih in slabo opremljenih 'žariščih' – velikokrat celo v šotorih,« je zgrožena opozorila Elinor Raikes, regionalna direktorica Mednarodnega reševalnega odbora za Evropo in Severno Afriko.

Zelo podobno je sporočilo iz organizacije Save the Children. »Počasen azilni proces povzroča, da so ljudje na otokih ujeti za nedoločen čas. Družine z otroki morajo živeti v improviziranih bivališčih z malo vode, slabo higieno in neprimernimi stranišči,« so zapisali v svojem zadnjem poročilu iz Grčije. Med vsemi ljudmi na begu, ki so ujeti na grških otokih, je kar 40 odstotkov otrok.

Neizpolnjene kvote

Okoli 75 odstotkov beguncev in migrantov je letos sicer prispelo v Evropsko unijo prek tako imenovane osrednje sredozemske poti, ki prek Sahela in Libije ter Sredozemskega morja vodi do italijanskih otokov (Lampedusa, Sicilija). Po podatkih Mednarodne organizacije za migracije (IOM) je do 8. oktobra prišlo v Evropsko unijo 140.538 beguncev in migrantov – število je za 26 odstotkov nižje kot lani ob takem času. 2754 ljudi je umrlo na poti – utonili so v Sredozemlju, velikem in neoznačenem množičnem grobišču.

Evropska unija se je septembra 2015 zavezala, da bo večinoma iz Grčije in Italije v 28 držav članic v okviru tako imenovanega relokacijskega programa preselila 160.000 prosilcev za azil. Toda v dveh letih je bilo preseljenih le 29.000 beguncev. Manj kot petina obljubljenih številke. Niti ena članica EU ni izpolnila predvidene kvote.

- **Usoda sirskega državljana v rokah naših oblasti. Majda Vukelić. Delo, 14.10.2017, str. 2**

Po odločitvi sodišča EU in vrhovnega sodišča. Obe sta pritrdili našemu notranjemu ministrstvu, kako bo to ravnalo, ne razkriva

Ljubljana – Slovensko notranje ministrstvo zaradi varstva osebnih podatkov ne razkriva, kako bo ravnalo v primeru sirskega državljana Ahmada Šamieha po tem, ko sta svoje povedali sodišče EU in naše vrhovno sodišče. Ali ga bo vrnilo na Hrvaško, je še neznanka.

Gre za enega od primerov, zaradi katerega se je naša najvišja sodna instanca pred dobrim letom dni obrnila na luksemburško sodišče, da bi rešili dileme, povezane z dublinsko uredbo, in sicer, ali daje ustrezne odgovore na razmere, ko smo na balkanski poti imeli množičen begunski val in se je posameznik odločil, da Slovenijo zaprosi za mednarodno zaščito. Gre za primer sirskega državljana, ki je februarja lani iz svoje domovine odšel v Libanon, nato v Turčijo, Grčijo, Makedonijo, Srbijo, na Hrvaško in v Slovenijo. Iz Hrvaške je k nam prišel z »migracijskim vlakom«, kot je v predlogu za predhodno odločanje zapisalo vrhovno sodišče. Že na poti iz Srbije na Hrvaško so ga, kot številne druge migrante, spremljali srbski državni organi, na hrvaško stran je vstopil na za to odrejenem prehodu državne meje. Tudi na hrvaški strani so ga spremljali nadzorniki, ki njegovega vstopa v državo niso zavrnil, prav tako niso uvedli nobenega postopka zaradi zapustitve hrvaškega ozemlja ali preverjali, ali sirskega begunec izpolnjuje pogoje za zakonit vstop na hrvaško ozemlje. Organi sosednje države so nato organizirali prevoz do slovenske državne meje.

Nezakonit vstop

Sirski državljan je po dosegljivih podatkih še vedno nastanjen v izpostavi ljubljanskega azilnega doma, pri nas je zaprosil za mednarodno zaščito, vendar je naše notranje ministrstvo junija lani odločilo, da njegove prošnje ne bo obravnavalo, saj je v skladu z dublinskimi pravili za to pristojna Hrvaška. In sodišče EU je ministrstvu pritrdilo. Odločilo je namreč, da je Hrvaška odgovorna za obravnavanje prošnje za mednarodno zaščito oseb, ki so množično prečkale njeno mejo med begunsko krizo v letih 2015 in 2016. Za te osebe namreč velja, da so nezakonito prečkale zunanjo mejo Hrvaške v smislu uredbe dublin III, kot se uradno imenuje omenjeni evropski akt.

Sodišče EU se je pravzaprav hkrati ukvarjalo z dvema primeroma, in sicer s primerom sirskega državljana, ki je pri nas, in člani dveh afganistanskih družin, ki so se nastanili v Avstriji. Presodilo je, da je sprejem državljanov držav, ki niso članice EU, ne glede na to, ali gre za sklicevanje na humanitarne razloge, šteti za nezakonit prehod meje. Konkretno to pomeni, da bi se morala sosednja država, v katero so najprej vstopili prosilci za azil, ukvarjati z njihovimi prošnjami za mednarodno zaščito ne glede na to, ali je takrat šlo za izredne okoliščine.

Slovensko vrhovno sodišče je na podlagi odločitve sodišča EU sklenilo, da ni nobene utemeljene domneve, da na Hrvaškem obstajajo sistemske pomanjkljivosti v zvezi z azilnim postopkom in pogoji za sprejem prosilcev, ki bi lahko povzročile nevarnost nečloveškega ali poniževalnega ravnanja s prosilci za mednarodno zaščito.

Suverena presoja

Kako bodo ravnale naše oblasti v zvezi z Ahmadom Šamiehom, še ni jasno. Sodišče EU je poudarilo, da je vsaka država povsem suverena pri odločitvi, kako bo obravnavala prošnje za azil. To pomeni, da lahko odloči, da sirskega državljana, ki si prizadeva, da bi se mu v Sloveniji pridružila tudi njegova družina, saj našo državo šteje za »svojo drugo domovino«, ne vrne na Hrvaško in da njegovo prošnjo za mednarodno zaščito obravnava sama.

Edini primer

Povečanja števila dublinskih postopkov zaradi sodbe sodišča EU notranje ministrstvo ne pričakuje, »saj se odločitev nanaša izključno na določanje odgovornosti za obravnavo prošnje za mednarodno zaščito v primeru, da je oseba vstopila v EU iz tretje države. Ker Republika Slovenija ne meji na tretje države, navedena sodba z vidika določanja odgovornosti za obravnavo prošnje ni relevantna,« so pojasnili na notranjem ministrstvu. Na ministrstvu za notranje zadeve so z odločitvijo sodišča EU zadovoljni, saj je potrdilo odločitev slovenskih pristojnih organov, da je za obravnavo prošnje za mednarodno zaščito odgovorna Hrvaška, bodo pa sodbo, kot so dodali, še natančno proučili. Poudarili so, da v naši državi »razen tožeče stranke ni drugih prosilcev, na katere bi sodba vplivala«.

Kaj se zdaj dogaja z Ahmadom Šamiehom, smo poskušali preveriti pri njegovem odvetniku, vendar se na naša poizvedovanja ni odzval. Po naših neuradnih informacijah sicer lahko sklepamo, da naša država sirskega državljana ne bo izročila Hrvaški.

- **Španski prisilni jopič. Gostujoče pero: Ddr. Rudi Rizman, prof. sociologije na Univerzi v Ljubljani in Bologni. Delo, 14.10.2017, str. 5**

Demokracija v suspensu. Trdno stališče Rajoyeve vlade spominja na 36-letno vladavino Francove fašistične diktature

Z nekajtedenskim odlogom razglasitve neodvisnosti Katalonije je njena vlada že devetnajstič (!) ponudila španski vladi odprti dialog o (raz)rešitvi katalonske krize, ki je medtem zadobila evropske razsežnosti. Za krizo nosi Madrid največji del odgovornosti, saj je doslej zavračal vsak tak dialog z legalističnim izgovorom, da se o spremembah očitno zastarele španske

ustave iz leta 1978 ne misli pogovarjati. Trdno stališče Rajoyeve vlade spominja na 36-letno vladavino Francove fašistične diktature, ki v svoji politiki nikoli ni privolila v kompromis. Pri tem pride na misel opozorilo Woodrowa Wilsona, da ustave ne nastajajo z namenom, da bi se državljani v njih počutili kot v prisilnem jopiču, ampak je njihova veličina v njihovi fleksibilnosti.

Prvi oktober, ko je španska oblast nasilno preprečevala, da bi katalonski (španski in evropski) državljani na referendumu demokratično in mirno izrazili svojo voljo o neodvisnosti Katalonije, ima veliko skupnega s 7. februarjem, ko so se protiindependistični demonstranti v Barceloni in drugod podobno zavzeli za dialog in uporabo razuma (¡Recuperemos la sensatez!) na obeh straneh, se pravi za mirni in demokratični način reševanja katalonskega problema. Kot dokazujejo zadnji rezultati javnomnenjskih raziskav, najmanj osem od desetih katalonskih prebivalcev Madridu navkljub podpira razpis referendumu o statusu Katalonije v Španiji.

Zapravljena legitimnost

Španska vlada na čelu z Marianom Rajoyem se namesto dialoga in pogajanj še vedno oklepa avtoritarnega in centralističnega reševanja katalonskega vprašanja, kar je sicer običajno za avtoritarne in ne demokratične režime. Zadnji nimajo namreč nič skupnega z aretacijami katalonskih politikov in uradnikov, še manj pa z grobim obračunavanjem španske policije z ljudmi na voliščih, s cenzuro v množičnih medijih ter napovedmi Madrida o internaciji deset tisoč »separatistov«. Nadalje, da utegnejo v primeru razglasitve katalonske neodvisnosti v skladu s 155. členom ustave ukiniti katalonsko avtonomijo in poslati na ulice Barcelone tanke. Ko se nekaj milijonov ljudi udeleži referendumu, ki ga ima oblast za nelegalnega, teh ni mogoče obravnavati kot navadne kriminalce, temveč imamo opraviti s političnim in ne v prvi vrsti z legalnim problemom.

Zgrožena svetovna javnost je lahko na zaslonih spremljala streljanje policije na miroljubne katalonske volivce z gumijastimi krogliami ter kot v posmeh temu univerzalnemu simbolu demokracije zaseganje volilnih skrinjic. Ali Rajoy, ki nasilja nad katalonskimi državljani ni niti z eno besedo obžaloval ali se zanj opravičil, v resnici verjame, da bo z zavračanjem demokracije, ki omogoča tako opredeljevanje za kot proti neodvisnosti, in uporabo nasilnih sredstev ustavil zahteve po samostojnosti ter da bo to utrdilo špansko državo? Z uporabo skrajne represije proti svojim državljanom je španska vlada zapravila svojo legitimnost in jo »podarila« svojim nasprotnikom – independistom. Na to je mislila Hannah Arendt, ko je pisala o tem, da zamenjava legitimne moči z nasiljem sicer lahko vodi do zmage, vendar je njena človeška in materialna cena nesprejemljivo visoka tako za poražence kot zmagovalce.

Zgleda: Škotska in Quebec

Evropska unija je bila na začetku dober primer politične skupnosti, ki je nastala, v zahvalo temu, da se je mogoče (na)učiti iz tragične evropske zgodovine. EU je medtem tudi pozabila na prej toliko opevano načelo subsidiarnosti in na to, da med njenimi članicami prevladujejo države, od katerih so se mnoge, nekatere tudi manjše od Katalonije, osamosvojile od večjih nacionalnih držav in imperijev: Belgija, Nizozemska, Češka, Slovaška, Poljska, Madžarska, Slovenija, Hrvaška, Islandija, Irska, vse baltske države, Finska, Norveška (nečlanica) in druge.

Od vlad v sodobnih demokratičnih državah se pričakuje, da spoštujejo voljo svojega ljudstva, kar uspešne večnacionalne države, med njimi Kanada, Avstralija in današnje Združeno kraljestvo, tudi zagotavljajo s političnim dialogom, ne z grobo silo. Leta 1995 se je Kanada strinjala z odločitvijo Quebeca, da razpiše referendum o odcepitvi, na katerem so se volivci vseeno odločili, da ostanejo v skupni državi. Enako pravico uživajo v Veliki Britaniji Škoti, ki so se na referendumu leta 2014 odločili podobno, letos pa se je škotski parlament zavezal, da ga bodo v primernem času ponovili.

Če bo španska vlada namesto dialoga s Katalonci glede priznanja Katalonije kot naroda in enakopravnosti njenega jezika ter kulture še naprej stopnjevala represijo ter bo z aktiviranjem 155. člena španske ustave suspendirala ali kako drugače omejila katalonsko avtonomijo, jim ne utegne ostati drugega, kot da razglasijo neodvisnost in vzpostavijo diplomatske stike s tistimi državami, ki so jih pripravljene priznati. Slovenija bi zatajila samo sebe, če bi jim to pravico odrekla. Tu lahko iz zgodovine potegnemo zgodovinsko lekcijo, da uporabljeno nasilje in zatiranje narod(nost)ne subjektivitete samo še bolj pripomoreta k radikalizaciji zahtev za lastno državo. Medtem se povečuje vznemirjenost tudi v Baskiji, Galiciji in drugih španskih pokrajinah.

Kastiljski nacionalizem

Pri katalonskem nacionalizmu se prevečkrat pozablja, da je ta v resnici odziv na španskega (kastiljskega). Tega posebljata Marion Rajoy in desna Ljudska stranka z njunim zagovarjanjem monarhistične unitarne države, pod katerim razumeta nedeljivost in kulturno homogenost španske države kot nedotakljivi svetinji, ki ju ni mogoče ubraniti drugače kot z avtoritarnimi vladanjem. Rajoyev minister za izobraževanje in kulturo se je javno zavzemal za »hispanizacijo« katalonskih učencev, torej za razumevanje enotnosti kot uniformiranosti. Za omenjeno stranko je tudi sicer značilno sovražno stališče do tistih kultur, ki nimajo španskih korenin. Pred kratkim je prišla v javnost informacija o »operaciji Anubis«, za katero so stale državne institucije, njen namen pa je bil diskreditacija zagovornikov katalonske neodvisnosti kot fašistov. Rajoyu in njegovi stranki njun trdi nacionalizem ne dopušča dialoga s katalonskimi demokratično in legitimno izvoljenimi politikmi. Dobra štiri desetletja po smrti diktatorja Franca in padcu njegovega režima ostaja diktatorjevo razumevanje kastiljskega (španskega) nacionalizma skupaj s spremljajočimi avtoritarnimi instinkti še naprej močno zakoreninjeno na španski desnici, kar se je pokazalo z nasiljem prvega oktobra. K frustraciji Kataloncev, katere posledica je bil kvalitativni premik od »politične (regionalne) avtonomije« k zahtevi o neodvisnosti, je leta 2010 bistveno pripomogla odločitev španskega ustavnega sodišča, da razveljavi zakon (Estatut) o avtonomiji. Ta je vseboval federalni tip razmerja, ki je Kataloncem priznalo status naroda. Zakon je pred njegovo razveljavitvijo sprejel španski parlament, podpisal ga je tudi španski kralj Juan Carlos I., nakar so ga Katalonci potrdili še na referendumu. Sodišče je s svojo odločitvijo predvsem ugodilo kastiljskemu nacionalizmu in španski ljudski stranki – desnici, ki se ga je oprijela v času, ko se je poskušala znebiti in se še obtožb o skorumpiranosti Rajoya in njegove vlade ter njuni upravičeni bojzani, da utegneta izgubiti glavno vlogo v španskem političnem življenju. Z avtoritarnim in prezirljivim odnosom do katalonskih zahtev je ljudska stranka podžigala tako španski

nacionalizem kot tudi samo katalonsko krizo, pri čemer ni skrivala svojega strankarskega interesa – nabiranje političnih točk, da se predstavi kot zadnji branik nedeljive španske države.

Na drugi strani je bil katalonski nacionalizem, v nasprotju s španskim (kastiljskim), vedno naklonjen mirnemu in nenasilnemu razreševanju problemov z Madridom. To očitno nekatere v Madridu moti, ker po tihem upajo, da bo represivna strategija pri Kataloncih izzvala nasilni odpor in posledično tudi nasilne protiakcije, ki bi prispevale k temu, da bi politični problem predstavili oziroma izkoristili kot varnostni problem. »Vojna proti terorizmu« je namreč danes v svetu marsikje uporabna »strategija« za podaljševanje karier tako demokratičnih kot avtoritarnih politikov in preživetje njihovih režimov. Namesto takih pričakovanj so Katalonci do zdaj svoje zahteve izražali na miren način in s civil(izira)no mobilizacijo, čeprav primer Baskov, ki uživajo večjo avtonomijo (določanje davkov) kot Katalonci, pošilja tem nevarno sporočilo Madrida, da se nasilje izplača (!).

Prebujeni demoni

Izenačevanja obeh nacionalizmov zato ni mogoče upravičiti. Ena od vodilnih akademskih avtoritet o nacionalizmih v 21. stoletju Montserrat Guibernau uvršča katalonskega med »kozmpolitske nacionalizme«. O njem se je mogoče prepričati v Barceloni, ki je vedno odprta za španske in tuje govoreče prebivalce, ki tam živijo, delajo ali bivajo. To je razumljivo, če vemo, da se je od 60 do 70 odstotkov njihovih starih staršev rodilo zunaj Katalonije. O odprtosti katalonskega progresivnega nacionalizma ne nazadnje priča opredelitev Kataloncev kot tistih, ki »živijo in delajo v Kataloniji in jo imajo radi«. Na zadnji demonstraciji pred referendumom so organizatorji povabili na oder migrante in begunce in jih predstavili kot »tipične« člane katalonske družbe. Dodajmo pa še, da je Katalonija eden redkih primerov v Evropi, ko so šli ljudje na ulice in izrazili dobrodošlico beguncem.

Nekateri mednarodni poznavalci ocenjujejo Katalonijo kot delovno intenzivno, napredno in kozmpolitsko regijo, ki pa ji vlada nazadnjaška in avtoritarna (centralna) oblast v Madridu. Zato je absurd, ko nasprotniki katalonske neodvisnosti očitajo Kataloncem fašizem, medtem ko sami še naprej častijo monarhistično unitarno državo in prepevajo pesmi, ki slavijo totalitarni Francov režim. Ne le v Španiji, marveč tudi drugod po Evropi se srečujemo z zagovarjanjem tradicionalne, centralizirane in uniformne nacionalne države, katere zgodovinski rok trajanja se je v času globalizacije, kar so medtem spoznali Katalonci, iztekel v korist moderne in pluralne.

Katalonsko vprašanje moramo poleg španskega umestiti predvsem v širši evropski in mednarodni kontekst. Ob tem je treba povedati dvoje. Prvič, da nima katalonski nacionalizem nič skupnega, na primer, z ameriškim (Trump), angleškim (Farage), francoskim (Le Pen) in nemškim (Alternativa za Nemčijo), ne nazadnje pa tudi s kastiljskim in drugimi, ki smo jim zadnji čas priča v Evropi. Poleg tega je katalonski nacionalizem, podobno kot škotski, proevropsko usmerjen in je zato najmanj kratkovidno, da evropska politična elita ob sočasnem podpiranju Rajoyeve skrajno tvegane (angl. high-risk) strategije odreka Kataloncem mesto v EU. Metanje vseh nacionalizmov v en koš, se utegne Evropi še grdo maščevati. Drugič, prebujanje demonov – travm, vojn in totalitarizmov iz prejšnjega stoletja, in to ne samo v Evropi, ponovno postavlja na dnevni red za usodo ljudi, narodov in držav dve eksistencialni dilemi: ali bo prevladalo ponavljanje zgodovine ali pa nasprotno, da se je iz nje bolje (po)učiti?

- **Intrige, nekultura in umazana kampanja. Boris Čibej. Delo, 14.10.2017, str. 6**

Avstrija. Jutri bodo v severni sosedni izvolili nove zvezne poslance in posredno tudi novega kanclerja

V zadnjem televizijskem so-očanju so se voditelji parlamentarnih strank, ki se jim obeta ponoven vstop v parlament, »pokesali« zaradi »najbolj umazane« kampanje v -avstrijski zgodovini.

V primerjavi z javnimi prerokanji, ki so spremljala po mnenju domačih komentatorjev »najbolj umazano kampanjo v avstrijski zgodovini«, je bilo v četrtek zvečer zadnje televizijsko soočenje voditeljev parlamentarnih strank pred nedeljskimi predčasnimi volitvami v zvezni parlament zelo mirno, uglajeno in vsebinsko. V časniku Presse so zapisali, da so se »spitzenkandidati« doslej vodilnih socialdemokratov, njihove koalicijske partnerice ljudske stranke, svobodnjakov, Zelenih in Neosa v sklepnem »krogu slonov« (»Elefantrunde«) trudili zlasti, da ne bi naredili še kakšne napake. Odhajajoči kancler Christian Kern, vodja »rdečih«, ki jim ankete napovedujejo šele tretje mesto, je izjavil, da se zavzema za nadaljevanje »avstrijske poti« nekdanjega socialdemokratskega kanclerja Bruna Kreiskyja, ki povezuje gospodarski uspeh s socialno varnostjo.

Zavzel se je za polno zaposlenost, ki pa po njegovih besedah zahteva resen vladni načrt, saj zgolj delovanju trga ne zaupa. Voditelj prenovljene ljudske stranke Sebastian Kurz, ki utegne zamenjati Kerna na položaju predsednika vlade, je svoj govor o ohranjanju socialne države zabelil s temo, ki mu je v predvolilnem boju prinesla največ točk: omejevanje migracij. Za mladega voditelja stranke, ki se je pod njegovim vodstvom spremenila v »gibanje« po imenu »nova ljudska stranka«, je najpomembnejše omogočiti svobodo gospodarstvu.

Heinz-Christian Strache, čigar svobodnjaška stranka bo najbrž pristala na drugem mestu, je med vrsticami ponovno opozoril, da jim je Kurz »ukradel« predvolilno temo. Na soočenju je spomnil, da je v preteklosti vlada, katere del sta bila tudi Kurz in njegova stranka, naredila ogromne napake v migrantski politiki. Z besedami, da se ljudski stranki ne sanja o tem, kaj sploh je gospodarstvo, je Kurza napadel tudi Matthias Strolz, ki vodi neoliberalno stranko Neos. »Gospodarstveniki niso kapitalisti, ki sedijo na jahtah in ukazujejo ljudem,« je povedal voditelj stranke, ki se ji obeta, da bo (komajda) prestopila štiriodstotni volilni prag.

Padec napovedujejo tudi Zelenim

Podobne rezultate napovedujejo tudi Zelenim, ki jih po velikih notranjih sporih zdaj vodi Ulrike Lunacek. Po njenih besedah so za Zelene najpomembnejša ključna vprašanja prihodnosti, ki so povezana z globalnim segrevanjem. Zeleni utegnejo dobiti vsaj dvakrat manj glasov kot na zadnjih volitvah, eden od krivcev za to je tudi »odpadnik« Peter Pilz, čigar lista bo še zadnja stranka, ki se ji bo po trenutnem razpoloženju javnosti uspelo prebiti v parlament. Nekdanji poslanec in tiskovni predstavnik Zelenih, ki je stranko užaljen zapustil šele julija, se je razburil, ker ga javna televizija kot voditelja edine neparlamentarne stranke, ki se ji obeta vstop v parlament, ni povabila na zadnje soočenje.

Čeprav so se strankarski voditelji dogovorili, da bo njihov zadnji spopad pred kamerami vsebinski, se niso mogli izogniti umazani predvolilni kampanji in aferam. »Ta volilni boj bi si lahko tudi prihranili,« je izjavil 51-letni Kern. Njegov 31-letni kolega Kurz, ki je v odhajajoči vladi vodil ministrstvo za zunanje zadeve in integracijo, je dodal, da ljudje komaj čakajo na volitve, ker jih tokratna predvolilna kampanja odbija. Za 48-letnega Stracheja je Avstrija letos zaradi zavestnega in sistematičnega blatenja doživela »vrhunec politične nekulture«, po mnenju 60-letne voditeljice Zelenih se niže ne bi mogli spustiti, prvi človek Neosa, 44-letni Strolz, pa je ponovil predvolilno geslo svoje stranke: »Vsebina namesto intrig.«

Največji udarec za SDP – lažne spletne strani

Umazanih intrig v tej predvolilni tekmi res ni manjkalo. Po javnomnenjskih raziskavah sodeč pa so najbolj škodile socialdemokratskim zmagovalcem na prejšnjih volitvah. Največji udarec zanje je bilo razkritje, da je njihov že od začetka avgusta odpuščen zunanji svetovalec, izraelski »guru« za politični marketing Tal Silberstein, postavil na splet lažne strani, na katerih je objavil »ksenofobične in antisemitske« neresnice o Kurzu.

Vodstvo socialdemokratov je poudarilo, da o vsem skupaj ni nič vedelo, hkrati je napadlo svojo koalicijsko partnerico, da je enemu od socialdemokratskih sodelavcev ponujala 100.000 evrov za izdajo kompromitirajočih informacij o svojih delodajalcih. V zadnjih dneh je izbruhnil še en »škandal«, povezan s facebookom.

Potegavščina Kurza

Ne le da so spremljevalci predvolilnega dogajanja na svetovnem medmrežju ugotovili, da se je čez noč število ljudi, ki spremljajo oziroma »všečkajo« voditelja ljudske stranke, povečalo za kakih 10.000, med njimi so bili tudi takšni, ki ga ne bi nikoli v življenju podprli. »Kar naenkrat so me prijatelji 'napadli', kako si lahko Kurzeva prijateljica na facebooku,« je za Delo povedala Barbara Rennert iz iniciative Saferinternet.at. Strokovnjakinja za spletno varnost ni potrebovala veliko časa, da je ugotovila, kako je ljudski politik tako hitro prišel do tako velikega števila novih prijateljev. Tik pred volitvami so si na njegovi strani na facebooku »prisvojili« številne male, politično nevtralne strani, hkrati z njimi pa tudi vse, ki so jih všečkali. To ni bila prva »potegavščina« mladega politika, ki utegne postati novi avstrijski kancler. V javnosti je že pred štirimi leti odmeval škandal s spletnim videom, pod katerim so izmišljene osebe pele hvalnice temu, kako se tedanji državni sekretar za integracijo Sebastian Kurz zavzema za izobraževanje mladih.

- **Avstrija še naprej pomembna partnerica. Miha Jenko. Delo, 14.10.2017, str. 6**

Gospodarsko sodelovanje. Avstrija je sicer najpomembnejša investitorica in pomembna zaposlovalka, zastruje pa politiko pri naših napoteni delavcih

Ljubljana – Ob tem, ko se na avstrijskih parlamentarnih volitvah zmaga in kanclerski položaj nasmihata ljudski stranki in Sebastianu Kurzu, so bile gospodarske vsebine v predvolilni kampanji v naši pomembni gospodarski partnerici drugorazredna tema.

»Ljudska stranka, ki jo vodi Sebastian Kurz, že mesece vodi v javnomnenjskih raziskavah, predvsem zato, ker je s strogo protiimigrantsko retoriko prevzela del volivcev stranke FPÖ. Begunci in imigracija je bila praktično edina tema predvolilne kampanje. Kancler in predsednik SPÖ Christian Kern se je sicer trudil na vso moč in poskušal govoriti volivcem o rastočem avstrijskem gospodarstvu in nižanju brezposelnosti, a mu je pri tem spodletelo. Imigracija, tujci, begunci so bili v središču predvolilnega dogajanja,« je za Delo povedal Gernot Bauer, urednik dunajskega tednika Profil. Prav Profilovo razkritje, da je svetovalec in vodja volilne kampanje SPÖ Tal Silberstein organiziral dva lažna facebookova računa, uperjena proti ambicioznemu Sebastianu Kurzu, je pred dvema tednoma privedlo do Silbersteinovega odstopa, debata o umazani kampanji SPÖ pa se še zdaj ni podela in bo verjetno vplivala tudi na razpoloženje volivcev.

Da je po volitvah najverjetnejša prihodnja koalicija med Kurzevo ljudsko stranko in svobodnjaki, je ocenil tudi Bauer, ki pa ni izključil tega, da bo predsednik Alexander Van der Bellen v skladu s svojimi pooblastili zavrnil enega ali dva ministra FPÖ. »Govori se, da si niti pred avstrijskim predsedovanjem prihodnje leto ne Van der Bellen ne Kurz ne želita zunanjega ministra iz vrst svobodnjakov.«

Če bo SPÖ na volitvah druga »in bo izgubila kanclerski položaj, bo to zanj nesreča, če pa bo padla na tretje mesto, bo to zanj resnična katastrofa, saj lahko razpade na dva dela. Eno od njenih kril podpira sodelovanje s FPÖ, drugo pa ga zavrača,« je dileme zdajšnje največje vladajoče stranke v Avstriji komentiral kolega iz Profila.

Gospodarsko sodelovanje: problem napoteni delavci

Pod črto: napovedi kažejo, da se Avstriji po volitvah obeta zasuk na desno. Kaj to pomeni za gospodarske odnose s Slovenijo? »Ne glede na to, kakšen bo izid volitev, ne pričakujem sprememb na področju našega gospodarskega sodelovanja z Avstrijo. Sosedje huje že ne morejo zaostri, kot so to zdaj storili s sankcijami za napotene delavce in opravljanje storitev v Avstriji,« je ocenila Ines Čigoja z Gospodarske zbornice Slovenije. Naša podjetja so samoiniciativna in sama nastopajo v Avstriji, saj imajo tam dobre poslovne povezave. Po številu delavcev, napoteni na delo v Avstrijo, je Slovenija po avstrijski statistiki na vrhu med drugimi državami (EU). V severno sosedo je bilo recimo iz naše države napoteni kar 8000 gradbenih delavcev, je poudarila sogovornica.

»Opravljanje storitev je pereča zadeva. Avstrija je letos še zaostri svojo politiko in regulativo, da bi tako omejila tujo konkurenco na svojem trgu. V Avstriji imajo sklade Buak, ki jih mi nimamo. Namenjeni so za bolniške, dopuste itd., plačilo vanje znaša približno 23 evrov na dan in naša podjetja, ki napotijo naše delavce gor, to kar veliko stane, saj plačujejo dvojne prispevke. Ta problem je precej pereč, ker našim podjetjem precej denarja ostane v Avstriji in se ne vrne nazaj. Ideja je, da bi pri nas ustanovili istovrstne sklade, kot jih imajo v Avstriji, Nemčiji, ali Italiji, predlogi so že podani na ministrstvo. S tem bi lahko rešili ta problem, ki zdaj od naših podjetij zahteva precej časa in stroškov,« je sogovornica z GZS pojasnila zadevo, ki zdaj moti sicer zelo dobro in v vseh pogledih razvito gospodarsko sodelovanje med državama.

Avstrija vodilna v naložbah pri nas

Severna sosedja je za Nemčijo in Italijo naša tretja trgovinska partnerica in hkrati ena redkih držav, s katero imamo primanjkljaj v trgovinski bilanci. V severno sosedo smo lani izvozili za slabi dve milijardi, iz nje pa uvozili za 2,7 milijarde evrov, naš deficit tako znaša dobrih 700 milijonov evrov.

Avstrija je zdaj tudi največja tuja investitorica v Sloveniji, avstrijski kapital je v več kot 1000 podjetjih, registriranih pri nas. OMV Slovenija, Porsche Slovenija, Henkel Slovenija, Hofer trgovina, Si.mobil, Količevo karton, Knauf Insulation, Siemens, Helios itd. je le nekaj največjih družb, ki so v celoti ali večinsko v avstrijski lasti. Avstrijci so sicer korektni delodajalci, Slovence pa cenijo kot usposobljeno in pridno delovno silo, je dodala Ines Čigoja.

Tisti, ki so zaposleni v avstrijskih podjetjih, so na boljšem, saj imajo tam nekoliko drugačno politiko plačevanja, s 13. in 14. plačo oziroma božičnico, in predvidevam, da so zelo zadovoljni. So pa tudi Avstrijci zadovoljni z našimi delavci, z našo delovnopravno, davčno in drugo zakonodajo pa že malo manj. Avstrija je gospodarsko razvita država, z nizko socialno neenakostjo in visoko blaginjo državljanov, ki jo potrjuje tudi povprečna neto plača dobrih 2100 evrov in minimalna bruto plača 1200 evrov. Obe številki sta v razredu najrazvitejših evropskih držav in kar dvakrat višji kot v Sloveniji.

- **Slovenski milijoni izbrisani na južnem Koroškem. Nejc Gole. Delo, 14.10.2017, str. 11**

Bančništvo. Vlagatelji v dopolnilni kapital zamejske Posojilnice bank zaradi sanacije ostali brez denarja – Odvetnik meni, da jih je banka zavajala

Ljubljana – Številni Slovenci tako iz matične domovine kot iz južne Koroške so z vplačili v dopolnilni kapital zamejske Posojilnice bank izgubili več milijonov evrov. Banka je namreč njihov kapital uporabila za pokrivanje bančnih izgub – in mnogi tega sploh ne vedo, je povedal celovski odvetnik Franz Serajnik. Ta je prepričan, da je banka zavajala njegove stranke.

Slovenska Posojilnica bank eGen iz Celovca je nastala z lansko združitvijo Zveze bank s Posojilnicami bank. »Ta skupina bank, ki je imela podružnico tudi v Ljubljani, je v zadnjih letih nabrala toliko izgub, da so se morale banke združiti in je lastništvo prešlo na avstrijsko skupino Raiffeisen, ki je vložila več deset milijonov evrov za sanacijo banke. Banke so po združitvi in sanaciji kar same, brez sodišča, dodelile svoje izgube strankam, ki so v zadnjih letih pri njih vlagale,« je poudaril Serajnik. Stranke so (nekateri tudi nevede) vlagale v dopolnilni kapital banke, ki je podrejen v smislu, da se v primeru stečaja poplačajo vsi upniki prej kot ti vlagatelji.

Sanacija na hrbtu vlagateljev

Serajnik je povedal, da avstrijski pravniki uvrščajo dopolnilni kapital med udeležbo v podjetju in neke vrste posebno posojilno pogodbo ter menijo, da gre za naložbe z visokim tveganjem. V Banki Slovenije so pojasnili, da se dodatni kapital tretira kot podrejena obveznost banke, ki se vplača z nakupom podrejenih obveznic ali s sklenitvijo pogodbe o podrejenem dolgu.

Vlagatelji v dopolnilni kapital so upravičeni do obresti, razen če banka slabo posluje, hkrati se jim od glavnice odštejejo proporcionalne izgube, tako da se glavnica lahko povsem izniči – kar se je tudi zgodilo. V sanaciji je namreč banka njihove vloge uporabila za krepitev kapitala. Skupaj so stranke po Serajnikovem mnenju izgubile od osem do deset milijonov evrov ali več, posamezne stranke pa so izgubile zneske od 10.000 do milijona evrov: »Sanacija banke je potekala na hrbtu vlagateljev, predvsem tistih, ki zaradi nezadostnih informacij teh bank niso vedeli, da so bile to tvegane naložbe.«

V uredništvu razpolagamo s pismom Posojilnice bank eni od strank, v katerem pišejo, da so prejeli več vprašanj strank o izplačilu obresti na dopolnilni kapital. Pojasnjujejo, da so bile ob pripojitvi Posojilnice bank Borovlje-Celovec k sedanji Posojilnici bank eGen prenesene tudi obveznosti iz vpisanega dopolnilnega kapitala. Obresti za dopolnilni kapital se lahko izplačajo samo, če so krite z razdeljivim bilančnim dobičkom. Ker je Posojilnica bank Borovlje-Celovec v letih 2014 in 2015 ustvarila velike izgube, ni bilo mogoče izplačati obresti. Glede vrednosti odplačila dopolnilnega kapitala pa pravijo, da je ta lahko zmanjšana zaradi izgub ali povečana zaradi dobičkov: »Pri hipotetičnem koncu ročnosti vložka dopolnilnega kapitala na dan 31. 12. 2016 bi bil dopolnilni kapital zaradi dosedanjih čistih izgub popolnoma porabljen, vrednost odplačila bi zato znašala nič evrov.« Franz Serajnik je pojasnil, da je kapital, ki so ga vložile stranke, izgubljen: »Stranke zaradi velikih izgub ne morejo pričakovati, da bi se jim kapital kmalu spet napolnil z dobički banke, ki bi izravnali izgube v preteklih letih. Poleg tega banka ne posluje tako dobro. Zato stranke za čas trajanja pogodbe pravzaprav tudi nimajo več možnosti, da jim bo banka plačevala obresti.« Po njegovih besedah vse stranke sploh še ne vedo, da se glavnica njihovega vložka vrednoti na nič evrov: »To bo za marsikoga zelo neprijetno presenečenje.«

»Banka je stranke zavajala«

Serajnik je poudaril, da stranke banki očitajo, da jih je pri prodajanju tega produkta zavajala: »Banka strankam ni razkrila bistva teh pogodb in je ustvarjala vtis, kot da jamči za vloge ves avstrijski Raiffeisen. Avstrijski Raiffeisen je velikan, Posojilnica bank pa marginalna lokalna banka. Poleg tega je bila pogodba strankam predstavljena tako, da je bilo videti, kot da gre za neko posebno varčevalno pogodbo. V prvih letih so celo izdajali knjižice, na katerih je pisalo Raiffeisen-Kapitalbuch, pa čeprav Raiffeisen s tem ni imel nič. Kasneje so izdajali neka potrdila in še vselej navajali Raiffeisen.« V omenjeni knjižici, kopijo katere imamo v uredništvu, banka potrjuje, da je prejela v tej listini vpisani dopolnilni kapital. Po njegovih besedah so bila opozorila za tveganja glede izplačila obresti in glavnice objavljena v zelo skrajšani obliki samo v splošnih poslovnih pogojih: »Posebno vlogo pri zavajanju igra tudi dejstvo, da opozorila na tveganja niso bila prevedena v slovenski jezik, tako da je šlo za selektivni prevod, kar je še posebej zavedlo stranke, ki prihajajo iz Slovenije, saj niso mogle spoznati nobenega posebnega tveganja.«

Po mnenju odvetnika, ki glede tega vodi tožbe proti banki, je ta ravnala v nasprotju z avstrijskimi zakoni, ki urejajo poslovanje bank in upravljanje vrednostnih papirjev. Ti namreč zahtevajo, da banke svoje stranke pravilno in popolno informirajo o vseh tveganjih ter da jih varujejo pred morebitnimi nesporazumi ali pomotami v tej zvezi. Odvetnik podrejeno izpodbija tudi izračune banke glede (nič)vrednosti vlog, saj da banka pri teh izračunih ni upoštevala niti primarnih obveznosti zadruženikov niti Raiffeisnovih sanacijskih prispevkov, pa čeprav so stranke to zaradi oglaševanja, da je banka del Raiffeisnovega sistema, upravičeno pričakovale.

V celovski Posojilnici bank eGen so zagotovili, da je vsakemu vlagatelju bilo znano, da vplačuje dopolnilni kapital in da ne gre za hranilno vlogo. »Tako Posojilnica bank eGen kot njeni pravni predhodniki so vlagatelje, ki so vplačali dopolnilni kapital, informirali skladno s predpisi,« so še dodali. Pri tem niso želeli razkriti, v kakšni vrednosti so izbrisali dopolnilni kapital.

Zapiranje poslovalnic in umik iz Hrvaške

Posojilnica bank, ki je imela konec lanskega leta pol milijona evrov bilančne vsote, je lani in letos zaprla 12 poslovalnic. Zdaj jih ima sedem na južnem Koroškem. V letnem poročilu za leto 2016 ugotavljajo, da je tržni položaj banke v prvem letošnjem četrtletju trpel predvsem v Sloveniji zaradi velike konkurence in nizkih marž. V prihodnjem poslovnem modelu se nameravajo osredotočiti na manjše bančne posle na Koroškem in v Sloveniji, ne bodo pa se več ukvarjali s posli na Hrvaškem. Težava banke so tudi veliki deleži nedonosnih kreditov v njihovem portfelju. Zato so za upravljanje slabih terjatev v Sloveniji in na Hrvaškem sklenili pogodbi z zunanjima partnerjema.

- **Založba, ki ni učila Slovencev samo brati. Špela Kuralt. Delo, 14.10.2017, str. 17**

Mohorjeva družba. V Muzeju novejšje zgodovine Celje razstava ob devetdeseti obletnici prihoda najstarejše slovenske založbe v mesto

Mohorjeva družba je v 166 letih delovanja izdala več kot štirideset milijonov izvodov knjig, učbenikov in revij. Naklade so bile sanjske, za današnje razmere nedosegljive, več kot devetdeset tisoč izvodov enega naslova po koncu prve svetovne vojne. Tako verjetno ni slovenskega doma, ki ne bi imel vsaj kakšne knjige Mohorjeve- družbe, katere namen je bil razširjanje slovenskih knjig, ki naj izobražujejo, vzgajajo in budijo narodno zavest.

»Toliko je vredno brati in pisati znati, da z zlatom in srebrom povrniti ni mogoče; zakaj v dobrih bukvah človek najde zvestega prijatelja v veselju in v žalosti tolažnika,« je zapisal idejni ustanovitelj Mohorjeve družbe Anton Martin Slomšek. Prošnjo, da bi ustanovil družbo, je vložil že leta 1845 v Ljubljani, a so ga zavrnil. Njegovo idejo sta šest let pozneje izpeljala celovski stolni kaplan Andrej Einspieler ter urednik, pisatelj in jezikoslovec Anton Janežič, ki je leta 1851 v Slovenski bčeli objavil poziv, oglas in pravila društva.

Nastala je prva slovenska založba. Leto kasneje so z letnico 1853 izšle prve knjige. Marija Počivavšek, avtorica razstave v Muzeju novejšje zgodovine Celje, je dejala, da je Slomškova ideja obrodila sadove: »To je bil čas nasprotij med Slovenci in Nemci, v šolah je bila nemščina. Ideja je bila, da naj bodo to cenovno dostopne knjige, ki si jih lahko privoščijo čisto običajne družine, običajni bralci. S temi knjigami je Mohorjeva dosegla svoj namen.«

Knjige še zdaleč niso bile zgolj nabožne, kot se je kasneje pojmovalo Mohorjevo. »Na podeželju so uporabljali zlasti Umnega kmetovalca, Umnega čebelarja, Umnega vinogradnika, skratka, knjige so izobraževale takratno podeželsko prebivalstvo in širile obzorja. Kot na primer prva knjiga Naravoslovje ali fizika Karla Robide. Pa pozneje še knjige o vesolju in tujih kulturah. Seveda so bile tudi knjige z versko vsebino, molitveniki in pesmarice. Poanta je bila širjenje slovenskega jezika, slovenske besede in obenem vzgajati, izobraževati in buditi narodno zavest Slovencev,« je povzela Marija Počivavšek.

Pot do Celja

Že takoj po nakladah najuspešnejšem letu (1918) je morala Mohorjeva po opozorilu Rudolfa Maistra poiskati nov prostor. Po razpadu Avstro-Ogrske so našli dom na Prevaljah, o katerih so vedeli, da bodo zagotovo ostale v Kraljevini SHS. Tako se je Mohorjeva leta 1919 v enem samem tednu s 64 železniškimi vagoni preselila na slovensko Koroško. Velika založba z ogromnimi nakladami in majhen kraj s slabimi povezavami, ki so oteževale dostavo knjig. Ko so ugotovili, da se v Celovec ne bodo mogli vrniti, so iskali novo lokacijo, odločili so se med Ljubljano, Celjem in Mariborom. Zakaj so se odločili za Celje, ni čisto znano, morda tudi zaradi bližine Sloma, od koder prihaja Slomšek.

Vsekakor bi jim bilo verjetno lažje, če bi se odločili za Ljubljano, kjer je že od leta 1922 pod vodstvom Frana Saleškega Finžgarja, urednik je bil do leta 1952, delovalo uredništvo, je pojasnila Marija Počivavšek. »V Ljubljani bi bili morda bolj širokosrčno sprejeti kot v Celju. Tu so prevagale politične igrice med različnimi strankami, zlasti takratna Samostojna demokratska stranka, liberalno orientirana, je zelo nasprotovala prihodu. Izgovarjali so se, da ima Celje že tri tiskarne in da četrte ne potrebuje, ves čas so Mohorjevi metali polena pod noge, niso ji dali dovoljenja, namreč za tiskarno je bila potrebna koncesija.« Šele po pritožbi na velikega župana v Mariboru je Mohorjevi uspelo in 8. decembra 1927 je v Celje s Prevalj prispelo 38 vagonov premoženja in tiskarske opreme Mohorjeve družbe.

Nove preizkušnje

Tiskarno, ki jo je Mohorjeva zgradila po zamisli Jožeta Plečnika in načrtih Antona Suhadolca, so Nemci ob zasedbi Celja nemudoma zaplenili. »To je bila slovenska organizacija, podjetje, ki je imelo s slovenskim izdajami še toliko večji vpliv na ljudi. Dosti zaposlenih so odpeljali, svinčene črke so pobrali in jih pretopili za vojne namene, slovenske knjige, piše, da jih je bilo 12 vagonov, so odpeljali v papirnico v Radeče v uničenje,« je pojasnila Marija Počivavšek. O tem je pisal tudi še živeči takratni stavec v tiskarni Aleksander Videčnik. »Na kup so nosili tudi komaj zvezane pole Sovretovih Grkov. To delo smo tiskali s posebnim veseljem, saj je bila knjiga prekrasna in za slovenski narod zelo pomembna.«

Vendarle pa vsega niso uničili. Knjige je kot devetletni otrok z očetom, ki je bil zaposlen v Mohorjevi, reševal tudi slovenski pisatelj Miloš Mikeln, kot je zapisal v svojem delu Mesto ob reki: »Papirničarji so očetu posodili prazen tovorni vagon. V njem sva nato nekaj dni stanovala, ob kruhu, prekajeni slanini in jabolčniku, in nakladala vanj knjige iz papirnice. Po tednu ali pa kaj sva z ohranjenim ostankom predvojnih zalog Mohorjevih knjig v vagonu ponosno prišla v Celje. Menda je bilo za sedem tovrnjakov knjig, so pozneje našli.«

Po drugi svetovni vojni je sprva kazalo, da se Mohorjevi vendarle obetajo lepši časi. Med prvimi se je za njeno obnovo zavzel pisatelj Prežihov Voranc, ki je s tem pomagal Finžarju in mohorjanom, da so oživili Mohorjevo. Tudi Boris Kidrič je že leta 1945 navdajal z upanjem: »Vesel sem in ponosen, da Mohorjeva družba obstoji in da bo delovala.«

Pet let kasneje je bila tiskarna nacionalizirana, iz nje je kasneje izšel Celjski tisk in potem Cetis. Leta 1952 so na seji komisije za agitacijo in propagando pri CK ZKS med drugim zapisali: »Treba je ustvariti vse pogoje, da čim prej dokončno pride v naše roke [Mohorjeva družba] in da potem pride do preimenovanja oziroma zlitja v Prešernovo knjižnico. Takoj je treba začeti javno kritiko Mohorjeve družbe in njenih dosedanjih publikacij.« Na tej seji je bil tudi Boris Zihel, ki se je leto kasneje podpisal pod hvalopev Mohorjevi družbi v njenem koledarju.

Založba za vse

V samostojni Sloveniji je Mohorjeva nekdaj svoje, nato pa zaplenjene in nacionalizirane prostore, odkupila nazaj, povezuje se tudi s sestrskima založbama v Celovcu in Gorici. Predstavljena zgodovina na razstavi, na kateri vas v videu pozdravi celo Slomšek, kaže, da je Mohorjeva družba pomembno zaznamovala celoten slovenski kulturni prostor. Vendar je mnogi ne

poznajo dovolj dobro, kot ugotavlja nekdanji direktor in jezikoslovec Jože Faganel, ki je vodil družbo, ko so izdali Platonova zbrana dela s spremnimi besedili in prevodom Gorazda Kocijančiča. »To je pripravljala že moj predhodnik. Ob izidu je knjiga naletela na izjemen odmev, pa tudi na nenavadne komentarje: 'Kako pa to, da Mohorjeva izdaja Platona?' Tedaj sem videl, da Mohorjeve ne poznajo, da ne vedo, da je to založba, ki ni učila Slovencev samo brati, ampak je izdajala tudi temeljna znanstvena dela, kot je pravna monografija Država Leonida Pitamica, ki jo danes citirajo še tisti, ki ne poznajo slovenščine, pa učbenik rimskega prava Viktorja Korošca, iz katerega so se do nedavnega učili vsi slovenski odvetniki, in ne nazadnje knjižna izdaja Starih Grkov Antona Sovreta, ki je temeljno delo zgodovine svetovne dediščine.«

Mohorjeva družba, ljudska založba, tako kaže na visoko kulturo naroda, je pojasnil Faganel. »Slovenci sodimo med ne tako številne narode, ki imajo Platonova dela v celoti izdana in obsežno komentirana. To pomeni, da Slovenci od Brižinskih spomenikov dalje zagovarjamo visoko kulturo in se je tudi preprosto ljudstvo ne otepa. V spominu mi je ostala misel Frana Saleškega Finžgarja, ko je pripravljala večerniško povest: 'Ljudstvo si zasluži kaj boljšega.' Zato so med večericami izdajali tudi Ivan Cankar, Prežihov Voranc, Ivan Pregelj ... Tako lahko rečemo, da je Mohorjeva ne samo prva, ampak tudi najpomembnejša založba. Zbirka Kondor, recimo, je nastala po ideji zbirke Cvetje iz domačih in tujih logov, ki so jo izdajali pri Mohorjevi za poučevanje dijakov. Urednik Kondorja Uroš Kraigher je priznal, da se je zgledoval po Mohorjevem Cvetju.« Kot se spominja tudi nekdanji urednik Andrej Arko, so se odprli še drugemu literarnemu svetu. »Tokrat smo v Mohorjevi objavljali Toneta Pavčka, Janeza Menarta, Cirila Zlobca, Ivana Minattija. Zastopana je bila precejšnja bera nobelovcev.« In tako je še danes.

Mohorjeva ostaja zvesta Slomšku in Finžgarju, ki je leta 1924 v Koledarju zapisal besedilo, katerega del je tudi naslov razstave. »Če hočeš koga pridobiti za Mohorjevo družbo, ne glej na njegovo strankarsko pripadnost in ne na njegov stan! Mohorjeva družba je za vse stranke in vse stanove. Saj smo si kljub vsem razlikam vendar bratje, sinovi ene matere, Slovenije. Pravzaprav je Mohorjeva družba nam vsem še toliko bolj potrebna, čim bolj smo si politično in strankarsko razdeljeni. Kajti tem bolj so nam potrebne stvari, ki so vsem skupne. Čim enotnejši, tem močnejši.«

- **Dunajski »čudežni deček«, avstrijski Macron. Tekst: Boris Čibej. Delo, Sobotna priloga, 14.10.2017, str. 3**

Sebastian Kurz

Eden od naju bo naslednji predsednik vlade. Tako je v sredo zvečer dosednji socialdemokratski kancler Christian Kern dejal šefu »nove ljudske stranke« in svojemu uradno še vedno »podrejenemu« zunanjemu ministru Sebastianu Kurzu. Na zadnjem televizijskem soočenju pred jutrišnjimi predčasnimi parlamentarnimi volitvami sta bila voditelja strank, ki sta zadnje desetletje vladali severni sosedi, skorajda prijazna drug do drugega v primerjavi s prejšnjimi ostrimi besednimi obtožbami, ki so zaznamovale, kakor trdijo avstrijski komentatorji, najbolj umazano kampanjo v zgodovini druge republike. Kern najbrž ni udaril mimo, ko je napovedal, kdo bo v prihodnje vodil državo. Težava 51-letnega kanclerja, ki je prej vodil Avstrijske železnice, je le v tem, da je ljudsko razpoloženje sredi minulega tedna še neizprosno napovedovalo, da ga bo na položaju zamenjal točno dve desetletji mlajši Kurz. Razlika med njunima strankama je znašala okoli deset odstotnih točk. Vzpon »Wunderwuzzija«, kakor v kleni dunajščini pravijo temu »čudežnemu dečku« avstrijske politike, je bil bliskovit, ne pa tudi nepričakovan. Pred štirinajstimi leti je še kot srednješolec vstopil v mladinsko sekcijo ljudske stranke, se v petih letih povzpел do voditelja dunajskega pomladka, leta 2009 pa že prevzel položaj drugega človeka strankine podružnice v avstrijski prestolnici. Leto zatem je vzbudil veliko pozornosti na dunajskih deželnih volitvah, ko se je vozil naokoli z ameriškim vojaškim terencem hummer, delil kondome in se pred dunajskimi nočnimi klubi fotografiral s predvolilnim plakatom z dvoumnim napisom Schwarz ist geil. Črna je bila takrat še barva ljudske stranke, izraz geil, ki je nekoč pomenil zlasti '(spolno) potreben', pa dunajska mladina zdaj uporablja v istem pomenu kot njihovi slovenski vrstniki angleško besedo kul. Mladenič je bil tako uspešen, da so leta 2011 pokrovitelji iz »ostarele« in med mladimi čedalje manj priljubljene ljudske stranke posebej zanj odprli novo delovno mesto državnega sekretarja na šolskem ministrstvu, ki je bil pristojen za integracijo. Takrat so ga nekateri komentatorji označili za arogantnega razvajenca in nedoraslega temu položaju, a to gimnazijskega maturanta Kurza, ki je pred šestimi leti zaradi politične kariere obesil študij prava na klin, ni oviralo pri še bliskovitejšem vzponu proti vrhu avstrijske oblasti.

Ko je še kot 27-letnik na zadnjih zveznih parlamentarnih volitvah septembra 2013 med vsemi poslanskimi kandidati zbral največ glasov volivcev, ga je ljudska stranka, ki se je takrat uvrstila na drugo mesto, postavila za najmlajšega zunanjega ministra EU. Tudi po tem je hkrati še vedno skrbel za integracijo Neavstrijcev, ohranil pa tudi veliko priljubljenost med prebivalstvom. Ko je letos spomladi najprej izvedel »udar« v lastni stranki, potem pa še izsilil, da morajo Avstriji eno leto prej na parlamentarne volitve, je bil še vedno najbolj priljubljen politik v severni sosedi. Kancler Kern je bil na lestvicah priljubljenosti šele tretji, drugo mesto pa je zasedal Heinz-Christian Strache, predsednik svobodnjaške stranke, ki so ji še pred pol leta vse javnomnenjske raziskave napovedovale prepričljivo volilno zmago. Toda mlademu Kurzu je s prihodom na čelo ljudske stranke uspelo čez noč spremeniti ljudsko razpoloženje, njegova stranka pa je postala glavna favoritka predčasnih volitev.

Težko se je boriti proti svojim klonom, se je v enem od predvolilnih soočenj pritoževal Strache, ki je že večkrat obtožil Kurza, da je »ukradel« svobodnjaške predvolilne teme: migracijo, integracijo in islamizacijo. A zdi se, da opozarjanj svobodnjakov, da je ljudska stranka sama ustvarila sistem, proti kateremu se zdaj bori »kameleon« Kurz, avstrijski volivci niso slišali. Še pred dnevi je Kurz navdušenim privržencem napovedoval spremembe in se hvalil, kako je malodane lastnoročno zaprl balkansko pot, po kateri so še pred dvema letoma v Avstrijo trumoma prihajali migranti, in napovedal, da bo isto storil s potjo čez Sredozemsko morje, na afriški obali pa dal postaviti zbirne centre. Zaigral je na prave strune: Avstrija je bila res med tistimi evropskimi državami, ki so v času največje krize sprejele ogromno pribežnikov, toda ankete kažejo, da njeni prebivalci do njih, zlasti pa do tistih muslimanske veroizpovedi, niso tako gostoljubni, kakor je bila odhajajoča zvezna vlada. Že zadnje predsedniške volitve, na katerih sta že v prvem krogu izpadla kandidata obeh koalicijskih partneric, so pokazale, da v Avstriji tradicionalne stranke niso več v modi. »Ta model je v zadnjih letih čedalje manj priljubljen, saj sta vladajoči stranki druga drugi postavljali ovire pri najpomembnejših vprašanjih,« je Kurz poleti povedal za nemško revijo Spiegel. Tudi v severni sosedi je prevladalo povpraševanje po priljubljenih osebnostih, česar so se zavedele tudi stare strukture v ljudski

stranki, ki se ji je pred Kurzevim prihodom na njeno čelo zelo slabo pisalo. Privolile so v to, da je mladi voditelj preoblikoval stranko, jo kadrovske osvežil, preimenoval v »novo ljudsko stranko«, ji spremenil barvo iz črne v turkizno, hkrati pa ji velikodušno posodil svojo blagovno znamko in »dovolil«, da njeni poslanski kandidati nastopajo na »listi Sebastiana Kurza«. »Novi tip državnika« – tako so letos spomladi poimenovali Kurza v ameriški reviji Time, v britanskem časniku Guardian pa so ga zaradi njegove odločitve, da bo spremenil stranko v svoje »gibanje« in da bo na svojo listo povabil tudi politike, ki prej niso našli mesta med strankarskimi kandidati, razglasili za avstrijskega Macrona.

Kurzev vzpon bo odplaknil vladavino socialdemokratov, ti bodo najbrž pristali v opoziciji, če bodo seveda obveljale predvolilne obljube njihovega voditelja Kerna, da bodo »rdečici« ostali v vladi zgolj, če bodo spet osvojili prvo mesto na volitvah. S tem, da si je med predvolilnim bojem »sposodil« ksenofobična stališča svobodnjakov, je Strachejevi stranki, ki se v mednarodni javnosti še ni otesla senci nacističnih korenin, odvzel mesto favorita. A s tem je hkrati olajšal vstop svobodnjakov v vlado, ki je pred 17 leti povzročil, da je Evropska unija prvič uvedla sankcije proti lastni članici. »Vsaj nekaj je dosegel,« je pred dnevi izjavil svobodnjaški politik Norbert Hofer, ki mu na zadnjih predsedniških volitvah ni veliko manjkalo, da bi postal avstrijski predsednik. Po Hoferjevih besedah bo po »ksenofobični« predvolilni kampanji novega voditelja »nove« ljudske stranke težko še kdo obtožil svobodnjake, da so skrajni desničarji.

- **Spektakel okoli zaščite meja v bistvu prikriva impotenco. Intervju: Katja Franko Aas, Pogovarjal se je: Boštjan Videmšek Delo, Sobotna priloga, 14.10.2017, str. 4-5**

Raziskovalka migracij.

Je profesorica kriminologije na oddelku za kriminologijo in sociologijo prava na univerzi v Oslu, kjer je leta 2003 tudi doktorirala, in ena vodilnih raziskovalk migracij in njihove kriminalizacije ter avtorica številnih knjig in znanstvenih prispevkov. Dobitnica več mednarodnih nagrad ob migracijah in vprašanju begunstva raziskuje globalizacijo, nadzor meja in mednarodno sodelovanje policij(e).

Že dolgo živite na Norveškem, ki je dejansko migrantska družba – in država. Tudi sami ste migrantka. Kako se Norveška po migrantski pa tudi begunski politiki razlikuje od Evropske unije? Norveška je dokaj pozno postala migrantska družba. Do druge svetovne vojne je bila revna država, iz katere so ljudje emigrirali – predvsem v Ameriko. Šele v zadnjih treh desetletjih, zlasti po širitvi Evropske unije, se je situacija zelo spremenila. Danes je približno 15 odstotkov prebivalcev priseljencev. Največ jih prihaja iz Poljske, Litve in Švedske. Norveška begunska politika se v bistvu ne razlikuje ravno veliko od politike Evropske unije. Norveška je del schengna in sodeluje v večini evropskih iniciativ na področju migracij. Tudi politično ozračje je dokaj podobno, saj je Stranka napredka (Fremskrittspartiet), ki zagovarja restriktivno priseljenko politiko, zdaj že peto leto v vladi in ima tudi mandat pravosodnega ministra in ministra za integracijo. Prav na tem področju je ta stranka najbolj zaznamovala svojo politiko, še zlasti z izredno kontroverznimi predlogi in nastopi ministrice Sylvi Listhaug. Norveška se razlikuje od Evrope bolj po tem, da ji zaradi geografske lege in naravnih bogastev uspeva veliko bolj omejiti pritek beguncev kot večini drugih evropskih držav. Lani je bilo na Norveškem samo 3460 prosilcev za azil, kar je najmanj v zadnjih dvajsetih letih.

Ste pravnica. Je novela zakona o tujcih, ki jo je pozimi na predlog vlade sprejel slovenski parlament, zakonita? Govorim seveda o pravici do zaposila za mednarodno zaščito, ki jo ta novela v izrednih razmerah zavrača. Številni mednarodni pravniki trdijo, da novela krši ključne mednarodne konvencije o človekovih pravicah.

Vsekakor se mi zdi novela izredno problematična, še posebno zato, ker daje zelo velika pooblastila policiji, ki ni usposobljena za sprejemanje tako pomembnih odločitev o potrebi po zaščiti. Tudi vračanje v drugo državo brez obravnavanja prošnje za mednarodno zaščito je s pravnega vidika sporno. Na žalost Slovenija tukaj ni osamljen primer. Tudi Norveška, ki jo mnogi v tujini vidijo kot državo, ki da veliko na človekove pravice, je jeseni 2015 sprejela podobno novelo zakona v tujcih. Ta je na primer omogočila vladi, da je pozimi 2016 začela vračati v Rusijo prosilce za azil iz Sirije, ki so s kolesom prečkali norveško arktično mejo.

Norveška vrača tudi rekordno število afganistanskih državljanov v Afganistan, ker je večino provinc označila za »varne«. Državna politika tako te ljudi – tudi družine z otroki – pretvarja v notranje razseljene osebe. Vračajo tudi mladoletne begunce, ko dopolnijo osemnajst let. Letos naj bi Norveška vrnila v Afganistan 130 mladih ljudi, te dejansko vračata samo Norveška in Nizozemska. Takšni ukrepi so v nasprotju z načeli mednarodnega prava in nasprotujejo podobi, ki jo ima večina ljudi o izredno humanih in vključujočih skandinavskih državah.

Zanimivo je, da prav skandinavske države zdaj same aktivno spreminjajo podobo o humanitarni Skandinaviji, ker hočejo biti manj privlačne za migrante. Organizirajo na primer propagandne kampanje v afriških državah, kjer obveščajo ljudi o tem, kako težko je tujcem na Norveškem doseči socialne pravice in da tvegajo, da bodo ob prihodu v državo soočeni z rasizmom. Tudi danski »zakon o nakitu« je primer takšnega negativnega brandinga.

Kako ste sprejeli t. i. evropsko-turški begunski dogovor izpred poldruga leta in – posledično – zaprtje balkanske begunske poti?

Ta dogovor vsekakor ne bi smel biti presenečenje. Evropska unija že dolgo prelaga odgovornost za nadzor migracij na tretje države, zlasti na severu Afrike. Ustvarja tako imenovani varovalni pas, ki jo ščiti pred neželenimi migracijami. Leta 2011 sem pisala o vlogi, ki jo je takrat imela Gadafijeva Libija kot evropski mejni policaj. Ta vloga Libije je spet čedalje bolj aktualna. Evropska migracijska politika je odvisna od podpore in aktivne vloge tretjih držav. Te države je mogoče opremiti z najnovejšo tehnologijo za nadzor meja. Tudi deportacije ne bi bile mogoče, če tretje države ne bi aktivno sodelovale pri identifikaciji in sprejemanju svojih državljanov. Tudi balkanske države so v tem kontekstu pomemben partner EU. Kot kaže, da je turški predsednik Recep Tayyip Erdoğan za ključno vlogo Turčije izredno veliko iztržil, tako ekonomsko kot politično. **Po sprejetju dogovora so se prihodi beguncev iz Turčije v Grčijo nemudoma zmanjšali na minimum. To je bil vsaj za nas, ki smo ves čas na terenu spremljali begunske zgodbe in precej časa preživeli tudi s tihotapci, zadnji neposredni dokaz, da je begunski promet direktno upravljala turška država, a to za EU nikoli ni bilo sporno.**

Ja, res je. Mislim, da je takšna politika EU problematična. Čeprav kratkoročno »rešuje« vroč politični problem, dolgoročno spodkopava temeljna načela vladavine prava, ki jih je EU dolgo promovirala kot bistveni del svoje identitete. Tako kot

Norvežani vidijo sami sebe kot pravične in se imajo za borce za človekove pravice ter naslednike Fridtjofa Nansena [norveški polarni raziskovalec, znanstvenik in politik, tudi Nobelov nagrajenec], tako je tudi Evropa vložila zelo veliko truda v to, da se je definirala kot območje spoštovanja človekovih pravic in načel mednarodnega prava. Dvoličnost, lahko bi celo rekli hipokrizija, zdaj postaja očitna. Mislim, da bo imela posledice tudi za Evropsko unijo. Kako lahko EU od držav, kot sta Poljska in Madžarska, pričakuje, da se držijo načel pravne države, če pa sama tega ne zmore?

Podobno »doktrino« – mi mastno plačamo, vi pa na vsak način ustavite ljudi, ki si želijo v Evropsko unijo – uvaja Bruselj tudi v odnosih z Libijo. Še prej z Nigrom in, denimo, Marokom. Ne le Bruselj – tudi države članice. Ali ni to na neki način tudi trgovina z ljudmi? EU se je odločila plačevati libijsko obalno stražo, ki jo sestavljajo pripadniki milic, ki vodijo tako tihotapske združbe kot (poročili organizacij Human Rights Watch in Amnesty International ter moji osebni terenski viri) suženjske zapore, v katerih vladajo grozljive razmere.

Prav imate. Migracijska politika s čedalje večjo militarizacijo meja ustvarja strukture, ki sistematično podpirajo izredno dobičkonosno ilegalno ekonomijo in rast organiziranega kriminala. Za večino svetovnega prebivalstva drugače danes sploh ni mogoče priti v Evropo. Boj proti organiziranemu kriminalu je potem uporabljen kot pomemben argument za še večjo militarizacijo meja. To je začarani krog. Ne pravim, da je to namerna politika EU. Je pa ilegalna ekonomija rezultat evropske politike, za katero se ve in se jo tolerira ter uporablja v svoje namene. To zame – kot kriminologinjo – ni nova dinamika. Prohibicije ustvarjajo ilegalne trge in krepijo organizirani kriminal. Podobno dinamiko lahko zasledimo na primer v ameriški vojni proti drogam, ki je posebej v zadnjih letih privedla do silovitega nasilja, večanja organiziranega kriminala in militarizacije v državah Latinske Amerike.

EU poskuša omejiti tudi dostop nevladnim organizacijam in zasebnim reševalnim ekipam. Kako vidite njihovo vlogo?

Občudujem in podpiram delo, ki ga opravljajo na primer Zdravniki brez meja in Rdeči križ. Vendar mislim, da je vloga nevladnih organizacij in skupin na področju migracij precej bolj kompleksna. Njihova rast je delno rezultat umika države in – lahko bi rekli – njene kapitulacije na humanitarnem področju. Čeprav se mi zdi pozitivno, da se civilna družba angažira in mobilizira, je rast nevladnih organizacij tudi izraz privatizacije pomoči. To je po mojem problematično. Pomoč migrantom bi morala biti javna naloga. Nevladne organizacije zdaj opravljajo naloge in imajo sredstva – na primer reševalne ladje in upravljanje centrov za pridržanje –, ki so tradicionalno pripadala javnemu sektorju.

V bistvu nevladne organizacije rešujejo probleme za evropske politike, ki niso naklonjeni temu, da bi migranti karkoli dobili od države, vendar jih ne morejo pustiti v popolni stiski. Prek nevladnih organizacij dobijo minimum. Begunci dobijo praktično pomoč, simpatijo in sočutje, ki verjetno dobro dene tudi tistim, ki ga ponujajo. Ne dobijo pa pravic, te lahko dobijo samo od države. Ustvarja se vtis gostoljubja, ki evropske države zelo malo stane.

Kdaj je begunsko in migracijsko vprašanje iz humanitarnega postalo varnostno in zakaj?

»Sekuritizacija« migracij je proces, ki poteka že dolgo. Vsekakor se je začel stopnjevati po 11. septembru 2001. Glavni vzrok za varnostno plat migracij po mojem ni terorizem, temveč revščina. Zahodne države čedalje ostreje varujejo svoje meje, ker se poskušajo zaščititi pred globalno revščino. »Sekuritizacija« migracij je odgovor socialnih držav na globalno neenakost. Socialne pravice pripadajo samo avtohtonemu prebivalstvu. Pri tem te države vedno bolj posegajo tudi po kazenskem sistemu in kriminalizirajo illegalen prehod meja. To ni vidno samo v Ameriki, kjer zdaj kršitve zakona o tujcih predstavljajo polovico aretacij na zvezni ravni in presegajo vse druge oblike kriminala, tudi trgovino z drogami. Policija in kazenski sistem tako za kaznovanje in nadzorovanje revnih prebivalcev iz Latinske Amerike, ki nezakonito prečkajo mejo, porabita ogromno časa in denarja.

Tudi v skandinavskih državah je mogoče opaziti ta trend. Norveška je leta 2014 zvišala kazni za kršitev prepovedi ponovnega nezakonitega vstopa v državo s šestih mesecev na dve leti zapora. Posledica tega je, da norveško pravosodje zdaj kaznuje revne romske berače, ki so nezakonito v državi, tako strogo kot Norvežane, ki storijo zelo resna kazniva dejanja. V norveških zaporih je zdaj tretjina zapornikov tujcev. Tako je tudi v veliko drugih zahodnoevropskih državah; v nekaterih, na primer Avstriji in Švici, delež tujcev v ječah presega petdeset odstotkov.

Dublin II je spet v polni veljavi. Nemčija, denimo, vrača begunce v Grčijo, Slovenijo in na Hrvaško. Ne glede na osebne tragedije. Je pravo nad pravičnostjo?

Kratkoročno gledano vsekakor. Pravni sistem deluje počasi, kar evropske države izkoriščajo. Vedno so tri korake pred pravosodjem in traja kar nekaj časa, preden na primer evropsko sodišče odloči o zakonitosti dublinskih odločitev. Nočem pa biti preveč pesimistična, ker se mi vseeno zdi, da gre za boj, v katerem je tudi z vidika pravičnosti mogoče doseči majhne zmage, ki lahko preprečijo kar nekaj osebnih tragedij.

Tu lahko ponovno omeniva množične deportacije afganistanskih beguncev v domovino, pri čemer so ti žrtve milic, države, kriminalnih združb ... (zadnje poročilo AI in številne izpovedi iz prve roke). Kako je to lahko sprejemljivo in, seveda, zakonito?

Po mojem to ni ne sprejemljivo ne zakonito.

Norveška je ena »vodilnih« evropskih držav po številu deportacij na število prebivalcev. Lani je norveška policija prisilno deportirala 8078 ljudi – to je rekord. Kljub nizkemu številu azilantov so jim politiki za letošnje leto zadali cilj, da deportirajo 9000 ljudi. Da lahko doseže te visoke politične zahteve, norveška policija čedalje pogosteje pregleduje dokumente na ulici in ustavlja tujce oziroma ljudi, ki so videti kot tujci. Takšna praksa je bila deležna kritike, da je rasistična – ne le v javnosti, temveč tudi znotraj policije. Neki izkušen starejši policaj je v intervjuju celo potožil, da bi se norveška policija morala bolj spomniti zgodovine in tega, kako je v drugi svetovni vojni sodelovala pri deportaciji Judov.

Pogledali ste v drobnejše delovanja evropske mejne agencije Frontex. Kaj ste ugotovili?

Frontex je organizacija, ki je v zelo kratkem času kljub kritiki doživela veliko rast. Danes ima agencija 1700 častnikov, ki so razporejeni v različnih operacijah. Kmalu bo dobila svoja letala in drugo opremo, tako da ne bo več odvisna le od držav članic. Še pred nekaj leti je bil tak razvoj evropske mejne policije politično nemogoč. Države članice so ljubosumno varovale svojo suverenost. Vojska in policija sta med najvidnejšimi izrazi nacionalne suverenosti. Begunska kriza je vse to spremenila. V bistvu vidimo, kako migracije – kljub rasti nacionalizma – pospešujejo proces evropske integracije. Toda lepilo, ki zdaj drži

skupaj Evropo, niso pozitivne vrednote, denimo solidarnost, demokracija in človekove pravice, ampak negativne, kot sta varnost in obramba pred neželenimi migracijami.

Kar zadeva drobovje Frontexa – to je zelo zanimiv fenomen. V raziskovalnem projektu, ki sem ga vodila zadnjih pet let, smo govorili s številnimi častniki, ki so sodelovali v operacijah. Mnogi so imeli zelo idealističen odnos do svojega dela in so hoteli pomagati migrantom ter izvajati svojo službo po mednarodnih pravilih in visokih profesionalnih standardih. Tudi Frontex to pogosto poudarja. Hkrati se agencija vedno bolj predstavlja kot borec proti kriminalu in zagovarja trde metode. Ta razcep med profesionalnostjo in učinkovitostjo se vse bolj pogloblja.

Trenutno je v Evropski uniji, v kateri živi približno pol milijarde ljudi, toliko beguncev kot v Libanonu, kjer je pred začetkom vojne v Siriji živelo dobre štiri milijone ljudi – okoli milijon in pol. Libanon je, podobno kot Jordanija in, denimo, Uganda, ki gosti že dober milijon beguncev iz Južnega Sudana, tiho. Živi. Evropa pa – na čelu s Slovenijo – kriči ob bolečini drugega. Se strinjate, da v Evropski uniji nikoli ni zares bilo begunske krize? Razen seveda v Italiji in Grčiji, ki sta v številnih primerih prepuščeni sami sebi.

Prav imate. Ko govorimo o begunski krizi, se moramo vedno vprašati, čigava kriza je to, kriza za koga.

Kako vidite prihodnost migracij in begunstva?

Na to je težko odgovoriti. Evropa je celina s starim oziroma starajočim se prebivalstvom, je v neposredni bližini mlade Afrike, kjer prebivalstvo hitro narašča. Ta dinamika bo poleg podnebnih in drugih družbenih sprememb brez dvoma še dolgo ustvarjala pritisk na evropske meje. Hkrati lahko vidimo, da evropska zunanja politika aktivno poriva migracije stran od sebe in s poglobitvijo postkolonialnih odnosov širi svoj obrambni pas. Trenutno kaže, da ji to vedno bolj uspeva.

Je svet – na čelu z Evropsko unijo – sploh pripravljen na ključne migracije prihodnosti, klimatske begunce?

Dejstvo je, da so pri vprašanju klimatskih beguncev države, ki povzročajo največ klimatske škode, najmanj pripravljene na sprejem teh beguncev oziroma ljudi, ki zaradi podnebnih sprememb izgubljajo možnost preživetja v domovini. Norveška je s svojo proizvodnjo nafte dober primer. Mislim, da se to pomanjkanje politične volje in zavesti ne bo kmalu spremenilo.

Kakšna bi morala biti moderna azilna politika?

Odgovor je odvisen od tega, ali govoriva o idealih ali o tem, kaj si z določeno mero realizma lahko želimo v sedanjih razmerah. Mislim, da je spoštovanje osnovnih načel mednarodnega azilnega prava dober začetek. Nikakor si ne upam upati, da bi bile reforme, ki bi jih ustvarili v današnjih političnih razmerah, lahko boljše. Osnove mednarodnega azilnega prava so nastale po drugi svetovni vojni: v obdobju, ki bi ga lahko veliko bolj upravičeno imenovali obdobje begunske krize. Milijoni ljudi so bili izgnani, brez doma in na poti po Evropi. Fascinantno je, da je lahko mednarodna skupnost prav v takšnem času veliko večjih premikov ljudi in hujše materialne stiske ustvarila pravni sistem, ki ga mi danes, v času veliko večjega obilja, ne moremo uveljaviti.

Kaj si mislite o bodoči žici na slovensko-hrvaški meji?

Rast bodočih žic in mejnih zidov je v bistvu izraz simbolne politike. Ti ukrepi, ki jih ni mogoče opaziti le v Sloveniji, ampak tudi v Združenih državah, Izraelu, Grčiji, Madžarski in tudi na Norveškem, sami ne ustavljajo nedovoljenih prehodov meja. Njihov praktični pomen je zelo omejen. Njihov »uspeh« je v tem, da pošiljajo politične signale domačemu prebivalstvu, da politiki resno jemljejo vprašanje varnosti meja. Kot ugotavlja Wendy Brown, so mejni zidovi simboli državne suverenosti v obdobju, ko države izgubljajo suverenost na večini področij. Dajejo vtis, da politiki ukrepajo zaradi problema. Samo poglejte ameriškega predsednika Donalda Trumpa. Ustvarja spektakel, ki je še bolj spektakularen zaradi protestov liberalcev proti njegovim ukrepom. Toda spektakel okoli zaščite meja v bistvu prikriva impotenco.

- **Demokracija in secesija. Tekst: Saša Vidmajer. Delo, Sobotna priloga, 14.10.2017, str. 11**

Razkol, ki ga gledamo, kaže, kako različno Evropa razume demokracijo. Ena stran se sklicuje na vladavino prava in ozemeljsko celovitost države, druga na načelo samoodločbe narodov in participacijo državljanov. Med njima je globok, brezkončen konflikt. V Kataloniji ne gre samo nacionalno državo, podobno kot na vrhuncu dolžniške krize v Grčiji ni šlo samo za dolg. V samem bistvu obojega je demokracija.

Medtem ko gledamo katalonsko krizo, imajo vsi na ustih besede o demokraciji. Na spoštovanje prava in ustavo se sklicuje avtoritarna španska oblast, ki je referendum o neodvisnosti poskušala preprečiti z represijo. V svoji neskončni aroganci je vlada premiera Marianara Rajoya nad lastne državljane, ki so samo prišli na volišča, poslala brutalno silo. V temeljnem zakonu države iz leta 1978 – in ustava je pogodba med državljani in državo – ni ustavne podlage na katalonsko osamosvojitve; v pravnem smislu je vlada v Španiji skušala preprečiti neustavni referendum, zanjo je odcepitev protipravno dejanje. Sredi Evrope je demokratična država, ki misli, da lahko utiša svoje državljane s pendreki.

V imenu temeljnih demokratičnih pravil so uradni Madrid podprli tudi Evropska unija in države članice. Pri tem so šli tako daleč, da so brutalnost paravojaških enot razglasili za »notranjo zadevo« Španije, kakor da nesorazmerna uporaba sile ne bi pomenila kršitev demokracije, človekovih pravic in temeljnih načel EU scela. Poleg vsega je Unija pokazala neskončno količino licemerja. Vsaj od insolventne Grčije naprej vemo, da niti malo ne koleba, kadar gre za vpletanje v notranje zadeve držav članic.

Tudi katalonska regionalna vlada oziroma njen nacionalizem nosita del odgovornosti. Na neki točki so se odrekli političnim rešitvam in izbrali konfrontacijo, politični diletantizem je zavil v slepo ulico. Nazadnje je izid referendum pokazal, da Katalonija ni tako zelo independentistična, kot se je zdelo. Neodvisnost nima večinske podpore, nasprotujejo ji tudi etnični Katalonci, večina prebivalcev se dojema za Špance in Katalonce hkrati. Vprašanje je, ali bi bil volilni izid kaj drugačen, če bi bilo glasovanje regularno. Smo torej pri problemu mandata, tem, ali manjšina lahko vsili voljo večini.

Nakar je prišel torek, za Katalonijo najdaljši dan. Predsednik Carles Puigdemont je naredil oboje – na neki način je razglasil neodvisnost, v isti sapi jo je suspendiral. Govorica je bila zavestno dvoumna in odprta za interpretacije. Pravzaprav se je v eni stvari mogoče strinjati s špansko vlado, to je bila »implicitna deklaracija neodvisnosti, sledilo je eksplicitno suspendiranje«. V tem je bil katalonski predsednik spreten. Unitarna država pa je vrnila udarec. Ste razglasili neodvisnost ali niste, zahteva odgovor predsednik španske vlade.

V tej zgodbi sta ena in druga stran naredili veliko napak. Konflikt med Madridom in Barcelono se je zaostрил do točke, ko so prvi in drugi izgubili preveč. Pomenljivo je, da je španski oblasti uspelo spremeniti unilateralni referendum v veliko zmago za separatiste, celo državljani, ki niso imeli preciznega odnosa do neodvisnosti, so zaradi policijskega nasilja podprli odcepitev. Hkrati je svet začel s simpatijo opazovati osamosvojitveno hotenje.

Izbira med samovoljno špansko državo in katalonskim nacionalizmom je zgrešena, je te dni zapisal Janis Varufakis, treba je zavrniti tako avtoritarni establišment Španije kakor nacionalizem, ki maha s sloganom Naredite Katalonijo spet veliko. Odločanje med enim in drugim se ne razlikuje veliko od »opredeljevanja med Jeroenom Dijsselbloemom, predsednikom skupine evrskega območja finančnih ministrov, in Marine Le Pen, voditeljico francoske skrajno desne Nacionalne fronte: varčevanje ali dezintegracija«.

Nemara največja škoda je obujanje preteklosti, kajti katalonsko vprašanje ima globoke, zelo globoke zgodovinske korenine. Vredno se je spomniti, kot v svoji knjigi o civilizacijah Sredozemlja pripoveduje David Abulafia, denimo na odnose med Aragonci in Katalonci stoletja nazaj. Ko je leta 1134 umrl kralj Alfonso Aragonski, »Bojevnik«, in ni zapustil naslednika, je bil njegov brat menih prisiljen oditi iz samostana, da bi zaplodil potomca. Na svet je prišla hči, ki se je nazadnje poročila z barcelonskim škofom. »Škofija in aragonsko kraljestvo sta bili od sredine 12. stoletja naprej povezani, toda zveza je bila izključno personalna ...«

Francova Španija je preteklost, po smrti diktatorja leta 1975 se je država demokratizirala, od leta 1986 je članica Evropske unije. V teh dneh je celotna pozornost usmerjena na Katalonijo, vendar vsega ni mogoče zožiti na grdo konfrontacijo med vlado in separatisti. Španija je med redkimi evropskimi državami, v katerih ni skrajno desnih političnih sil in kjer priseljenci niso mučna, razdvajajoča politična tema. Toda spomin na vojaško diktaturo je spet tu. S surovo silo, ki jo je izbral premier Rajoy, je priklical spomin na temačne čase diktature, v katerih je bila mučenica Katalonija, in na tragično obdobje frankizma. Povojna Evropa pa je bila zgrajena prav na preseganju zgodovine, je v svojem magistralnem delu o Evropi po letu 1945 pisal Tony Judt. Zgodovinar Judt navaja Ernesta Renana, ki pravi, da je pozaba ključna. Treba se je spominjati, toda za spravo je bistveno tudi pozabljenje.

Lahko osamosvojitveno stremljenje Kataloncev uspe? Lahko Španija obstane? Je sploh mogoče braniti status quo za vsako ceno, saj je pričakovati še več zahtev po neodvisnosti? Po eni strani države ne sprejemajo enostranske odcepitve, po drugi je v demokratičnem svetu nemogoče vsiliti ljudem življenje v centralizirani državi, ki je nočejo. To je temeljni konflikt med načelom o samoodločbi narodov – leta 1918 ga je postavil na svetovno agendo ameriški predsednik Woodrow Wilson, odtlej je samoodločba sakrosantno načelo mednarodnih odnosov – in nacionalno suverenostjo. Med njima je večna konfrontacija.

Razsojanje med pravico naroda do samoodločbe in načelom ozemeljske in politične celovitosti držav je v mednarodni skupnosti postalo nemogoča dilema. Medtem ko se je v obdobju dekolonizacije zdela samoodločba uporabna in je bil čas po koncu hladne vojne naklonjen nastanku kakih 25 novih, novodemokratiziranih držav, je zdaj drugače. Pa vendar suverenost ni več neovrgljiva predpostavka, sploh v EU. Evropska unija je nadnacionalna, je prostor preseganja nacionalne suverenosti, obenem združuje vlade nacionalnih držav. Sociologinja Saskia Sassen pravi, da je »v etapi globalizacije suverenost postala decentralizirana in ozemlje delno denacionalizirano«. Je suverenost postala obsoletna? Z vse večjo občutljivostjo za kršitve temeljnih človekovih pravic se je tudi sam koncept samoodločbe spremenil, čeprav se niti sama mednarodna teorija ne strinja o tem, ali je samoodločba pravica ali princip.

Dogajanje v Kataloniji pa ni samo posledica španske notranje politike, temveč tudi razmer v Evropski uniji. Avtonomizem in independentizem sta tesno povezana z razmahom demokracije, piše Alberto Alesina. Svetovno znani italijanski ekonomist s Harvarda, skupaj z Enricom Spolaorejem je že pred poldrugim desetletjem izdal referenčno knjigo *The Size of Nations* (The MIT Press), poudarja, da je v demokratičnem svetu čedalje težje zadrževati težnje etničnih, lingvističnih, verskih manjšin, zato so jim centralne vlade prisiljene zagotavljati večjo avtonomijo, celo neodvisnost. Kot pomemben dejavnik pisca omenjata svobodno trgovino, še posebno v Evropi, kjer je Nato zmanjšal nacionalne obrambne stroške in je EU odstranila ovire pri trgovanju med članicami, zaradi česar prosperirajo manjše države. Povedano drugače: ravno ekonomska integracija Španije je omogočila osamosvojitvene sanje sedmih milijonov Kataloncev, v tem smislu je njihovo prizadevanje za neodvisnost otrok Evropske unije.

Nazadnje se je treba spomniti na »reševanje« Grčije in ostalih zadolženih članic na vrhuncu krize in brezobzirno uveljavljanje ekonomskih pravil. Takrat nevpletanje v notranje zadeve ni bilo svetinja. Ni naključje, da se to, kar se dogaja, dogaja v Španiji, eni od južnoevropskih držav članic Evropske unije, ki jo je ekonomska in finančna kriza najbolj prizadela in kjer je bil odpor proti rigorozni politiki varčevanja posebej izrazit. Iz tega je zraslo gibanje indignados, zavračanje varčevalnega diktata je dalo zagon odcepitvenim hotenjem.

V sredici vseh velikih evropskih tem je demokracija, brez nje je evropski projekt nesmiseln.

- **Politika (ne)mogočega in (ne)potrebne**. Tekst: Oto Luthar. Delo, Sobotna priloga, 14.10.2017, str. 18-19

Oto Luthar je član organizacijskega odbora Shoda za znanost in direktor ZRC SAZU.

Znanost

Ključne premike (in zastoje) v posamezni družbi je včasih mogoče razbrati na podlagi dogajanja na mikro ravni oz. na podlagi sprememb na področjih, ki se redko znajdejo v središču pozornosti. Na področju znanstvene politike naprimer ..., kjer se je nedavno (znova) izkazalo, da imajo slovenske politične elite več težav z avtonomnimi pobudami državljanov kot političnimi stališči svojih tekmecev. Tega občutka se ni bilo mogoče iznebiti tudi po »shodu za znanost«.

Namesto da bi se pozanimali za pobude in predloge »shodnikov«, se je večina vodstev političnih strank in velika večina članic in članov državnega zbora znova zatekla v samozadostno ignoranco in strankarski narcizem. Večina je manifestacijo razumela kot motnjno vsakdanje politične rutine in ne kot javno izraženo skrb raziskovalk in raziskovalcev slovenskih univerz in inštitutov. To se je dokončno pokazalo tudi na septembrski seji odbora DZ za izobraževanje, znanost, šport in mladino, še prej pa na srečanjih organizacijskega odbora Shoda za znanost s posameznimi poslanskimi skupinami.

Razen v poslanskih skupinah strank SD in Levica v preostalih klubih niso vedeli niti tega, da v Sloveniji (za razliko od drugih držav EU28) ne poznamo stabilnega financiranja znanosti. Vrhuncu neznanja in nerazumevanja pa smo bili priča na zadnji seji tega odbora, na kateri je velika večina članic in članov glasovala proti predlogom organizacijskega odbora oz. izglasovala zgolj splošni sklep o povečanju sredstev za znanost. To je razmeroma neobvezujoč sklep, po katerem slovenska vlada predlogom raziskovalk in raziskovalcev zadosti že, če njihovi dejavnosti, torej raziskovanju, znanosti, nameni en sam samcat evro dodatnih sredstev.

Organizacijski odbor je poslankam in poslancem odbora za izobraževanje, znanost, mladino in šport predlagal konkretne številke, in sicer 20 milijonov evrov dodatnih sredstev v okviru letošnjega rebalansa, za leto 2018 pa dodatnih 40 milijonov evrov. Glede na to, da se je večina članic in članov zatekla k sklepom, ki vlade v resnici ne zavezujejo k ničemur, je mogoče sklepati, da poslanke in poslanci državnega zbora (še vedno) niso avtonomni predstavniki volivk in volivcev, temveč zastopajo zgolj partikularne, trenutne, ozke, klientelne ... interese svoje politične skupine. Predvsem pa so pokazali, da ne vedo, kako razumejo raziskovanje njihove kolegice in kolegi v drugih državah EU.

Prepričan, da je med njimi vendarle nekaj takih, ki jih zanima položaj znanosti v državah, po katerih se radi zgledujemo, in ker je raziskovalne rezultate treba »meriti« tudi na podlagi razmer, v katerih so nastali, sem se odločil za primerjavo z Nemčijo in Avstrijo. Poleg aktualnih števil me je zanimalo, kako gleda na znanost tamkajšnja politična javnost. Ali morda tudi v Berlinu in na Dunaju menijo, da raziskovalke in raziskovalci nimajo kaj početi zunaj svojih kabinetov in laboratorijev. Se morajo tudi tam raziskovalci izogibati določenim sredstvom in stanovskim (sindikalnim) zastopnikom njihovih interesov?

Začnimo z Nemčijo

Primerjava z razmerami, v katerih delajo kolegice in kolegi v državi, katere vlado (prav tako) vodi bivša znanstvenica, je za nas – kljub upoštevanju razlik v BDP! – porazna. Raziskovalke in raziskovalci med Passaumom in Kielom so se namreč med prvimi odzvali pozivu za Shod za znanost. Ne da bi za sekundo pomišljali, »kje je njihovo mesto«, so se s slogani Rettet die Aufklärung (Rešite razsvetljenje) in Freiheit der Wissenschaft (Svoboda znanosti) množično podali na ulice, njihovo ministrstvo za izobraževanje in znanost, vlada in mediji pa so hiteli pojasnjevati, da »nemški znanosti še nikoli ni šlo tako dobro kot sedaj«. In ne boste verjeli: to je res!

Proračun nemških univerz se je v desetih letih dvignil za 43 odstotkov, odstotek zunajproračunskih sredstev pa za 93! Pred časom (27. septembra 2017) je ministrstvo za nameček dodalo še 385 milijonov za projekte s krovnim naslovom Strategije za odličnost (Exzellenz Strategien). Od leta 2005 so vse nemške dežele zavestno povečevale delež financiranja znanosti, zvezna vlada pa ga je podvojila! Še največ zavisti zbujajo podatki, da je zvezno računsko sodišče pozvalo družbi Max Planck in Helmholtz (Max Planck Gesellschaft, Helmholtz Gemeinschaft), naj vendarle začnejo porabljati Bugwelle – nakopičene 1004 milijone evrov. Prav ste prebrali: prosijo jih, da naj že vendar začnejo porabljati dobro milijardo »nerazporejenih« sredstev. Vsakogar, ki bi hotel to situacijo primerjati s skromnimi prihranki slovenskih inštitutov, prosim, da si pred tem ogleda nemški način dodeljevanja raziskovalnega denarja.

In primerjave še ni konec. Število znanstvenic in znanstvenikov se je v Nemčiji v zadnjih desetih letih povečalo za 50 odstotkov!

Še bolj porazna je primerjava vlog nemških in slovenskih raziskovalk in raziskovalcev pri nastajanju in oblikovanju razvojnih strategij in zakonov. Poznavalci ugotavljajo, da v Nemčiji ne sprejmejo nobenega zakona brez predhodnega posveta s pristojnimi strokovnjaki. A to se ne dogaja prek zasebnih institucij, espejev in avtorskih pogodb posameznih »poznavalcev«, temveč prek pristojnih inštitutov. Sodeč po navedenem članku, je znanost prisotna »vsepo-sod« – v razpravi o okolju, gospodarstvu, izobraževanju, zdravstvu, sodstvu, raziskovalke in raziskovalci so zaželeni gostje pogovornih oddaj o družbeno aktualnih temah in prisotni v medijih nasploh. Da ne omenjamo razprave o pravicah istospolnih partnerjev, v kateri so na podlagi izsledkov dolgoročnih raziskav dokazali, da so otroci istospolnih partnerjev prav tako srečni in zdravi kot otroci, ki odrasčajo v tradicionalnih družinah. In končno, nemške javnomnenjske raziskave kažejo, da tamkajšnji znanstvenice in znanstveniki uživajo 60 odstotnih točk več podpore kot politiki (znanstveniki 79 in politiki 19 odstotkov).

Podobno velja za Avstrijo

Shoda za znanost na Dunaju so se v prvi vrsti udeležili predsednik države in cela plejada javnih osebnosti. Znanstvenicam in znanstvenikom so se množično pridružili tudi umetniki in iz pohoda za znanost naredili pohod za ustvarjalnost.

Točno pol leta zatem je avstrijsko zvezno ministrstvo za znanost, raziskovanje in gospodarstvo objavilo novico, da bodo v naslednjem srednjeročnem obdobju samo za medicinske raziskave in z njimi povezano izobraževanje v naslednjih osmih letih namenili dodatnih 339,4 milijona evrov. Dva slovenska letna proračuna za raziskovanje bodo naši severni sosedi vložili samo v eno znanstveno področje.

Še več, z zveznim skladom za nepremičnine in medicinsko univerzo na Dunaju bodo do zimskega semestra 2025 zagotovili 35.000 kvadratnih metrov prostora za večino predkliničnih raziskav in izobraževanje. V neposredni bližini obstoječega medicinskega kampusa AKH (Allgemeine Krankenhaus) bo sčasoma zrasel kompetenčni center za temeljne raziskave in izobraževanje oz. nacionalno središče za znanosti o življenju. Na enem mestu bo združenih 744 raziskovalk in raziskovalcev iz centrov za psihologijo, farmakologijo, anatomijo, celično biologijo, patobiologijo, genetiko, medicinsko fiziko, biomedicinsko tehniko in inštituta za preučevanje rakavih bolezni.

Poleg predavalnic in seminarov, delavnic in večinskih laboratorijev za študente bodo načrtovana sredstva omogočila tudi vzpostavitev ustrezne raziskovalne infrastrukture, nakup velike raziskovalne opreme za raziskave na področju elektro-psihologije, masne spektrometrije, DNK citometrije (metoda za zgodnjo diagnosticiranje malignih tumorjev na podlagi meritev vsebnosti in dednih substanc v njihovih celicah) in rastrske elektronske mikroskopije, vključno z možnostmi za jemanje vzorcev tkiv. Markus Müller, rektor dunajske univerze za medicino, pa si ob načrtovanem mreženju in združevanju moči v okviru novonastalega Med Campusa obeta tudi intenziviranje interdisciplinarnega sodelovanja raziskovalk in raziskovalcev.

O upravičenosti naložbe niso prepričani samo na ministrstvu, ki že v svojem imenu namenoma izpostavlja znanost in raziskovanje, temveč tudi vodja zveznega sklada za nepremičnine. Vsi skupaj pa podlegajo volji zveznega parlamenta, v

katerem verjetno nikomur ne pade na misel, da bi gledal na raziskovanje kot na neprioritetno dejavnost. Kdo ve? Morda pa poslanec madžarske manjšine, šest poslancev SMC, štiri poslanke in poslanci SDS, dva poslanca Desusa in ena poslanka NSi vedo več kot njihovi nemški in avstrijski kolegi in kolegi?

»Naš prednostni cilj je, da bi imeli pacienti čim prej čim več koristi od temeljnih raziskav,« je razložil Markus Müller. Z mreženjem in združevanjem moči v okviru Med Campusa na Mariannengasse se bo intenziviralo interdisciplinarno sodelovanje in boljše komuniciranje med raziskovalkami in raziskovalci, po drugi strani se bo predklinična obravnava prostorsko približala klinikam splošne bolnišnice.

In v Sloveniji?

Za podporo Shodu za znanost se je (formalno) izrekla ministrica za izobraževanje, znanost in šport, manifestacijo je javno podprl predsednik Levce, predsednik državnega zbora pa se je pomešal med shodnike na ploščadi pred parlamentom. Čeprav bistveno več kot pred leti, je bila to žal blede senca podpore, ki so je bili deležni pohodniki v Nemčiji in Avstriji. Prijetno presenečenje so raziskovalkam in raziskovalcem pripravili novinarke in novinarji osrednjih državnih in regionalnih medijev, ki so spremljali dogajanje do nesrečne seje pristojnega odbora.

Razlika med njimi in nami je verjetno samo v anticipaciji pričakovanih sklepov. Za nas presenetljiv rezultat glasovanja so nekateri od njih verjetno kar pričakovali in s tem dokazali, da bistveno bolje poznajo slovenske »igre prestolov«. Verjetno so od začetka vedeli, da nasprotniki neumnosti, nevednosti in ignorance ne morejo že v prvi sezoni premagati nesmrtnih omejenosti političnih spletkarjev. Podobno kot v Igrah prestolov namreč tudi v slovenski različici ne gre samo za posameznike, temveč za celotne dvore, ki jih svetle izjeme, kot so Mirjam Bon Klanjšček, Luka Mesec, Janko Veber in peščica drugih, še dolgo ne bodo mogle preglasiti. Glede na to se slovenskim raziskovalkam in raziskovalcem, ki ne služijo neposrednim koristim »gospodarstva«, še naprej ne obeta nič dobrega. Pa ne samo njim. Poslanke in poslanci, ki ne poznajo osnovnih načel sodobne družbene pogodbe, ne morejo služiti niti tistim, ki so jih izvolili kaj šele dobrobiti celotne skupnosti. Poslanke in poslanci, ki ignorirajo osnova načela du contrat social ne vedo, da države katerih javna služba preneha biti prva skrb državljanov (Rousseau), ni prav daleč od propada.

Poleg tega primerjava z Avstrijo in Nemčijo jasno pokaže, da večina poslank in poslancev DZ, večina članic in članov vlade in večina ljudi, ki so od njih tako ali drugače (politično) odvisni, ne razume, da v EU znanost ne pomeni samo razvoja, temveč tudi preživetje. Izgovor, da smo žrtve preteklega ravnanja ali perifernega položaja, je po dogajanju v Estoniji in na Češkem enako nesmiseln, kot je nesmiseln trditev, da »absorpcijske zmožnosti« slovenskih univerz in inštitutov ne omogočajo občutnega povečanja sredstev za znanost.

- **Zmaga turkiznih populistov. Boris Čibej. Delo, 16.10.2017, str. 1**

Avstrijske parlamentarne volitve. Premier najverjetneje Kurz

Dunaj – Po neuradnih izidih je največ glasov dobila nova ljudska stranka, v boju za drugo mesto so doslej vodilni socialdemokrati za las premagali svobodnjake, od treh malih strank pa je štiriodstotni volilni prag zagotovo preskočila le neoliberalna stranka Neos.

Uradni rezultati še niso znani, neuradni pa vključujejo tudi prognozo izidov glasovanja po pošti, zato je nekaj možnosti, da končni seštevek še spremeni vrstni red drugo- in tretjevrščenih strank, prej vladajočih socialdemokratov in opozicijskih svobodnjakov. Zato so avstrijski politiki še previdni pri napovedih o novi vladajoči koaliciji. Predsednik Alexander Van der Bellen je Kurzu, ki je prenovljeno ljudsko stranko povedel k zmagi, takoj po prvih izidih čestital in povedal, da se bo začel o podelitvi kanclerskega mandata pogovarjati v četrtek. »Seveda bi hoteli boljši rezultat,« je izjavil odhajajoči socialdemokratski kancler Christian Kern, ki je napovedal, da bo njegova stranka v opoziciji, če ne bo zmagala. Največje razočaranje je bilo med Zelenimi, ki so pred štirimi leti dobili več kot 12 odstotkov glasov, po neuradnih izidih pa se jim zdaj ni uspelo prebiti v parlament.

- **Sence »balkanske poti«. Boris Čibej. Delo, 16.10.2017, str. 1**

Tema dneva

Tudi če bi včeraj na predčasnih volitvah v zvezni parlament avstrijski volivci glasovali podobno kot pred štirimi leti in bi severno sosedo še naprej vodila koalicija med strankama, ki sta tradicionalno uravnoveževali interese dela in kapitala ter tako skrbeli za socialno sožitje v družbi, je že predvolilni boj severno sosedo potisnil precej bolj na desno, kakor je bila pred dvema letoma, ko se je po balkanski poti v državo zgrinjalo na tisoče prosilcev za azil. Strah pred tujci je bil glavna predvolilna tema, čeprav je nekoč veljal za ekskluzivno domeno skrajnih desničarjev. A med te nebodigatreba prišleke, ki menda »zlorablja« sistem socialne varnosti, v avstrijski politiki ne štejejo le pribežnikov z Bližnjega vzhoda in iz Afrike, ampak tudi tiste, ki so prišli v Avstrijo odžirati pravice domorodcev iz »nepravih«, vzhodnih delov Evropske unije. Nekateri analitiki pravijo, da so Avstrijcem predvolilno migracijsko temo podtaknili svobodnjaki. Drugi jim oporekajo z argumentom, da so stranke zgolj opazile, da je bilo javno mnenje povsem v nasprotju z nekoč uradno avstrijsko politiko dobrodošlice. Čeprav držijo očitki, da je svobodnjakom »ukradel« predvolilno temo, je rosno mlademu voditelju prenovljene ljudske stranke Sebastianu Kurzu uspelo s svojo protimigrantsko retoriko rešiti svojo stranko pred totalno polomijo, ki so jo še pred pol leta napovedovale raziskave javnega mnenja. Kurz je pred volitvami zvenel že skoraj tako kot svobodnjaški voditelj Heinz-Christian Strache. A ta premik se ni pripetil le njemu. Celu dosedanji socialdemokratski predsednik zvezne vlade Christian Kern, ki so ga še kot do beguncev navdse prijaznega direktorja Avstrijskih železnic razglasili za »srčnega kanclerjaka«, je v teh dneh govoril kot kakšen Kurz v malce bolj umirjenih časih. Pa naj še kdo reče, da val beguncev ni prinesel nobene škode.

- **Petdeset odtenkov modre. Boris Čibej. Delo, 16.10.2017, str. 3**

Avstrijske volitve. Težavna sklepanja vladnih koalicij – Strah pred svobodnjaki

Dunaj – Za avstrijske in tuje analitike je bilo glavno vprašanje, ali se bo v avstrijski zvezni vladi spet znašla sporna svobodnjaška stranka, ki še vedno velja za skrajno desničarsko.

Da bi svobodnjaki, ki jih vodi Heinz-Christian Strache, dobili mandatarja za sestavo zvezne vlade, bi morali na včerajšnjih predčasnih parlamentarnih volitvah dobiti res veliko večino glasov. Šele pod takšnim demokratičnim pritiskom javnosti bi

moral nekdanji voditelj Zelenih Alexander Van der Bellen, ki se je na zadnjih predsedniških volitvah pomeril kot neodvisni kandidat, na začetku letošnjega leta pa zaprisegel kot 12. avstrijski predsednik, požreti svojo predvolilno obljubo, da mandata ne bo podelil članu stranke, ki je po njegovem mnenju protievropska. Toda duhove že ves čas predvolilne kampanje buri že misel na to, da bi stranka, ki se ji vsaj v tujini še ni uspelo otresti duhov svoje nacistične preteklosti, ponovno postala del vladajoče koalicije.

A to je povsem realna možnost, saj so se poleti celo socialdemokrati, ki so na zadnjih volitvah pred štirimi leti zmagali, po dolgem omahovanju in resnih notranjih razprtijah odločili, da bi tudi z njimi sestavili vlado. Ko se je pred 17 leti zadnjič zgodilo, da je svobodnjake takratni kanclerski mandatar in voditelj ljudske stranke Wolfgang Schüssel povabil v vlado, je Evropska unija prvič uvedla sankcije proti eni od svojih članic. Po volitvah leta 1999 je ljudska stranka, ki je bila prej (tako kot v zadnjem obdobju) manjša koalicijska partnerica socialdemokratov, pristala šele na tretjem mestu, a je dobila v parlamentu enako število sedežev kot svobodnjaki, ki so jo prehiteli za 415 glasov. Odzivi med drugimi, takrat zgolj 14 članicami EU so bili sprva ostri in odločni, med kritiki pa so prednjačili takratni francoski predsednik Jacques Chirac, nemški kancler Gerhard Schröder in belgijski zunanji minister Louis Michel. Ta je Avstriji celo zagrozil, da jo bodo vrgli iz Unije. »Preveč preprosto je reči, da moramo Avstrijo obdržati v EU za vsako ceno. Evropa lahko ostane tudi brez Avstrije. Ne potrebujemo je,« je takrat izjavil oče sedanjega prvega človeka belgijske diplomacije Charlesa Michela.

Tako kot je običajno za vse sankcije, niti tiste niso delovale. Povzročile pa so vsaj to, da so Avstrijci, ki so bili prej zelo naklonjeni članstvu v EU, zaradi pritiskov, ki so jih razumeli kot vmešavanje v avstrijske notranje zadeve, postali precej evroskeptični. Svobodnjaški politik in eden od podpredsednikov poslavlajočega se parlamenta Norbert Hofer, ki se je prebil v sklepni krog zadnjih predsedniških volitev, z vstopom njegove stranke v vlado pa se mu obeta položaj zunanjega ministra, je večkrat opozoril, da je njegova stranka bolj levičarska kakor kakšni ameriški demokrati. Toda svobodnjake še vedno bremeni to, da jih je sredi 50. let prejšnjega stoletja ustanovil nekdanji nacist in esesovski častnik Anton Reinthaller.

Zanimivo je, da podobni očitki niso nikoli leteli na ljudsko stranko, ki je prav tako naslednica političnih tvorb, iz katerih so izhajali veliki antisemitski politiki in ustvarjalci avstrofašizma.

Jud proti Judu

Mednarodna javnost je bila ogorčena leta 2000, ko je kancler iz desničarske ljudske stranke v vlado povabil »modre«, kar je barva svobodnjakov, ki jih je takrat vodili kontroverzni, zdaj že pokojni Jörg Haider. A »črni«, kar je bila do pred kratkim barva ljudske stranke, dokler je ni novi voditelj Kurz spremenil v turkizno, niso bili prvi, ki so s »potomci nacistov« sestavili vlado. Prvi je ta korak storil najbrž najuspešnejši voditelj avstrijskih rdečih socialdemokratov Bruno Kreisky. Ta je na parlamentarnih volitvah oktobra 1971 svojo stranko popeljal do nesporne zmage, po kateri so socialdemokratski poslanci zasedli kar 93 od 183 parlamentarnih sedežev. A ker se je Kreisky bal, da se to čez štiri leta ne bo ponovilo, je tik pred volitvami s takratnim svobodnjaškim voditeljem in nekdanjim esesovskim »Obersturmführerjem« Freidrichom Petrom sklenil tajni dogovor o sestavi skupne vlade. Bojazni Kreiskega se niso uresničile, saj so socialdemokrati leta 1975 vililni uspeh ponovili, toda dogovor je spoštoval. Kakor je takrat trdil veliki lovec na nacistične zločince (in prijatelj avstrijske ljudske stranke) Simon Wiesenthal, je Kreisky v vlado pripeljal kar pet ministrov z nacistično preteklostjo, med njimi enega z neonacistično preteklostjo, notranjega ministra Otta Röscha. Kreisky, tudi sam Jud, ki so ga bili preganjali in zapirali nacisti ter se je moral med vojno zateči na Švedsko, je izjavil, da lahko sam oprostí nekdanjim nacistom, če so se spreobrnil v demokrate. Med dvema izjemno vplivnima Judoma se je razvila ostra polemika, ki je trajala dolga leta. Med njo je Kreisky Wiesenthala celo obtožil, da je sodeloval z gestapom, zaradi česar je leta 1986 lovec na naciste od takrat že nekdanjega avstrijskega kanclerja iztožil 270.000 šilingov odškodnine.

- **Smerokaz za nadaljnjo pot dežele večnega sonca. Vili Einspieler. Delo, 16.10.2017, str. 6**

Lokalne volitve v Makedoniji. Zaporna kazen zaradi aprilskih izgredov med nasilnim vdorom v hram demokracije Rezultati nedeljskih lokalnih volitev v Makedoniji bodo pokazali, ali bo država nadaljevala po poti sprememb, ki so se začele letos z ustoličenjem nove koalicijske vlade SDSM. V veliki večini občin je več kot dvanajst let na oblasti stara politična garnitura VMRO-DPMNE.

Šlo je za nadaljevanje izrednih parlamentarnih volitev in političnih sprememb, ki so maja pripeljale na oblast Socialdemokratsko stranko Makedonije (SDSM) pod vodstvom novega premiera Zorana Zaeva, ki je bil aprila ranjen ob vdoru v hram demokracije. V Makedoniji so v četrtek izrekli prvo zaporno kazen zaradi nasilja v parlamentu. Privrženeц VMRO-DPMNE Pance Angelov, ki je s somišljeniki vdrl v poslopje parlamenta in tedanjo poslanko SDSM, zdaj pa obrambno ministrico Radmilo Sekerinsko, povlekel za lase ter jo vrgel na tla, je bil obsojen na štiri leta zapor. V aprilskih izgredih v režiji takratne vladajoče konservativne stranke je bilo poškodovanih sto ljudi, med njimi osem poslancev. Devet ljudi je bilo maja obsojenih na pogojne kazni.

Nekdanji režim se še ni predal

Volilno pravico na lokalnih volitvah je imelo 1.814.644 ljudi, ki so v prvem krogu izbirali župane in občinske svetnike v 80 občinah ter v Skopju. Drugi krog bo 29. oktobra. Kandidatne liste je vložilo 19 strank in koalicij, candidature za 64 neodvisnih kandidatov in list pa so vložile skupine državljanov. Volitve je nadziralo 300 opazovalcev misije OSCE/ODIHR, prvi incidenti pa so se zgodili že pred volitvami. Na lokalni ravni je VMRO-DPMNE doslej vodila kar 57 občin od skupaj 80. Po mnenju poznavalcev so volivci v nedeljo odločali tudi o tem, ali se bo Makedonija razvijala in sprejela potrebne reforme za nadaljevanje po evropski poti ali pa bo ostala razdeljena in izolirana država. Čeprav so uradno vsi za Zahod, naj bi volivci izbirali tudi med Vzhodom in Zahodom ter med državljskim in etničnim karakterjem države.

Lokalne volitve bodo pokazale, koliko moči je še ohranil nekdanji režim prvaka VMRO-DPMNE Nikole Gruevskega in kako se je v prvih štirih mesecih na oblasti izkazala nova vladajoča koalicija SDSM in strank albanske manjšine Demokratske unije za integracijo (DUI) in Zveze za Albance (DR-ADP, Uniteti, NDP). Ker se Gruevski boji poraza na lokalnih volitvah, je že napovedal, da bo VMRO-DPMNE merila svoj uspeh ali neuspeh s številom občin, v katerih bo slavila, čeprav je jasno, da ima zmaga v velikih mestih veliko večjo težo kot v ruralnih okoljih.

Gruevski naj bi poskušal z lokalnimi volitvami izsiliti novo politično krizo in predčasne parlamentarne volitve. Takšen scenarij bi mu omogočil politično preživetje, hkrati pa bi imel s sodelavci več možnosti, da zavlačujejo sodne procese in se izogibajo odgovornosti, ki bremeni njihovo vladavino. Poleg hudih obtožb posebnega javnega tožilstva se Gruevski srečuje tudi s trenji znotraj VMRO-DPMNE, saj menda vse več članov navija, naj stranko prevzame nekdanji zunanji minister Antonio Milošoski.

Približevanje Natu in EU

V predvolilni kampanji dveh nasprotujočih si političnih blokov s SDSM in VMRO-DPMNE na čelu se je Zaev osredotočil na lokalne probleme, Gruevski pa na velike teme, ki so značilne za parlamentarne volitve. Na eni strani je Zaev obljubljal vladno podporo občinam, na drugi pa je Gruevski kritiziral sedanjo oblast. Prvak VMRO-DPMNE se je hvalil z uspehi svoje dolgoletne vladavine in obljubljal na tisoče novih delovnih mest ter kritiziral sporazum o dobrih sosedskih odnosih med Makedonijo in Bolgarijo, vladno strategijo o migrantih in gospodarsko politiko. Premier je obljubljal razvoj lokalne infrastrukture ter rešitev vrste ekoloških problemov v občinah, ki se že leta ubadajo s čezmernim onesnaževanjem zraka in vode.

V albanskem korpusu je letos v primerjavi s preteklimi parlamentarnimi volitvami največ izgubila DUI Alija Ahmetija, ki je še vedno najmočnejša albanska stranka, čeprav se je število njenih poslancev v sobranju zmanjšalo kar za polovico. Njen položaj sta tudi na lokalnih volitvah ogrožali novi albanski stranki Besa in Zveza za Albance, ki sta merili na zmago v Tetovu, Gostivarju in Strugi, ki so za Albance ključnega pomena. Koalicija, zbrana okoli SDSM, sicer šteje skupno 22 političnih subjektov, na njeni listi pa je okoli 40 odstotkov predstavnikov civilne družbe, vključuje pa tudi vse etnične skupnosti, ki živijo v Makedoniji, kar bi ji lahko dalo dodatno moč. Rezultati lokalnih volitev bodo vplivali tudi na proces približevanja Makedonije Natu in Evropski uniji.

- **Diktat javnega mnenja. Saša Vidmajer. Delo, 16.10.2017, str. 6**

Migracije. Pod pritiskom javnosti sta zaostri politiko predvsem Italija in Nemčija

Italija, ki je dolgo sprejemala prišleke, je pod pritiskom javnega mnenja zaostri priseljevanje. Povolilna Nemčija je sprejela odločitev o omejitvi števila beguncev. ZDA, ki so v preteklosti sprejele več beguncev kot kdorkoli drug, jih sprejmejo manj. Zmagala je politika zaprtih vrat.

Javno mnenje je preoblikovalo politiko do priseljevanja, ponekod jo je obrnilo na glavo. Nemčija, Avstrija, Grčija, Madžarska, Švedska in pred kratkim tudi Italija so v zadnjih dveh letih zaradi priseljevanja prišle na rob politične krize, težko bo iskati nov evropski konsenz. Obvezna relokacija ni več aktualna, vprašanje je, koliko bo prostovoljnega sodelovanja.

Ugajanje javnosti

V Italiji, ki je že v predvolilnem obdobju, se je levosredinska vlada Paola Gentiloneja pod pritiskom javnosti odločila za restriktivnost. Zaradi migracij čez Sredozemsko morje je poleti sprejela kontroverzne ukrepe za omejitev prihodov iz Libije, vendar politika notranjega ministra Marca Minnitijskega ugaja javnosti. Torinska Stampa ga je omenjala med kandidati za prihodnjega predsednika vlade. Ankete javnega mnenja kažejo, da se v Italiji povečuje strah pred migranti, skoraj polovica vprašanih misli, da ogrožajo javni red, piše rimska Repubblika; 46 odstotkov anketirancev se počuti ogrožene, kar je največ v zadnjem desetletju. Pomenljiv je podatek, da tovrstne percepcije naraščajo ne glede na to, da se je na italijanskih obalah v letošnjem poletju izkrcalo znatno manj migrantov.

Po volitvah in uspehu skrajno desne Alternative za Nemčijo (AfD) je za Angelo Merkel priseljska politika posebno občutljiva tema, kanclerka ne more več vztrajati pri nekdanjih prioritetah. Bavarska CSU je zahtevala določitev zgornje meje števila priseljencev, nastal je dokument sestrskih konservativnih strank o kvoti 200.000 prišlekov na leto. In tudi med predvolilno kampanjo v Avstriji je bilo spet očitno, kako zelo vznemirjajo priseljenci, kako dovzeta je za protipriseljska in protiislamska gesla. Konservativnemu favoritu Sebastianu Kurzu so največ točk v kampanji prinesle obljube o omejevanju migracij, tradicionalna tematika skrajne desnice. Avstriji gre ekonomsko dobro, toda identitetna politika je že zdavnaj preglasila vse drugo, volivci se večinoma ne odločajo več glede na svoj ekonomski status. Volilne izbire bolj kot karkoli poganjajo kulturni strahovi in nacionalistični sentimente pa seveda vsečna embalaža, namreč vsečni voditelji. Restriktivna priseljska politika se prilaga evropskemu javnemu mnenju, poleg terorizma so migracije na vrhu seznama tem, ki obremenjujejo Evropejce. Približno 55 odstotkov Evropejcev dojema aktualno število priseljencev v njihovih državah kot »resen problem«, je pokazala nedavna Gallupova raziskava, ki je vzela pod drobnogled 14 držav članic Evropske unije. Zaskrbljenost zaradi priseljevanja daje zagon nacionalističnim in populističnim strankam, skrajna desnica na celini še zdaleč ni poražena, kot se je morda zdelo po volitvah na Nizozemskem in v Franciji.

Dobrodošlica za Sirce

Medtem ko so evropske razprave o potrebnosti skupne migracijske politike, kvotah in relokaciji trčile ob politično realnost in nasprotno javno mnenje in je negotovo, kako bo s tem v prihodnje, se je vredno ozreti na dozdejšnje prošnje za azil v Evropi. Celina je po rekordnih statistikah beguncev in priseljencev v letih 2015 in 2016 prejela največ sirske prošnje za azil, in sicer dvakrat toliko kot vseh drugih. Nekatere države, na primer Nemčija, so prednostno pregledale in obravnavale prošnje Sircev in jih tudi v veliko večjem deležu kakor preostale pozitivno rešile. Več kot pol milijona prosilcev za azil iz Sirije je v letih 2015 in 2016 dobilo dovoljenje, da ostanejo v Evropi, nekateri vsaj začasno, kažejo podatki Eurostata. Njihove prošnje so bile v 80 odstotkih pozitivno rešene, obenem so v državah članicah Unije odobrili prošnje za azil tudi 68 odstotkom Eritrejcev, 38 odstotkom Somalijcev, 36 odstotkom Iračanov in Sudancev ter 22 odstotkom Afganistancev, pa kažejo podatki institucije Pew, ki se ukvarja s proučevanjem javnega mnenja. Do konca lanskega leta so v Evropski uniji ugodili 40 odstotkom vseh 2,2 milijona prošenj za azil. Dobra polovica iskalcev azila je še vedno v negotovosti in čaka na odločitev, vendar je med temi samo vsak peti Sirec, njihov delež je bistveno manjši kot pripadnikov drugih nacionalnosti. Čas, ki ga posamične države porabijo za odločanje o prošnjah za azil, je različno dolg, kažejo podatki institucije Pew; v Belgiji, recimo, sirske prošnje prednostno obravnavajo, vendar ljudje v povprečju čakajo mesece na odločitev, v nekaterih članicah včasih tudi leto dni ali več. V Nemčiji je večina prosilcev dobila odgovor v treh ali štirih mesecih, kar je bistveno hitreje, kot kažejo podatki pripadnikov drugih nacionalnosti.

Vse bolj zaprte ZDA

Vojna v Siriji je pregnala iz države na milijone ljudi, v zadnjih šestih letih se je število razseljenih Sircev povečalo na 12,5 milijona. V begunski krizi, ki je leta 2015 pretresla svet, tudi s šokantnimi fotografijami, najbolj pretresljiva so bila trupelca otrok, so mnogi iskali zatočišče v Evropi. Toda 650.000 Sircev, ki so se podali proti stari celini, predstavlja samo pet odstotkov vsega razseljenega sirskega prebivalstva, večina jih je ostala v Turčiji, Jordaniji, Libanonu. V preteklih desetletjih so bile Združene države tiste, ki so sprejele več beguncev kot katerakoli druga država, po letu 1980 približno tri milijone. V zadnjem času, ko se število razseljenih oseb v svetu povečuje, pa jih Američani sprejemajo sorazmerno manj. Zaradi konfliktov, nasilja in preganjanja se namreč globalna begunska populacija nenehno povečuje, ne povečuje pa se število beguncev, ki jih sprejmejo ZDA, kažejo aktualni podatki UNHCR, visokega komisariata Združenih narodov za begunce.

Na zgodovinskem razpotju. Mimi Podkrižnik. Delo, 16.10.2017, str. 7

Katalonsko osamosvajanje. Danes do desete ure dopoldne mora Barcelona jasno in glasno povedati, ali je prejšnji torek razglasila neodvisnost ali ni

Gleda ga ves svet: katalonski predsednik Carles Puigdemont mora danes povedati, kam bo popeljal Katalonijo. Nazaj v stari španski objem ali naprej v zaželeno samostojno prihodnost, ko se lahko na poti pripeti marsikaj – kajti pripravljenost Madrida za dialog in mediacijo je nična.

Pritiskov na predsednika ni malo, saj se čas izteka: španska vlada je prejšnjo sredo dala uradni Barceloni ultimatum, da danes do desete ure dopoldne jasno in glasno pove, ali je prejšnji torek razglasila neodvisnost ali je ni. Kakor so bili odločni v Madridu, ne nameravajo privoliti v pretkano slepomišljenje »o enostranski razglasitvi neodvisnosti in takojšnji zamrznitvi njenih učinkov«. Če odgovora Katalonije ne bo – in tudi z dvoumnim se ne bodo zadovoljili –, še pričakujejo, da regionalna politika najpozneje do četrtega opusti vse, kar je povezano z osamosvojitvenim procesom, in se utiri po starem. V nasprotnem bo konservativna vlada Mariana Rajoya potegnila korenito potezo: aktivirala v teh dneh že tolikokrat omenjeni 155. člen španske ustave, po katerem naj bi politično in institucionalno povsem nadvladala Katalonijo in si jo podredila.

Zapletene majhne države ...

Kot je bilo (spet) slišati te dni, noče samostojne Katalonije – »ki je z zamrznitvijo deklaracije pozvala k dialogu« – niti predsednik evropske komisije Jean-Claude Juncker: saj bi lahko posledično še druge evropske države popadale kot domine. Prav tako ne želi, da bi Evropska unija posegla med sprti Španijo in Katalonijo – kajti katalonsko vprašanje je, kot je bilo slišati že ničkolikokrat, španska notranja zadeva in stališče Bruslja, da je na strani španskega ustavnega reda. Zato Juncker tudi »ne bo posredoval«, premalo je, da si za mediacijo prizadeva le ena stran, medtem ko jo druga vztrajno zavrača ... Po katalonskih družbenih omrežjih zato precej vrši zaradi Evropejčeve petkove izjave, češ da Evropska unija ne potrebuje velikih malih držav. »Ne želim si Evropske unije, ki bi bila v 15 letih sestavljena iz 98 držav. Že z 28 je razmeroma težko, nič lažje s 27, a z 98 se to zdi nemogoče.« Precej zanimiv pogled za politika, ki prihaja iz žepnega Luksemburga, so nekateri zdaj jedki v Kataloniji ...

Med dvema ognjema

Katalonski predsednik Carles Puigdemont je, kot poročajo katalonski mediji, tik pred (španskim) zdajci izpostavljen hudim pritiskom tako doma kot na tujem, vsaj iz nekaterih evropskih držav da prihajajo jasna opozorila. Menda ni malo ekonomskega zastraševanja, kar panike, kako utegne osamosvajanje Katalonije, iz katere že selijo sedeže nekatera podjetja, zamajati ne le domači katalonsko in špansko ekonomijo, ampak tudi celotno območje z evrom ... Z druge strani pritiskajo na predsednika goreči independentisti, prepričani, da ne sme stopiti nazaj. V Barceloni je bilo v soboto slišati podpredsednika vlade Oriola Junquera iz Republikanske levice Katalonije (ERC), denimo, da ponujajo Madridu dialog samo na temo osamosvojitve, s čimer je jasno pokazal nepopuščanje in premočrnost. Pogovarjali bi se »le o osnovanju republike in o zavezah, da popeljejo Katalonce v neodvisnost«; kajti na referendumu, ki ga španska stran ves čas označuje za »nezakonitega«, jih je, ob 43-odstotni volilni udeležbi, 90 odstotkov oziroma več kot dva milijona pritrdilo odcepitvi, in ta »rezultat je treba spoštovati«. »Najboljši način, da bi dosegli republiko in neodvisnost, je pogovor z vsemi, vsaj z mednarodno skupnostjo. Hkrati pa smo zavezani in imamo brez dvoma mandat, da uresničimo rezultat glasovanja.« Notranji pritiski, naj Puigdemont izpelje, kar so si zgodovinsko zadali, prihajajo še iz drugih strank, precej ostri denimo iz CUP, in podobna so pričakovanja civilne družbe, na primer Katalonske narodne skupščine (ANC) ... »Ni poti nazaj!« so predsedniku včeraj vzklikali tudi v Gironi, kjer je bil nekdanji župan.

Globalno zanimanje

Katalonsko vprašanje je te dni velika, malone zgodovinska tema, ki zanima veliko sveta. In tako je tudi na obrobni spletni strani irskega The Journala, denimo, mogoče sodelovati v raziskavi, v kateri sprašujejo javnost, ali podpira neodvisno Katalonijo. Včeraj je kazalo, da ji je naklonjenih 41 odstotkov sodelujočih, medtem ko jih je 53 odstotkov proti, štirje odstotki pa nimajo mnenja. V Delovi spletni revoltirani anketi so bralci, drugače, pred dnevi krepko prikimali neodvisni katalonski republiki ... Katalonski mediji so te dni sploh veliko poročali o Sloveniji, o »slovenski osamosvojitveni poti« in o tem, kako sta se odbor slovenskega DZ za zunanjo politiko (OZP) ter za zadeve EU (OEU) v petek na skupni seji zavzela za miroljubno reševanje situacije v Kataloniji. V skladno sprejetih sklepih, ki jih je predlagala koalicija, sta namreč podprla pravico do samoodločbe ob spoštovanju mednarodnega prava ter se strinjala, da nesorazmerna uporaba sile ni dopustna ... Za katalonsko tiskovno agencijo sta dala izjavo tudi naša evropska poslanka Igor Šoltes in Ivo Vajgl; prvi je, recimo, dejal, da bi se morala katalonska vlada, glede na odločno podporo evropske komisije Madridu, po pomoč zateči k širši mednarodni skupnosti, tudi zunaj EU, vrata da so sicer lahko Svet Evrope, beneška komisija, ZN ...

Nevarni pingpong med Barcelono in Madridom, ki se bo ta teden vsaj deloma razpletel oziroma se bo zapletel še bolj, jasno, posebno pozorno spremljajo Katalonci: tudi zato, ker so močno razdeljeni.

- **Cerar bo Plenkovića pozval k dialogu. Z. P. Delo, 17.10.2017, str. 1**

Meja. Vlada je objavila grafični prevod arbitražne sodbe s potekom meje

Ljubljana – Predsednik vlade Miro Cerar bo skladno z dogovori na odboru za zunanje zadeve za zaprtimi vrati še ta teden predsednika hrvaške vlade Andreja Plenkovića pozval k nadaljevanju dialoga.

Znano je, da so se po govoru premiera Plenkovića na Generalni skupščini Združenih narodov konec septembra uradni odnosi med vladama znižali na raven ledišča. Cerar je odpovedal že dogovorjeni obisk v Zagrebu, pozneje na evropskem vrhu v Talinu pa tudi ni bilo formalnih pogovorov med Cerarjem in Plenkovičem, pogovarjala sta se le približno pol ure. Plenković je takrat dejal, da je cilj Hrvaške, da bi skozi dialog bolje razumeli pozicije ene in druge strani, s tem pa bi se po njihovem mnenju lahko začela »reševati nerešena vprašanja o meji.« Plenković je v Talinu pojasnil, da njegovo vabilo Cerarju ostaja odprto.

Slovenski vladni viri napovedujejo, da bo Cerar ta teden Plenkovića pozval k nadaljevanju pogovorov, a da bodo ti potekali skladno z dogovori na odboru DZ za zunanjo politiko minuli petek. Pogovori – kje bi potekali, še ni znano – so mogoči le o implementaciji arbitražne sodbe, ureditvi meje ali kakršnokoli drugačno poimenovanje določitve meje med Slovenijo in Hrvaško. Da se v Sloveniji pospešeno pripravljajo na implementacijo arbitražne sodbe, priča tudi včerajšnja objava grafičnega poteka meje, ki jo je pripravila Geodetska uprava RS. Gre za neposredni prenos arbitražne sodbe v kartografski sistem, da bi meja zaživela, pa je treba izvesti še postopek demarkacije, pri čemer je nujno sodelovanje obeh držav – Slovenije in Hrvaške.

Še dolga pot do mejnikov. Zoran Potič. Delo, 17.10.2017, str. 2

Južna meja. Geodetska uprava je na 47 kartah zarisala natančen potek 670 kilometrov dolge meje – Najlažje je bilo vrisati mejo na morju

Ljubljana – Vlada je včeraj objavila kar dva prevoda arbitražne sodbe, ki jo je sodišče objavilo konec junija in v kateri je določilo mejo med Slovenijo in Hrvaško. Ena različica je prevod besedila iz angleščine v slovenski jezik, drugi prevod pa je grafične narave. Geodetska uprava je arbitražno sodbo prenesla tudi v jezik kartografov ali, bolje, v natančni jezik koordinat poteka meje.

Geodetska uprava je potrebovala skoraj tri mesece, da so prevedli vsebino arbitražne sodbe v grafično podobo oziroma da so sodbo tudi vizualizirali. V ta namen so pripravili 47 zemljevidov poteka meje od skrajne točke na morju do meje pri Lendavi. Vsi zemljevidi so v razmerju 1 : 25.000, razen zemljevida z določitvijo meje na morju, kjer so uporabili razmerje 1: 76.000, in sicer zato, da je bil celoten Piranski zaliv z vsem slovenskim morjem zaobjet na eni karti.

Geodetom je bilo najlažje začrtati mejo na morju, saj je arbitražno sodišče v sodbi podalo natančne koordinate poteka meje od ustja reke Dragonja do razmejitvene točke na morju. Kot je znano, je sodišče dodelilo Sloveniji več kot 81 odstotkov Piranskega zaliva, vse vode od Rta Madona do Rta Savudrija pa kot slovenske notranje vode.

Kopna meja po mejah katastrskih občin

Nekaj več dela so imeli geodeti pri vrisovanju kopenske meje, saj arbitražno sodišče v tem primeru ni podalo natančnih koordinat, ampak je v veliki večini primerov spornih točk razsojalo skladno z načelom katastrskih občin. Geografi so si pri risanju meje pomagali z uradnimi evidencami Slovenije, v nekaterih primerih pa so se oprli tudi na katastrske podatke, ki jih je Hrvaška uporabila v argumentaciji pred arbitražnim sodiščem.

Delo jim je precej olajšalo tudi dejstvo, da sta Slovenija in Hrvaška v letih od 1994 do 1997 v več kot 90 odstotkih uskladili katastrske evidence, da ni bilo prekrivanja terena ali praznega prostora. Karte natančnega poteka meje bodo v prihodnje podlaga za vse kartografske prikaze slovenskih meja na turističnih, šolskih ali vojaških zemljevidih. Vendar meje, kot jo je zarisala geodetska uprava, ni mogoče šteti za dokončno, ker Hrvaška še ne sodeluje pri implementaciji arbitražne sodbe. Geodetska uprava mora mejo ne zgolj vrisati na zemljevide, ampak jo določiti tudi s koordinatami, te pa se izmerijo na terenu in se nato na tej podlagi postavijo mejniki. To je postopek demarkacije, za kar si države običajno vzamejo nekaj let. Takšen primer je bil pri določanju slovenske (takratne jugoslovanske) zahodne meje po letu 1975, ko sta Italija in Jugoslavija sklenili osimski sporazum, demarkacija pa je nato potekala nekaj let. Po mednarodnem pravu morata v postopku demarkacije sodelovati obe strani, in dokler Hrvaška ne bo priznala arbitražne sodbe, niti meja ne bo mogla zaživeti. Strokovnjaki pojasnjujejo, da je postopek v tem primeru zelo podoben postopkom, ki jih poznamo v civilnem pravu, ko posamezniki urejajo mejna vprašanja svojih parcel. Dokler se obe stranki ne strinjata o poteku meje, ta ne more veljati. Da bi bil potek meje bolj življenjski, se o tem lahko o tem dogovorijo izvedenci ene in druge države v mešani komisiji, ki skrbi za demarkacijo.

Demarkacija bi se lahko začela takoj

Po naših podatkih na slovenski strani pripravljajo tudi predloge morebitne zamenjave zemljišč na nekaterih lokacijah, saj v tem primeru velja načelo ničelne vsote – če bi, denimo, Slovenija predlagala v Razkrižju ali v Brezovici v Beli krajini, da bi poenostavili mejo in bi s tem Slovenija na ta račun dobila nekaj metrov zemljišča, bi lahko Hrvaški to kompenzirala na drugih lokacijah. A je o tem še prezgodaj govoriti, saj Hrvaška še ni tako daleč.

Po naših podatkih bo slovenska vlada do izteka polletnega obdobja (29. decembra) za pripravo vsega potrebnega za implementacijo sodbe sestavila posebno skupino strokovnjakov, ki bi lahko nemudoma pristopila k demarkaciji. Vlada naj bi ta teden že obravnavala interventni zakon za blažitev težav ljudi ob meji, ki so prizadeti zaradi poteka meje, novembra in decembra pa bo v državni zbor posredovala še sedem zakonov.

Zemljevidi z natančnim potekom meje, sprememba zakonodaje, sestavljanje delovne skupine in normativne priprave predstavljajo tehnični vidik implementacije arbitražne sodbe. Vse to pa ne bo moglo polno zaživeti, dokler ne bo tudi političnega vidika implementacije arbitražne sodbe. Kdaj in kako naj bi se to zgodilo, še ni jasno, saj premiera Slovenije in Hrvaške ne moreta vzpostaviti skupnega jezika – medtem ko Slovenija vztraja pri implementaciji in pri tem ima podporo večine evropskih držav, Hrvaška vztraja pri stališču, da je zanje sodba nična.

- **Romi ostali pred vrati vlade. Bojan Rajšek. Delo, 17.10.2017, str. 4**

Protestni shod. Za legalizacijo črnih gradenj, dostop do elektrike in vode

Ljubljana – Približno sto Romov je pred vlado in parlamentom včeraj protestiralo proti diskriminaciji in segregaciji romske manjšine. Zahtevali so spremembo romskega zakona in človeka vredno življenje v romskih naseljih. Sprejel jih ni nihče od predstavnikov parlamenta ali vlade, zato so že napovedali nov protest.

»Nočemo biti vaši poskusni zajčki«, »Zahtevamo vodo in elektriko«, »Vsi drugačni, vsi enakopravni« je pisalo na transparentih, ki so jih nosili po ljubljanskih ulicah in pri tem glasno vzklikali lopovi, lopovi ... Protest Romov je zgodovinski, saj še nikoli v samostojni državi niso opozarjali na svoj diskriminirani položaj pred vlado in parlamentom. Marsikje še vedno živijo v slabih življenjskih pogojih, na Dolenjskem večinoma tudi brez osnovnih civilizacijskih dobrin, kot sta pitna voda in elektrika. Predstavniki Amnesty International Slovenija Blaž Kovač pravi, da njihov protest razume, saj se mu zdi nesprejemljivo, da še vedno živijo v takšni bedi: »Prav je, da uveljavljajo svoje zahteve ter z dostojnim aktivizmom in na družbeno sprejemljiv način opozarjajo na razmere.«

Soorganizator shoda Zvonko Golobič pravi, da zahtevajo tudi možnost zaposlovanja, da je sedanja ureditev povsem destimulativna in da so razpise številne neromske organizacije do zdaj spretno izkoriščale za lastne interese. Zahtevajo tudi oprostitev plačila zapadlih davčnih in prekrškovnih obveznosti, ker da jih posamezniki ne morejo odplačati. To je vlada že pred časom zavrnila.

Upor proti županom

Pozvali so k spremembi zakona o romski skupnosti, zato bi prepovedal prisilne izselitve, omogočil legalizacijo domovanj in prestrukturiranje Sveta romske skupnosti, kjer ima Zveza Romov Slovenije Jožka Horvata Muca dvetretinjsko večino. Po novem bi 21 sedežev pravično razdelili med vse pripadnike skupnosti ter sedeža iz Murske Sobote preselili v Ljubljano. Drago Ivanič iz Maribora je dejal, da pričakuje enakopravno obravnavo avtohtonih in neavtohtonih Romov ter dvojezični pouk v osnovnih šolah, kjer Romi živijo. Med zelo glasnimi so bili ribniški Romi iz Goriče vasi, ki jih je vodil Branko Hudorovič, saj naselje nima dostopa do vodovoda, čeprav poteka mimo njihovih nelegalnih domovanj. Organizator protestnega shoda in predsednik romskega društva Umbrella – Dežnik Haris Tahirovič je prepričan, da je protest sporočilo za Svet Evrope in druge evropske ustanove, saj je Slovenija podpisnica več deklaracij o človekovih pravicah, »a se iz nas norčujejo«. Napovedal je upor proti županom občin Škocjan, Ribnica in Novo mesto, ker da za Rome nimajo poslušnosti, zelo pa so zamerili predsedniku Forumu romskih svetnikov Darku Rudašu, ki da so ga polna usta besed »o mojem narodu«, a ga včeraj ni bilo niti na spregled.

- **Ni bilo pričakovati katalonske predaje. Mimi Podkrižnik. Delo, 17.10.2017, str. 7**

Osamosvajanje. Puigdemont je poslal spravljivo pismo Rajoyu

Rok za jasen in glasen odgovor o razglasitvi neodvisnosti se je včeraj dopoldne iztekel, v odgovor pa je katalonski predsednik Carles Puigdemont zaprosil Madrid za dodatna dva meseca: za pogajanja in čimprejšnje srečanje s premierom Marianom Rajoyem. Moncloa ni sprejela katalonske taktike, ampak ostaja pri svojem: Barcelona ima čas do četrтка, da vse pojasni in stopi nazaj. Dialog da je mogoč samo v zakonskih okvirih.

Katalonski predsednik je v pismu španski vladi, poslanem po faksu ob osmih zjutraj, izrazil željo, da bi »začasno odložil« mandat, ki so mu ga podelili katalonski volivci. »Naš cilj je v prihodnjih dveh mesecih doseči dialog z vami.« Tako si je poskusil »kupiti čas«, obenem pa ne (preveč) razjeziti nikogar: po eni strani ne Madrida, po drugi pa ne domačih gorečih zagovornikov samostojne Katalonije.

Po poti pogovora

Po pisanju El Paísa je Carles Puigdemont pismu, v spravljivem tonu napisanem na štirih straneh, pridal še različne dokumente, denimo zakon o referendumu, pa tudi podatke o policijskem nasilju med referendumskim 1. oktobrom. Zaprošil je dvoje: za sestanek in končanje represije nad Katalonci in katalonsko vlado ter vztrajal, da je prioriteta njegove ekipe doseči dialog. Hoteli bi se pogovarjati, tako kot to počno v trdnih -demokracijah.

V odločitvi o zamrznitvi že razglašene neodvisnosti je po njegovih besedah prepoznati voljo, da si želijo rešitve problema in ne spora, zato je njihova »iskrena« ponudba taka: v dveh mesecih začeti -pogajanja, v katera bi bili vključeni še drugi igralci kot posredniki. -Katalonski notranji minister Joaquim Forn je medtem za Catalunya Ràdio dejal, da bo – če v teh dveh mesecih ne bo dialoga – potem pa Katalonija res šla v neodvisnost ...

Kdo bo razvezal vozelo upora?

Španska vlada ni sprejela katalonske taktike, ampak vztraja pri svojem ultimatu, čeprav »ne zavrača« jasnega dialoga v »zakonskih okvirih«. Podpredsednica vlade Soraya Sáenz de Santamaría je dejala, da je »še vedno čas, da predsednik Puigdemont razreši problem«, da odgovori z »da« ali »ne«, »popravi«, kar je treba popraviti, in ne bo treba seči po dramatičnih ukrepih.« S temi besedami je tudi predsednik vlade Mariano Rajoy na Puigdemontovo pismo odgovoril v pismu, v katerem ga je pozval, naj razjasni stališče, in ga posvaril, da bo morda »edini človek, ki je bil kriv« za ustavni ukrep, po katerem bi lahko Madrid prevzel nadzor nad avtonomno Katalonijo.

Da naj namesto k pošiljanju pisem pristopita k »resničnemu dialogu«, je oba voditelja pozvala županja Barcelone Ana Colau in se spotaknila ob Rajoyevo zahtevo, da naj se Puigdemont preda, še preden bi imel priložnost za dialog ... »Narobe je pričakovati od nasprotnika, da bo njegov prvi odgovor kapitulacija,« je dejala županja in dodala, da »sedanja negotovost« ne sme več dolgo trajati, saj je »socialno in ekonomsko škodljiva«.

Do četrтка je pričakovati (prvi) razplet španske krize. Nevarnosti ob katalonskem osamljenem zagovarjanju demokratičnih idealov je za Barcelono veliko kakor tudi bojzani, da utegne njihov vozelo upora na koncu razvezati in zadušiti nepopustljivi Madrid.

- **Avstrijska zvezda v Bruslju. Peter Žerjavič, dopisnik. Delo, 17.10.2017, str. 7**

Po volitvah. Junckerjev namig: Bolje bi bilo, če bi na Dunaju oblikovali koalicijo brez svobodnjakov

Bruselj – Sebastian Kurz je takoj po prevzemu položaja zunanjega ministra konec leta 2013 postal prepoznaven obraz bruseljskem odru. Najprej je k temu prispevala njegova mladost, pozneje pa jasna, neolepšana stališča o najkročljivejših evropskih vprašanjih.

V evropski komisiji se načeloma ne vpletajo v notranjepolitične procese v članicah. Izjema so bile letošnje predsedniške volitve v Franciji, ko je Emmanuel Macron v boju z Marine Le Pen pred drugim krogom dobil jasno podporo njenega predsednika Jean-Clauda Junckerja. V bolj splošnih izjavah se postavljajo proti nacionalističnim, populističnim in siceršnjim

protievropskim silam. Avstrija ima med članicami še posebno dolgo tradicijo takšne politike. Svobodnjaki Jörga Haiderja (FPÖ) so že leta 1999 dobili 26,9 odstotka glasov in vstopili v vlado pod vodstvom ljudske stranke (ÖVP).

V nedeljo se je v Avstriji spet zgodil premik v desno. »Rezultat volitev ne pomeni, da se Avstrija premika skrajno desno, kot prebiram v medijih ... Avstrija je pred letom izvolila prvega zelenega predsednika; zdaj je videti, da Zelenih ne bo več v parlamentu. Veliko je nestabilnosti,« je ob robu zasedanja zunanjih ministrov EU v Luxembourgju pojasnil evropski komisar za širitvena pogajanja, Avstrijec Johannes Hahn, ki prihaja iz Kurzeve ÖVP. Po njegovem je o prihodnji koaliciji »vse mogoče«, a vsaka avstrijska vlada da bo imela proevropsko usmeritev.

Odgovornost Avstrije

Tudi Juncker je v čestitkah Kurzu poudaril odgovornost Avstrije med predsedovanjem Uniji v drugi polovici prihodnjega leta in zmagovalcu zaželel uspeh pri sestavi stabilne proevropske vlade. To je lahko med vrsticami razumljeno, da Bruselj navija za sestavo vlade Kurzeve ÖVP z drugouvrščenimi socialdemokrati. Avstrijski svobodnjaki so na ravni EU povezani z radikalno desnico. Njihovi evropski poslanci so v skupini Evropa narodov in svobode skupaj z voditeljico francoske Nacionalne fronte Marine Le Pen. Usmerjeni so evroskeptično in prorusko.

Največ navdušenja nad zmago »mojega prijatelja« Kurza je izrazil vodja madžarske diplomacije Péter Szijjártó. »Na področju migracij imamo v številnih primerih enaka stališča,« je povedal. Posebno ceni njegov jasni in neposredni jezik o glavnih evropskih težavah ter izzivih. Madžarska sicer pričakuje, da se bo v prihodnjem obdobju še poglobilo sodelovanje Avstrije z višegrajsko četverico. Luksemburški zunanji minister Jean Asselborn pa je »skoraj prepričan, da avstralski in madžarski model na področju migracij ne bosta referenca za vlado v Avstriji«.

Migracijsko vprašanje je tema, s katero se Kurz ni profiliral le doma, marveč tudi v EU. Med begunsko krizo se je postavil po robu kanclerki Angeli Merkel, zagovarjal je trde prijeme na čelu z zaprtjem balkanske poti. Tudi kar zadeva osrednjo sredozemsko pot, iz Libije v Italijo, je zahteval odločnejše ukrepanje, da ljudje, ki so rešeni na morju, ne bi prišli v srednjo Evropo. Med drugim je zagovarjal njihovo vračanje v centre v severni Afriki. Človekoljubne organizacije odločno zavračajo takšno posnemanje avstralskega modela (internacija migrantov na otoku).

Višegrajska linija in razdor

S scenarijem, po katerem bi Kurz sestavil vlado s svobodnjaki, je seveda povezano vprašanje odziva EU. Ko je Wolfgang Schäussel po volitvah leta 1999 sestavil vlado s Haiderejevimi svobodnjaki, so bile sprejete »sankcije« preostalih 14 članic EU. Z njimi je bilo omejeno sodelovanje z Dunajem na diplomatski in vladni ravni. Trojica modrecev je nato pripravila poročilo, v katerem so analizirali, ali Avstrija pod novo vlado še spoštuje evropske vrednote. Ker je bil odgovor pozitiven, so bile sankcije preklicane.

Na podlagi izkušenj z Avstrijo je bil nato v pogodbi iz Nice oblikovan 7. člen evropske pogodbe, kakršnega poznamo danes. V njem so predvideni postopki in ukrepi ob morebitnih sumih, da članice kršijo temeljne vrednote, kakršne so demokracija, pravna država in spoštovanje človekovih pravic. Če bi v vlado na Dunaju vstopili svobodnjaki, bi bili na področju migracijske politike pričakovani še ostrejši avstrijski toni. A Kurz kot proevropski politik se mora zavedati, da bi krepitev višegrajske linije še povečala razdor v EU.

- **Izključeni iz centra. Andrej Lokar. Delo, 17.10.2017, str. 14**

Prejeli smo

Izključeni iz centra

Proti koncu poletja je v Književnih listih z naslovom Izključeni iz centra izšel članek tržaškega pisatelja Primoža Sturmana, ki kljub pereči aktualnosti obravnavane problematike ni bil, tako v Sloveniji kakor v slovenski javnosti ter našem zdomstvu in zamejstvu, deležen skoraj nobenega odziva. Častna izjema je bil članek Davida Bandlja, ki je z naslovom Proti napisanim pravilom 15. septembra izšel v rubriki Žarišče v Primorskem dnevniku. Ker se mi tako molk kakor ravnodušje naše javnosti zdita simptomatična za stanje v naši kulturi in predvsem v (subvencionirani) sodobni slovenski književnosti, sem se sklenil oglasiti še sam, saj se čutim rodovno, obenem pa tudi čustveno soudeleženega pri dogajanju slovenske zamejske literature. Primož Sturman se v prispevku nekako dvotirno pritožuje nad recepcijo slovenske matične literature s strani bolj ali manj etabliranih urednikov in njihovih medijev ter v isti sapi poskuša izslediti vzroke za tako stanje. Pri tem dokaj enostransko in posplošeno uporablja zgolj anagrafsko-generacijske hermenevitične kriterije, ki po mojem še zdaleč ne sežejo problemu do dna. Avtor članka nam najprej ponudi nekakšen panoramski prikaz generacij pretežno tržaških (Trst kot pars pro toto – kot je nekje zapisal David Bandelj) pisateljev, ki so njega samega predhajale (in nazadnje se pomudi še ob generaciji, kateri pripada sam), ter poskuša po tej poti ponazoriti odmevnost ali neodmevnost njihovega ustvarjanja ter poiskati vzroke zanj. V ta namen uporabi dokaj nepoglobljen in nemerodajen prijem, ki se suče okrog njihovega rojstnodnevnega skupnega imenovalca, začuda pa zanemari ali ne omeni dejavnikov, ki bi se vsakemu literarnozgodovinsko ozavešenemu posamezniku praviloma morali zdeti nezaobidljivi: najprej zgodovinskega konteksta, nato pa še filozofskih uvidov, političnih prepričanj in širšega sobesedila, vprašanj sociologije kulture, antropološkega in etnosociološkega vpogleda v izvorno skupnost avtorjev, morebiti gospodarskih vprašanj, kulturološke refleksije, ne nazadnje literarnozgodovinskih ter strogo estetskih meril.

Vse to za Primoža Sturmana ne obstaja, edino, kar se mu zdi odločilno pri razumevanju umetnosti v času, so letnice rojstva. Ker je osnovni namen pričujočega pisanja predvsem podati iztočnice- za najširšo javno razpravo (in vanjo vključiti vse tri Slovenije: matično, zamejsko in zdomsko) ne le o recepciji slovenske zamejske književnosti, pač pa v tem vrednostnem razlomu poskusiti ujeti tudi (samo)podobo sodobne slovenske književnosti vobče, se bom tule omejil predvsem na dva vidika, ki se mi zdita odločilna za sprožitev plodne in neklješke (beri: ne zgolj moralistične ali suhoparno vseučiliške) razprave o obravnavani problematiki.

Najprej bi se pomudil ob splošnem stanju v slovenski literaturi. Moja sodba o eksistencialno-filozofskih postavkah sodobnega pisanja pri nas je izrazito negativna. Razen nekaterih redkih izjem (Brane Senegačnik, Neža Zajc, omenjeni David Bandelj, Tone Rode, Miljana Cunta, Gorazd Kocijančič, Dejan Kos, Peter Semolič, Rade Krstič v poeziji, Pavle Rak v prozi, Vid Snoj in Matic Kocijančič v literarni vedi – starejše »korifejske« avtorje namenoma izpuščam) gre za literaturo (četudi v

nekaterih primerih dokaj večje napisano) totalnega eksistencialnega izogibništva, ki preprosto tako umetniškoustvarjalno kakor literarnoteoretično izhaja iz mrtvih klišejskih in plagiatorskih izhodišč ter zaradi tega preprosto ne premore več estetskih ali filozofskih sensorjev, da bi zaznala pristnost in avtentičnost (ki jo zamejska in tudi zdomska slovenska literatura že zavoljo svoje preživetvene izpostavljenosti ter ne glede na njuno pogosto estetsko neobglenost ter manjvrednost tako rekoč morata posedovati, ker bi sicer preprosto prenehali obstajati).

Sodobno pisanje pri nas je, če odmislimo poprej omenjene častne izjeme in nekatere druge, ustvarjanje v znamenju vseučiliškega epruvetarstva, subvencioniranega posrednjelosenja, eksperimentatorskega vakuuma, estetske samorazdiralnosti na eni, leporečniškega manirizma na drugi strani, papagajskega plagiatorstva ter nazadnje zdravorazumskega klišejevstva. Z eno besedo: gre za ustvarjanje, ki zavoljo sprejemanja udobnih trendov sodobne globalne civilizacije namenoma zavrača ali pozablja na ključna vprašanja, ki praviloma podeljujejo smisel umetniškemu ustvarjanju: vprašanja življenja, smrti, tragičnosti bivanja, neizprosni družbenih zakonitosti, ontološkega vprašanja resničnosti in transcendence. Ukleščen v ta demonični kalup povsem samoumevno ne more več dojeti tega, kar ne sodi v njen umetno ustvarjeni kvaziduhovni neživiljenjski rezervat.

Kakšno pa je stanje v sodobni zamejski slovenski literaturi in predvsem v čem se razlikuje od svoje bližnje in daljne preteklosti in kakšna bi po mojem morala biti, da bi se polnopravno umestila v ustvarjanje v sodobnem svetu? Današnje slovensko leposlovno ustvarjanje v zamejstvu praviloma neizvirno prevzema splošnoveljavljene trende naše sočasnosti, v čemer se ob različnosti obravnavanih tem dokaj dobro ujema (če odmislimo lokalnonacionalno in sentimentalno obarvane motive) z osrednjelovenskimi pisanjem: v njem prevladujejo socialni indiferentizem (čeravno izjeme so, denimo Marko Sosič), izumetničeno fabuliranje, idejna zmedenost, slogovna malomarnost ter intimistična introspekcija v poeziji in temeljna izhodišča današnjih filozofskih postavk v svetovnem merilu: multikulturniško zdravorazumarstvo, protikapitalistično nereflektirana retorika, splošna imanenzializacija, vse to zaobjeto v dokaj provincialno namigovanje na narodnoprubudne vsebine. Zato bi tudi zamejska slovenska literatura (tule se nanašam predvsem na tržaško, ki mi je osebno najbližja) potrebovala vsaj prevetritev, če že ne (kajpada neideološko avtorskega) »revolucionarnega« preobrata. Po mojem bi ta moral kreniti v smer selektivne aktualizacije podkrepljene filozofske mnogoplastne obravnave narodne problematike, uveljavljanja že dane in ne umetno poustvarjene (kot v večini del osrednjelovenske literature) urbanizacije (Trst kot prvo res urbano in kozmopolitsko središče v slovenski zgodovini) predvsem na socialni ravni, poglobljanja srednjeevropskih motivnih vzlišč, prisotnih v njenem geografskoduhovnem izročilu, nazadnje v smer ustvarjanja ustrezne jezikovne kode, ki bi v skladu s knjižno slovenščino s predelavo lokalne jezikovne prakse izoblikovala svojo specifikko. Če naj si dovolim primerjavo: ravnati bi morala podobno, kot je ravnala in ravna afroameriška literatura s predhodnikom Jamesom Baldwinom in nadaljevalkama Toni Morrison ter Alice Walker in mnogimi drugimi (ki ravno zaradi njihove specifikke so in obenem niso ameriški).

Vsemu temu kajpada absolutizacija anagrafske poetike, ki jo uvaja Primož Sturman, ni v velik prid. Pogovarjati se in razpravljati je treba o vsebinah, estetskih vidikih pa tudi o filozofskih postavkah, iz katerih izraščajo, na njihovi osnovi pa ugotavljati receptivnost take ali drugačne umetniške produkcije. Predvsem pa se (vsaj po mojem mnenju) izogibati vzgibom (zgolj?) generacijske promocije. Navajanje etabliranih urednikov, doktorjev literarnih ved, kavarniških debat na kanoniziranih založniških prireditvah, poskusi pridobivanja naklonjenosti pri odmevnih medijih z nekritičnim sprejemanjem diktata univerzalizacije lastnega pisanja samo delno in neodločno koristijo ustvarjanju slovenske literature, ki nastaja zunaj državnih meja.

Ravno nasprotno: z legitimiranjem »uradne« monolitnosti slovenske kulturniške mašinerije perpetuirajo zatrtje resnično alternativnih pobud, ki bi lahko z neprimerno večjo mero senzibilnosti prisluhile dilemam slovenskih avtorjev v našem neposrednem zamejstvu in po svetu.

- **Sprehod po koroški pokrajini. Janoš Zore. Delo, 17.10.2017, str. 16**

Galerija Božidar Jakac. Vpogled v umetnost avstrijske Koroške, kot ga na slovenskih tleh še ni bilo

Od konca prejšnjega tedna je v Galeriji Božidar Jakac na ogled približno sto slik umetnikov, povezanih z avstrijsko Koroško, tudi Slovencev. To je do zdaj največja predstavitev tovrstnih del na slovenskih tleh, s katero se kostanjeviška galerija poskuša vidneje umestiti na evropski kulturni zemljevid.

»Razstavo Narava v nebo, človek vase, ki bo na ogled do 7. januarja [2018], bi lahko poimenovali tudi sprehod po koroški pokrajini in med njenimi obrazi. Izžareva umetniški utrip Koroške skozi podobo in besedo,« je pred odprtjem povedal kustos razstave Robert Simonišek. Slikam, nastalim med letoma 1848 in 2012, oziroma posameznim -tematskim sklopom s poudarkom na 20. stoletju so namreč dodani citati 22 sodobnih koroških pisateljev in pesnikov; med drugim tudi vrstice iz romana o koroških Slovencih Angel pozabe Maje Haderlap.

»Tako smo ustvarili specifičen dialog v prostoru, ki obiskovalca popelje v nov svet, mu odpre novo dimenzijo,« je povedal Simonišek. »Izhodišče je bilo razmerje med podobo in besedo. Izhajamo iz prepričanja, da je to dialektika, ki je pomembna v našem vsakdanjem življenju. To je stara povezava, ki je bila v stroki že precej reflektirana.«

Koroško slikarstvo v predstavljenem 164-letnem obdobju, je povedal kustos, ni bilo izolirano od avstrijskega dogajanja. Ves čas je presegalo provincialni naboj in se vključevalo v mednarodne tokove. Predvsem v Nemčijo, pomembni referenčni točki sta bila kasneje tudi Pariz in New York. »Vsa ta gibanja se zrcalijo na stotih delih iz zbirke Koroškega muzeja moderne umetnosti v Celovcu.«

Uvodni del razstave je posvečen prvemu slovenskemu realističnemu krajinarju Marku Pernhartu. »Izpostavil bi Vetrinjski krog slikarjev, njihova dela so razstavljeni v posebnem prostoru, in Wernerja Berga, ki je v šestdesetih letih razstavljal v kostanjeviškem Lamutovem likovnem salonu. Arnold Clementschitsch je za nas zanimiv, ker je bil v stiku z Rihardom Jakopičem. Herbert Boeckl pa je kot profesor na dunajski akademiji za likovno umetnost vzgojil številne slikarje, ki so šli v smer abstrakcije.«

V spodnjem nadstropju približno 630 kvadratnih metrov velikega razstavnega prostora so na ogled krajinski motivi, v zgornjem človeške figure. Številnih v Galeriji Božidar Jakac razstavljenih del v celovškem muzeju pravzaprav ni mogoče

videti, saj so zaradi prostorske utesjenosti matične institucije skrita v depojih. Tudi zato v Kostanjevici na Krki pričakujejo številne goste izpod severnega dela Karavank.

Prvič južneje od Ljubljane

»Zanimivo je, da smo že pri prvi postavitvi v novih razstavnih prostorih zahodnega krila nekdanjega samostana [maja 2016 so odprli retrospektivo Valentina Omana] zaznali velik porast gostov iz avstrijske Koroške. To nas je zelo presenetilo, saj je bila ta retrospektivna razstava najprej predstavljena v Celovcu in na Dunaju. Ko smo se pogovarjali z obiskovalci iz avstrijske Koroške, so mnogi dejali, da so prvič južneje od Ljubljane,« je povedal direktor kostanjeviške galerije Goran Milovanović. Razstava Narava v nebo, človek vase je četrta postavitev v novih prostorih kostanjeviške galerije, ki so za razliko od soban s stalnimi zbirkami ogrevani, s čimer dosegajo vse standarde sodobne muzeologije. »Zelo pomembno se nam zdi, da s projekti v novih razstavnih prostorih odpiramo ta prostor, da se, ne galerija sama, temveč Slovenija, umešča na evropski kulturni zemljevid. V praksi se lahko hitro zgodi, da je treba v pogovorih z nemškimi muzeji omeniti, da smo v schengenskem območju. Tudi direktorice koroškega muzeja do odprtja razstave Narava v nebo, človek vase pri nas še ni bilo. Pojasnili smo ji, da smo oddaljeni slabi dve uri od njenega muzeja.«

Predstavitvi koroških slikarskih del bo v novih prostorih kostanjeviške galerije sledila osrednja razstava muzeja v letu 2018. Od maja bodo namreč, kot je napovedal Milovanović, na ogled stvaritve slovenskega ekspresionizma. »Predstavili jih bomo v kontekstu in času, ko so nastajale. Vsi avtorji so študirali v Pragi. Poskušali smo poiskati vzroke, zakaj so se usmerili v to likovno izraznost. Hitro smo ugotovili, da bomo morali pogledati na Češko in v Nemčijo, ki je relativno blizu Pragi. Takratni center ekspresionizma je bil Dresden.«

- **Veriženje. Majda Vukelić o odločitvi sodišča EU. Delo, 18.10.2017, str. 5**

Čeprav je od sprejetja razlage luksemburškega sodišča EU v zvezi z dublinom III minilo že skoraj tri mesece, v zvezi z njegovo uresničitvijo v državah članicah Unije vlada nenavadno zatišje. Uradnih odgovorov od Berlina do Zagreba ni zaznati, slovenski organi prav tako molčijo, kaj bodo storili s sirskega državljanom, ki je pri nas od februarja lani, ko je po balkanski poti prišel v Slovenijo. In pri nas zaprosil za mednarodno zaščito.

Prav zaradi njegovega primera so se na pobudo našega vrhovnega sodišča aktivirali evropski mehanizmi, ki so morali odgovoriti na vprašanje, ali je obstoj humanitarnega koridorja (balkanska migrantska pot), za vzpostavitev katerega je v letih 2015 in 2016 veljal mednarodni konsenz, predstavljal okoliščino, da je bil prehod meje zakonit. Sodišče EU je reklo, da ne. To konkretno pomeni, da imajo vse evropske oblasti možnost, da prosilce za azil vrnejo v tisto državo članico EU, v kateri so prvič prestopili njeno mejo.

V primeru sirskega državljan, ki biva pri nas, to pomeni, da ga lahko naša država vrne na Hrvaško. Tudi druge države EU, denimo Nemčija, so na podlagi luksemburške odločitve dobile možnost, da stotisoče prebežnikov vrnejo na jug. V skladu z dublinsko uredbo je za obravnavo prošnje za mednarodno zaščito pristojna država, v kateri so prosilci za azil prvič vstopili na ozemlje Unije. Država prvega vstopa v EU je bila v času begunskega vala v večini primerov Grčija, a ker so v njej obstajale »sistemske pomanjkljivosti v zvezi z azilnim postopkom«, bi bila glede na veljavna pravila za obravnavo prošnje pristojna Hrvaška, katere sistem takšnih pomanjkljivosti nima, utemeljuje Luksemburg. Generalna pravobranilka tega sodišča je bila sicer povsem drugačnega mnenja od sodišča EU, saj je presodila, da so bile v izjemnih okoliščinah begunskega vala za obravnavo prošnje za mednarodno zaščito odgovorne države članice, v katerih so bile prošnje najprej vložene. Če bi bile namreč obmejne države članice, kot je Hrvaška, odgovorne za sprejemanje in obravnavanje tako velikega števila prosilcev za azil, obstaja resno tveganje, da preprosto ne bi bile sposobne obvladovati položaja.

In ker dublin III ne govori o nobenih posebnih merilih v razmerah, ki so nastale pred dvema letoma, ko je več kot milijon ljudi čez Zahodni Balkan vstopilo v EU, bi lahko sklepali, da se odločitev bistveno bolj napaja iz politike kot iz prava. Sodišče si je ob zavedanju, da gre za izjemno kompleksna vprašanja azilnega prava, na neki način opralo roke. Ko je povedalo, da vrnitev oseb na Hrvaško ne bi bila nezakonita, je hkrati poudarilo, da je to vendarle povsem suverena odločitev vsake države posebej. To pomeni, da države EU, ki se bodo odločile vrniti prebežnike v državo vstopa, ki naj obravnava njihove prošnje za mednarodno zaščito, s tem ne bodo kršile evropskih pravil. Toda kršile jih ne bodo niti, če se bodo odločile same obravnavati njihove prošnje. To je njihova suverena in avtonomna presoja – in pravica. Mnoge oblasti, tudi slovensko, ob popolni odsotnosti skupnega evropskega premisleka, ta odločitev postavlja pred posebno preizkušnjo.

- **Marš Sebastiana K. Saša Vidmajer. Delo, 18.10.2017, str. 8**

Dom in svet

Je mlad, lep in ambiciozen, in zelo se mu mudi. Sebastian Kurz, ki je v nedeljo zmagal na parlamentarnih volitvah in bo postal avstrijski kancler, najmlajši voditelj, kar jih je kdaj imela Evropska unija, ima politični talent. Njegov vzpon je meteorski. Tako se mu je mudilo s kariero, da je opustil študij prava, pri štiriindvajsetih vstopil v vlado, pri sedemindvajsetih postal zunanji minister. Prilastil si je ljudsko stranko, ukradel protipriseljensko agendo skrajni desnici, zblížal konservativce in svobodnjake, njegova stališča so bolj ubrana z Viktorjem Orbánom kot z Angelo Merkel. Kaj je njegova vizija? »Oblast«, je celotni svet Sebastiana K strnil profesor Anton Pelinka, eden najbolj spoštovanih avstrijskih politologov.

Spominja na nekdanjega premiera Mattea Renzija, tudi njemu se je zelo mudilo, neučakanost in pomanjkanje politične presoje sta bila pregovorna. In čeprav tretjina volilnega telesa misli, da bo novi kancler preuredil »stari sistem«, je vprašanje, kako se bo izkazal. Njegova volilna kampanja, osredinjena na klasične skrajnodesne teme, je bila gladka, elegantno se je gibal med nasprotujočimi si stališči, negotovo je, kdaj mu bo zmanjkalo sape.

Alpska verzija Emmanuela Macrona in Justina Trudeauja, piše La Stampa, omenja pomladitev starega političnega razreda v Evropi in sploh na Zahodu. Pod podobnim videzom – nedolžni obraz, rožnata polt, brezhibna obleka, Schwiegersöhne der Nation, zeti, ki bi si jih želel vsakdo – je več razlik. Kar se je zgodilo v Avstriji, je drugačen trend od recimo francoskega, tam je protagonist ustvaril gibanje iz nič; Macron predstavlja pomik proti sredini, Kurz izrazito proti desni; prvi je proevropski, nacionalni konservativizem drugega je nasproten evropski integraciji.

Zasuk na desno, skoraj dva glasova od treh je dobila politika, usmerjena izključno na priseljevanje, grožnjo islama in zavračanje beguncev, je impozantna. Kurz in skrajni desničar Heinz-Christian Strache sta skupaj pobrala 60 odstotkov glasov.

Težko si je predstavljati kako drugo koalicijo kot nacionalkonservativno, torej zvezno stranko, katere voditelj se je v mladosti udeleževal srečanj neonacistov. Toda Avstrijci o tem ne razpravljajo več, povsod v Evropi je ekstremizem postal nova normalnost.

Kurz, ki je bil lani ključni akter za zaprtje tako imenovane balkanske poti, je nemara opravil »umazano delo« za nemško kanclerko, toda nista si blizu. »Ali se mu je kdaj zahvalila?« je na nekem mestu ironiziral Wolfgang Schäuble. Mladi, ambiciozni politik je zajel duha časa, negotovost in strah, v isti koš je zmetal priseljence in teroriste, povsod je našel grešne kozle. Avstrija se pomika bliže višegrajski skupini. Majhna, mirna, tiha, gospodarsko uspešna in ena najbogatejših, najvarnejših držav, z Dunajem, prestolnico z najvišjo kakovostjo življenja več let zapored, je na volitvah potrdila zaslug, značilen za Evropo scela. Je kot laboratorij, tudi tu je doživela polom socialdemokracija, ki je bila v preteklih 47 letih 40 let v vladi. V Avstriji se začenja obdobje negotovosti, kontinentalna Evropa pa se vztrajno pomika nacionalkonservativizmu naproti.

- **V Makedoniji se je končalo obdobje lokalnih šerifov. Vili Einspieler. Delo, 18.10.2017, str. 8**

Veliko slavje socialdemokratov. Zmaga na šestih zaporednih lokalnih volitvah omogoča SDSM nadaljevanje načrtane prozahodne politike

Makedonski volivci so na lokalnih volitvah namenili- prepričljivo- zmago socialdemokratom in kaznovali konservativce. Dobro so se odrezale tudi albanske stranke. Analitiki- niso predvideli tako velike zmage nove parlamentarne večine, ki pomeni spodbudo za reforme.

Socialdemokratska zveza Makedonije (SDSM) premiera Zorana Zaeva je v prvem krogu lokalnih volitev zmagala v 50 od skupno 80 občin. Konservativna VMRO-DPMNE Nikole Gruevskega, ki je v Makedoniji vladala več kot deset let, je zmagala le v devetih občinah. Na lokalnih volitvah pred štirimi leti je ta stranka zmagala v 58 občinah in prestolnici Skopje, SDSM pa le v štirih.

Vzpon albanske partnerice

Drugi krog lokalnih volitev bo 29. oktobra v 35 občinah, tudi v mestih Tetovo, Gostivar in Struga, ki so pomembna za makedonske Albance. V njih ogrožata položaj največje albanske stranke Demokratična unija za integracijo (DUI) Alija Ahmetija novi albanski stranki Besa in Zavezništvo za Albance. V drugem krogu se bosta SDSM in VMRO-DPMNE pomerili v 19 občinah, DUI in Zavezništvo za Albance v petih, DUI in Besa pa v sedmih občinah.

Poleg velike zmage SDSM je bil nepričakovan tudi uspeh vladne albanske stranke DUI, ki je izgubljala zaupanje med volivci, zdaj pa se vrača na svoj dolgoletni položaj na političnem prizorišču. DUI pričakuje zmago v 12 občinah. SDSM je v prvem krogu dosegla več kot 50-odstotno podporo v 37 občinah, VMRO-DPMNE pa v treh. DUI je zasedla dva županska stolčka, dva sta zasedli še neodvisni skupini, v eni občini pa bo mestno administracijo vodila Demokratska stranka Turkov.

V Skopju je slavil socialdemokrat Petre Šilegov, ni pa še jasno, ali bo postal župan že v prvem krogu. Po 96,79 odstotka prešteti glasovnicah ga je podprlo 50,27 odstotka volivcev, dosedanjšega župana iz vrst VMRO-DPMNE Koceta Trajanovskega pa 36,01 odstotka volivcev. Za župana makedonske prestolnice z desetimi občinami, od katerih sta dve z večinskim albanskim prebivalstvom, se je potegovalo osem kandidatov. Med njimi so bili trije albanski kandidati strank Besa, Zveza za Albance in Demokratična stranka Albancev, medtem ko je DUI pozvala volivce, naj podprejo Šilegova. Ta je prepričan o zmagi v prvem krogu izjavil, da bo nova mestna administracija na uslugo državljanom.

Konec obdobja nacionalizma

Zmaga na lokalnih volitvah omogoča SDSM nadaljevanje prozahodne politike in uresničitev vladne napovedi, da bo pospešila približevanje Makedonije Natu in Evropski uniji. Tako meni tudi njena vladna partnerica DUI, ki je poudarila, da se je večina državljanov na volitvah izrekla za evroatlantske povezave. V SDSM in DUI so prepričani, da bo Skopje doseglo kompromis z Atenami in bo Makedonija kmalu postala 30. članica severnoatlantskega zavezništva.

Lokalne volitve so bile prvi pomemben preizkus za novo vlado pod vodstvom levosredinske SDSM Zorana Zaeva, ki je prevzel položaj junija po dveletni polični krizi in prisluškovalni aferi, ki je odnesla predhodno vlado. Bile so tudi preizkus za konservativno VMRO-DPMNE, ki se je po več kot desetih letih vodenja vlade znašla v opoziciji. V 56 občinah in Skopju so bili njeni župani na oblasti kar 12 let, po rezultatih anket pa je bila več kot polovica volivcev nezadovoljnih s sedanjimi župani. Zaev je poudaril, da se končuje obdobje nacionalizma. Po njegovem mora opozicija spremeniti politiko, ki jo zagovarja zadnjih nekaj mesecev. »Naj se s temi volitvami konča nacionalizem v državi. Državljanom je bila dana priložnost na svobodnih in demokratičnih volitvah, da povedo, v katero smer naj gre država. Končano je obdobje lokalnih šerifov,« je sklenil premier.

Kazen za minulo delo desnice

VMRO-DPMNE je bila poražena tudi v občinah, ki veljajo za njene trdnjave, kot so Gazi Baba, Butel, Đorče Petrov, Prilep in Bitola. Po mnenju analitikov so volilni izidi rezultat minulega dela desnice. Gruevski še ni ponudil odstopa, pri čemer je poudaril, da lokalne volitve še niso končane. Po njegovem so volitve potekale v nedemokratičnem ozračju in nepošteno. Gruevski je dejal, da je njegova stranka zaznala vrsto vidnih nepravilnosti in nezakonitosti tako med volilno kampanjo kot med volitvami ter da bodo o tem seznanili javnost, ko bo čas za to. VMRO-DPMNE se ogreva tudi za to, da ne bi priznala rezultatov glasovanja.

Makedonska državna volilna komisija je sporočila, da je bila volilna udeležba v prvem krogu šestih zaporednih lokalnih volitev po razglasitvi neodvisnosti 58-odstotna. Po navedbah notranjega ministra Oliverja Spasovskega so volitve potekale mirno, brez resnega ogrožanja javnega reda in miru. Policija je zaznala manjše incidente, kot so fotografiranje glasovnic, glasovanje v imenu drugega in ponujanje podkupnine, prejela je 46 prijav zaradi kršitve volilne procedure ter privedla deset oseb.

Volitve bi morale potekati pred meseci, saj je županom in občinskim svetom že 15. maja potekel štiriletni mandat, vendar jih zaradi politične krize oziroma zastoja pri oblikovanju nove vlade niso pravočasno razpisali. Novoizvoljeni parlament je zato junija podaljšal mandat županom in svetnikom.

- **Hrvati si s školjkami prisvajajo Piranski zaliv. Boris Šuligoj. Delo, 19.10.2017, str. 1**

Meja. Nov incident v slovenskem morju Slovenski policisti izrekli opozorilo kršiteljem

Portorož – Medtem ko je slovenska vlada včeraj sprejela paket predpisov za pripravo implementacije arbitražne razzodbe, prerivanje v Piranskem zalivu postaja vse bolj nadležno.

Včeraj ob 11.30 je slovenska pomorska policija opazila, da nameravata dva umaška ribiča na čolnu s hrvaškimi oznakami razširiti školjčiče, ki so ga Hrvati postavili letos spomladi, tik pred arbitražno razzodbo, v neposredno bližino sredinske črte, le nekaj sto metrov stran od nje, v nesporno slovenskem morju. Na generalni policijski upravi so nam pojasnili, da so slovenski policisti ugotovili, da omenjena ribiča nista imela soglasja pristojnih slovenskih organov ter da je bilo med postopkom v bližini ves čas tudi plovilo hrvaške policije. Slovenski policisti so izrekli opozorilo osebam na čolnu in hrvaškim policistom, da so v slovenskem morju. Hkrati je policija obvestila pristojni okoljski inšpektorat in zagotovila, da sta osebi počakali na mestu do prihoda pristojnega inšpektorja. Po več urah so postopek končali okoli 16. ure.

O postavitvi povsem novega školjčiča sredi zaliva smo poročali na začetku aprila. Hrvaška vlada je že leto prej sklenila koncesijsko pogodbo s školjarjem Vladimirjem Bašičem iz Umaga za najem desetih hektarov morske njive za dvajset let, češ da je to popolnoma skladno s prostorskim načrtom Istrske županije in na »področju Republike Hrvaške«. Pred osamosvojitvijo Hrvaška nikoli ni imela školjčič v portoroškem ribolovnem rezervatu. Prvič so jih postavili leta 1997 in slovenski školjarji jih razumejo kot sistematično osvajanje novega teritorija na morju.

- **Paket predpisov za uveljavitev razzodbe. Barbara Hočevar. Delo, 19.10.2017, str. 2**

Arbitražna. Finančne posledice intervencijskega zakona ocenjujejo na nekaj manj kot štiri milijone evrov

Ljubljana – Vlada je včeraj sprejela paket predpisov za pripravo implementacije arbitražne razzodbe. Štiri zakone bo državni zbor obravnaval po nujnem postopku, po vsej verjetnosti že na novembrski seji.

Zakoni o evidentiranju državne meje, o zemljiški knjigi, o morskem ribištvu in o urejanju posameznih vprašanj glede na razzodbo arbitražnega sodišča, ki je bolj znan kot intervencijski zakon, so temelj za to, da bo vse pripravljeno za implementacijo odločbe. Po besedah Lilijane Kozlovič, generalne sekretarke vlade, so to ukrepi, ki jih lahko Slovenija sprejme samostojno, brez sodelovanja Hrvaške. Sledilo jim bo še nekaj zakonov in več kot 30 podzakonskih aktov.

Leto dni časa, da zaprosijo za selitev

Intervencijski zakon ureja vprašanja oziroma položaj ljudi, ki jih je arbitražna razzodba neposredno prizadela. Določa konkretne pravice na različnih področjih. Vsi posamezniki, ki jih je skupaj manj kot sto, bodo obdržali pravice do socialnih transferjev, denimo štipendije in otroške dodatke, kakor so jih imeli doslej, saj bo veljala domneva stalnega bivališča. Glede pravic iz zdravstvenega zavarovanja bo država zagotavljala polno plačilo zdravstvenih storitev v okviru javne zdravstvene mreže.

Vlada ocenjuje, da bodo vsi ukrepi, ki bodo posledica tega zakona, stali 3.969.000 evrov. Od tega bodo 1,2 milijona evrov namenili za pomoč pri preselitvi 12 gospodinjstev, ki so izrazila to namero. Med njimi je tudi ena kmetija na območju Metlike. Eno leto od uveljavitve zakona imajo čas, da naslovijo prošnjo za preselitev, v treh letih pa morajo namero uresničiti z nakupom nepremičnine, prijavo na novem naslovu in potem vsaj desetletnim bivanjem v novem bivališču. Ker bodo lastniki obdržali svoje nepremičnine, ki bodo po implementaciji razzodbe na hrvaškem ozemlju, so nadomestila za pomoč pri izbiri bivališča v Sloveniji nekoliko nižja, kot je bilo sprva predvideno, saj so upoštevali tudi kriterij lastne participacije. Tako bo posameznik upravičen do 45.300 evrov, dvočlansko gospodinjstvo do 67.950, tričlansko do 83.050, štiričlansko do 98.150, petčlansko do 113.250, za vsako nadaljnjo osebo pa bodo dobili še 15.100 evrov.

Zakon upošteva potrebe prebivalcev

Predvideno je, da bo vlada namenila 450.000 evrov za pravno svetovanje in zastopanje 150 oseb pri urejanju lastninskopravnih razmerij. Zaradi zmanjšane obsega vračila trošarin za kmetijsko in gozdarsko dejavnost načrtujejo 10.000 evrov. Aktivni kmetje, katerih zemljišča bodo po novem na Hrvaškem, bodo upravičeni do petkratnika prejetih subvencij v letu 2017. Pridobitev nadomestnih zemljišč, ki jih bodo pridobili na lažji način, naj bi stala okrog 200.000 evrov. Nadomestila za zmanjšanje ribolovnega območja, zaradi oviranega ribolova, za materialno škodo na plovilu ter za pravno pomoč, če se bodo znašli pred organi tuje države zaradi izvajanja dejavnosti, naj bi skupaj znašala 660.000 evrov. Za to, da se uredijo ceste in dostop prebivalcev do hiš, predvsem na Razkrižju in v Metliki, bodo namenili približno milijon evrov. Lilijana Kozlovič je dejala, da se bosta štela domneva legalnosti objektov, ki bodo v Sloveniji, in vpis v zemljiško knjigo predvsem za območje Drage. Po njenih besedah je zakon pripravljen na podlagi potreb, ki so jih izrazili prebivalci. Napovedala je, da bodo šli po njegovem sprejetju ponovno do njih in se individualno pogovorili.

Zakon o morskem ribištvu bo omogočal izdajanje dovoljenj in uresničevanje zgodovinskih pravic, ki so jih imeli ribiči pred samo razzodbo.

Potem ko bo državni zbor potrdil zakone, bodo sicer veljali, uporabljati pa se bodo začeli šele, ko bo vlada objavila sklep, da je evidentirana državna meja z Republiko Hrvaško. Vprašanje, kdaj točno bo to, pa je včeraj ostalo brez odgovora.

- **Španija ima spet politične zapornike. Gostujoče pero: Albert Royo-Mariné, generalni sekretar katalonskega sveta za javno diplomacijo (Diplocat)* Delo, 19.10.2017, str. 5**

*** Diplocat je svet, ki ga sestavlja 40 katalonskih ustanov, med drugim združenja delodajalcev, delavski sindikati, gospodarska zbornica, univerze, banke, nogometni klub Barcelona, katalonska vlada in barcelonski mestni svet.**

Ukrepi vlade. Župane 800 katalonskih mest so obtožili sodelovanja pri pripravah na referendum

V ponedeljek je špansko sodišče ukazalo zapreti ključna člana katalonskega gibanja za neodvisnost. Jordi Sánchez, vodja katalonske narodne skupščine (ANC), in Jordi Cuixart, vodja združenja Omnium Cultural, sta zaprta brez možnosti plačila varščine, obtožili so ju upora. Preiskujejo ju zaradi mirnega protestiranja 20. septembra, ko sta ob koncu protestov pozivala množice, naj se umirijo. Popolnoma jasno je, da sta v zaporu samo zaradi svojih političnih idej, saj nista zagrešila nobenega kaznivega dejanja.

Ultimat s predvidljivimi posledicami

Španija se je v Kataloniji zapletla v politično težavo, ki ne bo izginila zaradi delovanja sodnikov in policije, kakor so pred kratkim zapisali v dokumentu nemške fundacije Konrad Adenauer Stiftung. Španski premier zavrača kakršen koli dialog, s

katerim bi umirili napetosti v Kataloniji, s tem pa zavrača tudi ponujeno roko katalonskega predsednika, ki se je po pozivih različnih predstavnikov mednarodne skupnosti prejšnji teden odločil začasno preložiti izvajanje deklaracije o neodvisnosti, da bi vzpostavili dialog brez pogojev.

Vodja španske vlade je tako neposredno zavrnil možnost posredovanja, ki ga je predlagal katalonski predsednik, saj se je odločil sprožiti postopke za začasno razveljavitev notranje samouprave v Kataloniji.

Španska vlada je spravila katalonskega predsednika v brezizhoden položaj, potem ko mu je poslala uradno sporočilo (telefaks), v katerem je zahtevala razveljavitev začasno preložene deklaracije o neodvisnosti do četrтка, 19. oktobra, torej do danes. Če katalonski predsednik tega ne bo storil, bo španska vlada s podporo glavne španske opozicijske stranke začasno preklicala katalonski statut o avtonomiji in morda aretirala člane katalonske vlade. Več kot jasno je, da bi tako zaostri napetosti kakor še nikoli do zdaj in spodbudili več sto tisoč katalonskih državljanov, da bi odšli na ulice in branili katalonsko notranjo samoupravo in ustanove.

Španska vlada se je odločila za zaostrovanje

Premier Rajoy je s svojo odločitvijo pokazal, da prezira ponudbo katalonskega predsednika, in tako osupnil veliko katalonskih državljanov, ki se zavedajo, da je referendum 1. oktobra jasno podelil mandat za razglasitev neodvisnosti, zlasti po tem, ko so ravnodušno prenašali udarce z gumijevkami in druge fizične napade, za katere se je odločila španska policija, medtem ko so se mirno zbirali, da bi demokratično izrazili svoje mnenje z glasovanjem. Namesto da bi španska vlada sprejela vrženo rokavico in ukrepe za umiritev napetosti, se je odločila za dodatno zaostrovanje in potisnila katalonsko vlado v slepo ulico.

Premier Rajoy je imel na voljo veliko ukrepov, s katerimi bi lahko umiril krizo, vendar se ni odločil zanje. Lahko bi odstranil 10.000 vojaških policistov, ki so jih poslali, da bi preprečili izvedbo referenduma, in ki še vedno čakajo na treh velikih ladjah, zasidranih v barcelonskem in tarragonskem pristanišču. Prav ti policisti so odgovorni za to, kar je organizacija Human Rights Watch označila za pretirano uporabo sile proti mirnim državljanom, zaradi česar je bilo ranjenih 893 ljudi. Lahko bi tudi zaustavili vse sodne postopke španske vlade proti izvoljenim katalonskim predstavnikom: proti predsedniku katalonskega parlamenta so vložili tri kazenske ovadbe, ker je dovolil razpravo o samoodločbi v prostorih parlamenta; nekdanjemu katalonskemu predsedniku so za dve leti prepovedali politično delovati, poleg tega je moral osebno plačati vse stroške neuradnega posvetovanja, ki se je zgodilo med njegovim predsednikovanjem leta 2014 (5,2 milijona evrov); župane 800 katalonskih mest so obtožili sodelovanja pri pripravah na referendum 1. oktobra; onemogočili so delovanje približno 200 katalonskih vladnih in civilnodružbenih spletnih strani; in več deset mladih ljudi so obtožili, da so objavljali posnetke odstranjenih spletnih strani itd.

Premier Rajoy se ni odločil za nobenega od teh ukrepov, ki jih je imel na voljo in s katerimi bi gotovo umiril napetosti. Namesto tega je spet zagrozil katalonski oblasti: predajte se ali pa vas bomo aretirali. Španska vlada očitno ne namerava poskušati umiriti napetih razmer. Vse, kar bi rada, je, da bi 100-odstotno dosegla svoje cilje.

Upanje je še evropski svet

Povprečni državljani, delavci, poslovneži in pravzaprav vsi Katalonci, ki se spoprijemajo s tako pesimističnim razvojem dogodkov, zdaj prosijo predstavnike mednarodne skupnosti, ki so pozivali k dialogu in so se lahko prepričali o dejanjih katalonske vlade, ko je poskušala umiriti napetosti in si prizadevala za dialog, naj tudi ti predstavniki mednarodne skupnosti pozovejo špansko vlado k umiritvi razmer in vzpostavitvi dialoga.

Evropski svet, ki bo v četrtek in petek zbral vse državne in vladne voditelje Evropske unije, bi lahko bil zadnja priložnost, ko bi lahko pozvali Rajoja, naj poskuša rešiti težave in umiriti krizo, preden bo dokončno prepozno. EU bi morala biti prva, ki bi opozarjala svoje članice, da pretepanje mirnih volivcev, onemogočanje delovanja spletnih strani in zapiranje političnih zapornikov niso združljiva s sodobno demokracijo.

- **Tudi znanost postaja vse bolj prekarna. Andreja Žibret. Delo, 19.10.2017, str. 14**

Shod za znanost. Ko politika ohranja status quo, se razmere v znanosti slabšajo, opozarjajo v organizacijskem odboru V pol leta, odkar so raziskovalke in raziskovalci na Shodu za znanost s tihim mimohodom s ploščadi pred Moderno galerijo do poslopja državnega zbora opozarjali na nevzdržne razmere v znanosti, se ni spremenilo nič, ugotavljajo v organizacijskem odboru Shoda za znanost.

V civilni iniciativi pod tem imenom, ki sicer nima predsednika, sestavljajo pa ga predstavniki vseh največjih znanstvenoraziskovalnih inštitutov in vseh štirih univerz pri nas, opozarjajo na nujnost novega zakona o raziskovalni dejavnosti ter na nujno zvišanje deleža za znanost v državnem proračunu, ki naj bo po njihovem predlogu en odstotek BDP.

Kakšna bo usoda za letos obljubljenih devetih milijonov?

Kot opisujejo dogajanje v polletni inventuri, je na srečanju 24. julija s predsednikom vlade dr. Mirom Cerarjem ministrica za izobraževanje, znanost in šport dr. Maja Makovec Brenčič predstavila vladni načrt zvišanja sredstev za znanost po letih, in sicer: še letos devet milijonov evrov dodatnih sredstev, leta 2018 dvajset milijonov evrov dodatnih sredstev, prav toliko tudi leta 2019. To pa je polovica zahtev odbora Shoda za znanost: v rebalansu proračuna za letos predlagajo zvišanje sredstev za znanost za 20 milijonov evrov, prihodnje leto za 40 milijonov evrov in leta 2019 za toliko, kolikor še manjka do enega odstotka BDP.

Še eno razočaranje so doživeli na seji državnoborskega odbora za izobraževanje, znanost, šport in mladino 12. septembra, ko so poslanci izglasovali le nezavezujoče, načelne sklepe – da se povišajo sredstva za znanost, vendar brez oprijemljivih in zavezujočih števil. Žalosti jih, da je državni sekretar na ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport (MIZŠ) na seji odbora za znanost poslancem celo dejal, da ministrstvo za letos ne potrebuje več denarja, ker ga ne bi mogli razdeliti.

»Razen predvidenih 18,6 milijona evrov na postavki agencije za raziskovalno dejavnost (ARRS) na vladni strani ni zaslediti razumevanja naših predlogov. Tudi zato nas trenutno zanima predvsem usoda obljubljenih devetih milijonov evrov v letošnjem rebalansu proračuna. Čeprav so ta sredstva skromna, bi lahko rešila marsikatero raziskovalno skupino z zelo podhranjeno infrastrukturo. Tudi zato v organizacijskem odboru ne privolimo v interpretacijo, da tega denarja letos ni mogoče porabiti,« pravi dr. Oto Luthar, direktor ZRC SAZU. Dodaja, da so finančni primanjkljaji posameznih oddelkov ali

inštitutov tako veliki, da bi bilo mogoče »absorbirati trikratno vsoto«; poleg tega pa bi najmlajši raziskovalci ob minimalnem povečanju lahko vsaj še eno leto sodelovali v izvajajočih se projektih.

O ustalitvi razpisa ARRS nič novega

Čeprav so poslanci na že omenjeni seji odbora za znanost izglasovali tudi sklepa, da si je treba prizadevati za stalen datum razpisov ARRS ter sprejeti nov zakon o raziskovalni in razvojni delavnosti, v katerem bi upoštevali predloge iz razprave, ni o ustalitvi razpisa nič novega, pravi dr. Luthar: »To resno ogroža ritem dela, nekateri deležniki pa to zahtevo predstavljajo kot nepomembno ali celo zanemarljivo. Podobno je s sistematičnim pogovorom o organiziranju in financiranju raziskovalne dejavnosti v prihodnje. Obljubljenega posveta pri predsedniku vlade ni bilo, dočakali pa nismo niti osnovne informacije o njegovi usodi. Po neodzivnih na naše predloge in zahteve bi lahko sklepali, da za vlado in direktorat za znanost na MIZŠ raziskovalno delo v Sloveniji ostaja predvsem motnja in ne razvojna priložnost,« pravi dr. Luthar.

Raziskave zahtevajo kontinuiteto dela

Problemov je veliko, saj slovenski raziskovalci kljub posameznim izvrstnim dosežkom niso več konkurenčni v mednarodnih krogih, predvsem zaradi premajhnega in nestabilnega financiranja, pravi prof. dr. Gregor Majdič, prodekan za znanost in mednarodno sodelovanje na Veterinarski fakulteti v Ljubljani: »Raziskave na mojem področju znanosti o življenju so drage in zahtevajo kontinuiteto dela, to pa v Sloveniji, razen v nekaterih redkih primerih, ni več mogoče. Če moramo vsako leto računati, ali bomo imeli še dovolj ur za zaposlitev enega ali dveh raziskovalcev, da bomo lahko nadaljevali neko raziskavo, ne moremo pričakovati vrhunskih rezultatov, ki so plod večletnega kontinuiranega dela.« Opozarja, da se rezultati raziskav kažejo dolgoročno in kot dober primer je navedel Izrael, kjer so pred desetimi leti investirali 300 milijonov v center za nanotehnologije. V tem času so iz tega centra pridobili sto novih mladih inovativnih podjetij. Rezultati te investicije so se v obliki člankov, patentov in novih podjetij začeli kazati od sedem do osem let po začetku. »V Sloveniji žal takšne dolgoročne strategije pri investiranju v znanost nimamo, zato tudi težko pričakujemo odlične rezultate,« opozarja dr. Majdič.

Kako slabo je financirana slovenska znanost, ponazarja s primerom centra odličnosti za medicinske raziskave na Medicinski fakulteti na Dunaju, v katerega bo avstrijska vlada v osmih letih investirala 350 milijonov evrov, od tega bo 50 milijonov za opremo, preostalo pa za raziskovalne projekte (plače, materialne stroške): »To pomeni, da bodo vsako leto 35 milijonov evrov vložili samo v medicinske raziskave na eni sami instituciji, pri nas pa imamo na voljo za vse znanstvene discipline v celotni Sloveniji in za vse univerze in inštitute, od tehnike in družboslovja do medicine, na voljo deset milijonov evrov na leto,« pravi dr. Majdič.

Brez odgovora o kompetentnem telesu za dogovarjanje o znanosti

Čim prej bi bilo treba poskrbeti, da bi razpis za raziskovalne projekte postal obveznost, tako kot so številna druga financiranja vlade, pravi dr. Majdič: »Zdaj se razpisi zamikajo za več mesecev, določena proračunska leta so kar preskočena, tako smo v zadnjem desetletju izgubili tri leta, ko financiranja novih projektov ni bilo. Neobvezujoči sklep o povečanem financiranju znanosti pa lahko pomeni, da bo izpolnjen tudi, če bodo leta 2022 za znanost namenili en evro več.« Razočarani so tudi, ker vlada ne želi prisluhniti njihovi pobudi o ustanovitvi kompetentnega telesa za dogovarjanje v znanosti, do zdaj o tem niso dobili nobenega sporočila. V okviru vlade sicer deluje svet za znanost in tehnologijo, vendar ga ne upošteva in ne sklicuje sej: »Za prenos znanja in tehnološki razvoj se sploh nihče več ne zanima, saj na MIZŠ pravijo, da tehnologije niso več njihovo področje, na ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo (MGRT) pa se s tem področjem prav tako ne ukvarja resno nihče.« Pravi, da se v Sloveniji žal ne zavedamo, kaj se dogaja okoli nas, koliko v tehnološki razvoj investirajo druge države, tudi evropske, predvsem pa azijske, ki nas po tehnološkem razvoju že močno prekašajo.

Poljska in Češka prehiteta Slovenijo

Direktor Kemijskega inštituta, dr. Gregor Anderluh poudarja, da že dolgo ni bilo investicij v raziskovalno opremo; zadnji razpis je bil lani, pred tem pa leta 2011, vmes delajo s staro in nesodobno opremo. Na Kemijskem inštitutu so zadnji večji kos opreme, to je AR-STEM mikroskop, s katerim opremljajo analize materialov, nabavili leta 2013. Težave imajo predvsem z večjimi deli opreme, ki stane do nekaj milijonov evrov in je ne morejo kupiti sami, zato potrebujejo pomoč države. Trenutno najbolj potrebujejo napravo za krioelektronsko mikroskopijo, s katero določajo zgradbo bioloških molekul, za raziskave po tej metodi je bila letos podeljena tudi Nobelova nagrada. Pravi, da je Slovenija že močno začela zaostajati za Poljsko in Češko, ki v znanost vlagata veliko več. Tako inštitut na področju krioelektronske mikroskopije sodeluje s centrom Ceitec v Brnu, ki ima tri krioelektronske mikroskope in so v infrastrukturo vložili 200 milijonov evrov. Dr. Anderluh še pravi, da se vrhunskih raziskav iz strukturne biologije in biokemije ne da več opravljati brez te metode, naprava pa bi koristila tudi farmacevtskim podjetjem.

Nespodbudno raziskovalno okolje in beg možganov

Mag. Sabina Autor, asistentka na Pedagoškem inštitutu v Ljubljani, pravi, da se je treba vprašati, zakaj je problematična politika, ki znanosti ne razume kot pomembne oziroma kot temeljnega področja družbe, in kaj bi morali glede tega spremeniti: »Spopadamo se z odsotnostjo vsakršne resne politike, ne le ko gre za znanost, ampak tudi na drugih področjih. Sprejetje praznih sklepov državnozbornskega odbora ter predhodna zavrnitev predlogov sklepov, ki bi izboljšali nevzdržne razmere v znanosti, sta nazorna primera tega. S tem ko politika ohranja status quo, razmere v znanosti dejansko poslabšuje. Nestabilno financiranje in prekarizacija zaposlenih v raziskovanju ne ustvarjata le nespodbudnega raziskovalnega okolja in bega možganov, ampak tako tudi sama znanost postaja prekarna.«

- **Grožljive zlorabe migrantov v Libiji. Z. R. Delo, 19.10.2017, str. 24**

UNHCR. Oblasti in tihotapci imajo zaprtih 20.000 migrantov

Ženeva – V Libiji je več kot 20.000 migrantov, vključno z nosečnicami in dojenčki, zaprtih v centrih za begunce ali pa jih zadržujejo tihotapci ljudi na območju mesta Sabrata zahodno od libijske prestolnice Tripoli in so podvrženi grožljivim zlorabam, je v Ženevi opozoril visoki komisariat Združenih narodov za begunce (UNHCR). Libijske oblasti imajo zaprtih več kot 14.500 migrantov, ki so jih pred tem na območju Sabrate zadrževali tihotapci ljudi. Približno 6000 ljudi še vedno zadržujejo tihotapci. Tiskovni predstavnik UNHCR Andrej Mahečič je v Ženevi pojasnil, da so se sodelavci UNHCR sestali z ljudmi, ki so jih v preteklosti zadrževali tihotapci ljudi. Opisali so jim grožljivo trpljenje in zlorabe. »Med begunci in migranti,

ki so bili žrtve zlorab tihotapcev ljudi, so nosečnice in novorojenčki,« je dejal Mahečič. Pri nekaterih so odkrili strelne rane, večina pa je povedala, da so bili žrtve zlorab, vključno s spolnim nasiljem in prisilnim delom.

Vestnik, Murska Sobota

- **Njihov že tretji socialni projekt. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 42, 19. oktobra 2017, str. 5**

RIS Dvorec Rakičan bo izvajal dolg program socialne aktivacije

Štirideset udeležencev bo lahko počelo marsikaj, kar jim bo pomagalo do rednega dela - Za ljutomersko in gornjeradgonsko območje se na razpis ni prijavil nihče, zato se program tam ne bo izvajal

Raziskovalno-izobraževalno središče (RIS) Dvorec Rakičan je v slovenskem merilu pripravil najboljši program socialne aktivacije ter povezovanja z zaposlitvenimi programi, prvi direktor tega javnega zavoda Robert Celec. Tako je ocenilo ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, ki je sredi avgusta objavilo informacijo o izbiri izvajalcev dolgih programov socialne aktivacije v Sloveniji. RIS Dvorec Rakičan bo program izvajal za dve regijski enoti, murskosoboško in lendavsko, prijave pa ni oddal za gornjeradgonsko in ljutomersko regijsko enoto. In ker za ti regijski enoti ni bilo nobenih prijaviteljev, se program socialne aktivacije, ki ga finančno podpira Evropski socialni sklad, tam ne bo izvajal.

Vloga iz Rakičana je bila najbolj ocenjena zato, ker temelji na »zgodbarjenju« (storytelling) in sodelovanju v mednarodnih projektih Strateška partnerstva KA 2 Erasmus+, zaradi katerih RIS Dvorec Rakičan sodeluje z najboljšimi organizacijami v evropskem merilu. »In te dobre prakse smo prinesli v naš prostor,« je dejal Celec. Z izzivi socialne aktivacije za mlade in starejše se namreč ne ukvarja samo Slovenija, ampak tudi druge države v Evropski uniji, RIS Dvorec Rakičan pa je posamezna znanja, ki jih je pridobil prek strateških partnerstev in drugih povezav v evropskih projektih, na pravi način uporabil pri pripravi vlog in prenosu v prekmursko okolje.

V projekt, ki se bo začel izvajati 16. oktobra, trajal pa bo enajst mesecev, bo vključeno po 20 udeležencev iz vsake regijske enote, RIS Dvorec Rakičan pa bo za izvedbo prejel skupaj 380 tisoč evrov. Skoraj dve tretjini teh sredstev bo namenjenih udeležencem programa, in sicer za denarne nagrade (0,8 evra za vsako uro prisotnosti), malico in potne stroške, preostalo pa bo namenjeno za izvedbo programa.

»To ni prvi, ampak že tretji program, ki ga RIS Dvorec Rakičan izvaja na osnovi pogodbe za ministrstvo. Drugo leto že izvajamo program psihosocialne pomoči otrokom in družinam, letos pa poteka tudi program Zeleno in zdravo vključevanje Romov - ZZ Rom,« je dejal Celec in s tem zavrnil dvome nekaterih glede usposobljenosti zavoda za izvajanje programov, namenjenih socialnemu vključevanju oseb iz ranljivih skupin ter zmanjšanju tveganja revščine.

Za izvedbo programa socialne aktivacije sta strokovno odgovorna Celec za lendavsko regijsko enoto in Aleš Cipot za murskosoboško, vključevali pa se bodo tudi preostali zaposleni na zavodu, njihovi javni delavci ter zunanji sodelavci. RIS Dvorec Rakičan je program dela, ki bo potekalo vsak delovni dan, osnoval na različnih dejavnostih, ki že potekajo v dvorcu, in sicer na gostinsko-turistični ponudbi, možnosti dela s konji, pri urejanju okolice in permakulturnega vrta, ki ga načrtujejo, na računalniškem opismenjevanju ter delu v ustvarjalnih delavnicah, ki jih bodo kmalu opremili z lončarskimi pečmi, proti koncu programa pa bodo udeleženci tudi obiskovali podjetja in spoznavali delodajalce. »Merilo za uspešnost programa socialne aktivacije je, da se bo četrtnina udeležencev začela vključevati na trg delovne sile, štejejo pa se že pogovori z delodajalci. Ti pa so lahko tudi v tujini, na primer v Avstriji. Treba je razumeti, da gre za ciljno skupino, ki do zdaj v glavnem ni bila uspešna na trgu delovne sile in potrebuje dodatne usmeritve,« je povedal Celec.

Udeležencev, ki se bodo vključili v program socialne aktivacije, ni vabil RIS Dvorec Rakičan, ampak je bila to naloga koordinatorjev socialne aktivacije, ciljna skupina programa pa so osebe, stare do 49 let, ki so prejemniki denarne socialne pomoči najmanj 12-krat zadnji dve leti. Vključitev v dolge programe socialne aktivacije ne vpliva na prejemanje denarne socialne pomoči, prejemnikom pa se ne izplača dodatek za prostovoljstvo.

- **Razvoj podeželja. Timotej Milanov. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 42, 19. oktobra 2017, str. 9**

Pametne vasi tudi v Sloveniji?

Po besedah evropskega poslanca Franca Bogoviča, ki je z madžarskim kolegom pripravil projekt, je namen zmanjšanje razvojne vrzeli med mesti in podeželjem

Odbor Evropskega parlamenta za proračun je potrdil predlog amandmajev k proračunu za leto 2018 s področja financiranja posebnih projektov, ki ga je vložil evropski poslanec iz Slovenije Franc Bogovič skupaj z madžarskim kolegom Tiborjem Szanyijem. Kot so v pisarni evropskega poslanca Bogoviča zapisali v izjavi za javnost, gre za pilotne projekte in pripravljalne ukrepe, s katerimi Evropski parlament s pomočjo Evropske komisije spodbuja uveljavljanje novih tehnologij in podpira raziskovalne dejavnosti.

Bogovič in Szanyi sta tako pripravila in zagovarjala dopolnilo v okviru pripravljalnega ukrepa za razvoj pametnih vasi. Projekt je v procesu usklajevanja dobil 3,3 milijona evrov, ki bodo del proračunskega svežnja za leto 2018, tega pa bo parlament predvidoma potrjeval v drugi polovici oktobra na plenarnem zasedanju. »S kolegom Szanyijem sva že konec prejšnjega leta zagnala akcijo Pametne vasi, h kateri je aktivno pristopila tudi Evropska komisija. Zaradi razsežnosti tem, saj se projekt dotika tako mobilnosti kot regionalnega razvoja in naprednih tehnologij v kmetijstvu, so projekt aktivno podprli kar trije evropski komisarji, poleg slovenske komisarke Violete Bulc še komisarica za regionalno politiko Corina Crețu in komisar za kmetijstvo Phil Hogan,« pravi Bogovič in dodaja, da imamo danes na eni strani že dobro uveljavljen koncept pametnih mest, po drugi strani pa tehnologija na podeželju še ni prodrla. »Tako gre pri našem projektu pametnih vasi za široko zastavljen koncept, katerega namen je na podeželju s pomočjo novih tehnologij obdržati delovna mesta oziroma z novimi delovnimi mesti nadomeščati tista, ki zaradi napredka ugašajo razvojno vrzel, ki nastaja med mesti in podeželjem. Če želimo izboljšati kakovost življenja na podeželju, moramo poskrbeti predvsem za mlade in za njihove zaposlitve. Če bomo zagotovili infrastrukturo za širokopasovne povezave, nam lahko nove tehnologije pri tem zelo pomagajo,« je prepričan Bogovič. Ko bo proračun dokončno sprejet, bo Evropska komisija v začetku naslednjega leta pripravila razpis v vseh državah članicah EU za izvedbo pripravljalnega ukrepa, še pove Bogovič. »Ker bo zagotovo šlo za več primerov izvedbe projektov, resno računam,

da se bodo slovenska tehnološka podjetja povezala in pripravila konkurenčen skupni predlog, da bomo tako dobili pilotni primer pametne vasi tudi v Sloveniji.«

Konferenca v podporo projektu

23. marca naslednje leto bo v Sloveniji potekala celodnevna konferenca ob sodelovanju Evropskega parlamenta in Evropske komisije v podporo akciji za pametne vasi s tremi tematskimi sklopi: precizno kmetijstvo z uveljavljanjem novih digitalnih tehnologij, izboljšanje socialnih, zdravstvenih in turističnih storitev s pomočjo digitalnih platform ter mobilnost na podeželju.

- **Dogodek, ki je sooblikoval narod. Vida Toš. Vestnik, Murska Sobota, leto LXIX, št. 42, 19. oktobra 2017, str. 20**

150. obletnica bésede v Bučkovcih pri Mali Nedelji

Šlo je za kulturno narodno prireditev v času, ko so bile ideje o narodu in narodnem ozemlju samo še sanje

Leta 1867 se je 15. septembra pod milim nebom, na travniku Jurija Stramšaka v Bučkovcih pri Mali Nedelji, zgodila tako imenovana béseada, ki se je je udeležilo okoli 5000 ljudi. Šlo je za kulturno narodno prireditev v času, ko so bile ideje o narodu in narodnem ozemlju samo še sanje; zato je beseda tako pomembna. Sploh, ker se je leto dni za tem – sicer že v malo drugačnih zgodovinskih okoliščinah – v Ljutomeru zgodil 1. slovenski tabor.

Zakaj je prav Prlekijo zajelo to kulturno gibanje, ki je vplivalo na oblikovanje slovenske narodne zavesti? Zgodovinar Franci Čuš meni, da je razlogov za to več, eden od teh je gotovo, da so bili ljudje tukaj izobraženi, hkrati pa so si s kmetijstvom ustvarili dobro gospodarsko osnovo: »Pomembna sta bila tudi vloga Cerkve, ki je v večini čutila slovensko, ter umeščenost ob mejo, kjer je življenje s prvimi negativnimi pojavi nacionalizma postajalo vedno bolj težavno.« Glavne narodne kulturne celice, pravi Čuš, so bile v tistem času čitalnice, v okviru katerih so pripravljali narodno kulturne prireditve oziroma shode, ki so jih imenovali besede: »Prireditve so služile širjenju slovenske besede, krepitvi narodne zavesti ter mobilizaciji kmečkega prebivalstva. To je bila načrtna akcija slovenskega izobraženstva, ki je – zaradi nemške 'konkurence' v mestih – videlo možnost za uspeh predvsem na podeželju.« Malonedeljsko prireditev ob obletnici je organizirala ptujska čitalnica, posvetili pa so jo duhovniku, zgodovinarju in pesniku ter narodnemu buditelju Antonu Kremplju, ki je bil župnik pri Mali Nedelji.

Na prireditvi ob obletnici velikega ljudskega zborovanja – obenem so pri Mali Nedelji praznovali tudi 10. krajevni praznik – je bil slavnostni govorec Igor Tršar, generalni direktor direktorata za ustvarjalnost, ki je potegnil vzporednico med dogodkom, ki je bil pred 150 leti pri Mali Nedelji, in 500. obletnico začetka reformacije.

Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter

- **Ostati Slovenec v »vogrskom maurdji«. Marijana Sukič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 19. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 42, str. 2**

Gda smo ustvarili Slovensko zvezo (1990.leta), potistim smo dosta ojdli v Budimpešto, zatok ka Slovenci, steri so v največšom varaši na Vogrskom živeli, so tó ustanovili slovensko društvo pa smo meli dosta programov vküper. Med »Peštari« sem spoznala dosti takši lidi, steri so svojčas iz gnešnjoga Prejkmurja v Pešt odišli. Bili so takšni, steri eške pred drugov bojnov, bili takšni, ka med ali po bojni. Bili so tau starejši lidgé, največkrat z dobro eksistenco, se pravi, nej so bili srmacke, pa dunk nikak zgübleni, mogauče malo nesrečni. Gda si se z njimi pogučavo, si vido, ka so veseli, srečni, ka čüjeje domanjo rejč, sploj pa te, če so z nami bili kakšni padaške iz Prejkmurja, iz Sobote, dapa brž, kak so par reči ali stavkov povedali slovenski, so obrnili na vogrsko rejč, ka njim prej tak ležej dé. Če rejsan so po 50, 60 lejt živeli med Madžari, se na njinom gunci dunk čülo, ka so nej Vaugri, ka je njina materna rejč nej vogrska. Pa dunk so go raj gučali kak tisto, v steroj nji je gorrarila njina slovenska mati.

Pa nika mi je eške trno čüdno bilau pri njij. Radi so bili, če so dobili »en falat« slovenske kulture, dapa valili so vse, ka je madžarsko, skurok prevalili. Kak če bi vse tau bilau več vrejdnó, bole »nobel« kak slovenska kultura, slovenska rejč. Prva naj bi bila »gospočka«, naša pa »paverska«. Samo v oklepaji naj napišem, ka so lidgé na našom tali, med Mürov pa Rabov vsigdar občudovali Pešto. Eške bole mi je sapo vzelo, gda sem med pogučavanjom gorprišla, ka skurok eden nej navčo svoje mlajše slovenski. Ranč malo nej... Gda sem nji pitala, kak tau, so vsefelé odgovardjali, ka so nej meli časa za tau, ka so nej vidli smisla, vej pa ka bi njini mlajši v velkom madžarskom varaši z malim slovenskim gezikom... Vejm, gvüšno njim je nej leko bilau v velkom madžarskom morji ustvauriti eksistenco, se preživlati, držino raniti, dapa za tau so največkrat velko ceno plačali, zgibili so en tau sebé, en tau svoje identitete.

Gratali so lidgé z dvojno identiteto. (?) Tak mislim, ka če rejsan maš dvojno identiteto (slovensko pa vogrsko), ena od tej dvej je krepkejša v tebi. Moraš se sam odlaučiti, stera. Avgust Pavel je ništrne dileme, ka sem napisala o peštarski Prekmurcaj, doživo in preživo, samo še v bole težki cajtaj kak oni. O njem je napiso vogrski pesnik pa pisatelj Gyula Illyés, ka je biu »zvesti sin dveh narodov« (két nép húséges fia). On je probo ravnotežje napraviti med slovensko ino vogrsko kulturo pa znanostjo v svoji düši. Kelko se ma je tau zošikalo, naj se odlauči vsakši sam, steri pozna njegvo življenje pa delo.

- **»Kako mladosten in optimističen je...« -dm-. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 19. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 42, str. 2-3**

V lanskem letu smo praznovali dvojni jubilej, 130. obletnico rojstva in 70. obletnico smrti prvega poklicnega znanstvenika iz vrst Slovencev na Madžarskem Avgusta Pavla. Vse leto so potekale spominske slovesnosti, simpoziji in razstave od rojstne Cankove preko Sombotela vse do Budimpešte. V smislu zaključka jubilejnega leta je občni zbor Državne slovenske samouprave (DSS) že lani jeseni sklenil, da v letu 2017 postavi doprsni kip »zvestemu sinu dveh narodov« v Porabju, na katerega je bil zaradi slovenskega značaja pokrajine in družinskih vezi navezan tudi Pavel sam. »Če je že bila pobudnica Državna slovenska samouprava, naj doprsni kip stoji pred sedežem naše organizacije« - je poudaril predsednik Martin Ropoš, ki je še posebej izpostavil, da so našli finančnega podpornika v madžarskem Ministrstvu za človeške vire (EMMI). Del sredstev je prispevala DSS sama.

Spominski dogodek se je 13. oktobra popoldne v gornjeseniški sejni dvorani DSS začel s pesmima zborčka domače DOŠ Jožefa Košiča, in sicer s slovensko otroško o rojstni vasi in madžarsko o povezovalni moči petja (šolarje je pripravila mentorica Ibolya Neubauer).

Tudi preostali del dogodka se je odvijal v duhu dvojezičnosti, v slovenščini in madžarščini ga je vodila organizatorica, predsednica Komisije za kulturo pri DSS Marija Kozar. Pavlovo pesem Nekoč je oče hodil tod smo v slovenskem prevodu Božjega služabnika Alojzija Kozarja slišali v lepi interpretaciji seniškega učitelja- asistenta iz Slovenije Nina Gumilarja. Še pred njim pa je pesem v madžarskem izvirniku doživel predstavil asistent slovenske parlamentarne zagovornice Ferenc Sütő. V svojem slavnostnem nagovoru je gostitelj predsednik Ropoš pozdravil vse navzoče, še posebej hčer Avgusta Pavla Judito Pavel Simon, vnukinjo Veroniko Simon Fodor ter ostale člane številčne Pavlove družine z Madžarske in iz Slovenije. Prisotni so še bili generalni konzul RS v Monoštru dr. Boris Jesih, sekretar pri Uradu Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu Robert Kojc, zagovornica slovenske narodnosti v madžarskem Parlamentu Erika Köleš Kiss, predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem Jože Hirnök, župan Občine Cankova Drago Vogrinčič, vodja monoštrskega okrajnega urada István Orbán in še drugi gostje iz Slovenije in Madžarske.

Predsednik Ropoš je poudaril: Porabski Slovenci morajo slediti verzom Avgusta Pavla in »imeti upanje v lepšo bodočnost«. Kakor je izpostavil, je polihistor s svojim delom postavil spomenik tudi Porabskim Slovincem, zato se mu morajo le-ti zahvaliti prav tako s spomenikom. »Kip odkrivamo v prepričanju, da ohranjamo svojo identiteto predvsem preko slovenskega jezika in kulture« - je zaključil gostitelj.

Na svečanosti so bili prisotni tudi člani Komisije Državnega zbora RS za odnose s Slovenci v zamejstvu in po svetu, s predsednikom Ivanom Hršakom, ki je zbrane tudi nagovoril. Nanizal je nekatere podatke iz življenja Avgusta Pavla in naštel najpomembnejša področja njegovega delovanja. Dejal je: »Prav je, da se sedaj na Gornjem Seniku skupaj poklonimo njegovi zapuščini in na ta način še dodatno okrepimo vez med obema narodoma, predvsem pa podpremo obstoj slovenske narodne skupnosti v Porabju.« Državnozborska komisija se je v Budimpešti in v Porabju mudila na dvodnevnem uradnem obisku na povabilo slovenske zagovornice Erike Köleš Kiss. Prisotni so si lahko ogledali kratek film, ki je povzel najpomembnejše mejnike v življenju Avgusta Pavla in predstavil njegovo strokovno pot. Pripravila sta ga sodelavca televizijskega uredništva Slovenskih utrinkov.

K mikrofonu je nato stopila Judita Pavel, ki se je med pripovedovanjem o svojih spominih na očeta in družino večkrat raznežila, in spregovorila predvsem o navezanosti svojega očeta na Porabje. Slišali smo o njegovih poteh (peš in z vozovi) v okolici Monoštra, kjer se je lahko z domačini pomenkoval v materinščini. Pripovedovala je o ostalih družinskih članih, ki so se - raztreseni po svetu - vselej radi vračali v pokrajino ob Rabi. Izvedeli smo, da je Avgust Pavel od črenšovskega župnika Jožefa Klekla kupil gozd na Gornjem Seniku in da je bil iskren prijatelj tukajšnjega »plebanoša Janoša Kúharja«.

Zunaj pred sedežem je sonce počasi zahajalo za cerkvijo. Udeleženci slavja so se zbrali okoli podstavka, na katerem je stal doprski kip - še pokrit. Oglasil se je Mešani pevski zbor Avgust Pavel, ki je štiriglasno zapel najprej dve slovenski ljudski pesmi - druga iz Porabja je pripovedovala o gozdu, ki ga je Pavel tako ljubil.

Kip so odkrili Judita Pavel, Erika Köleš Kiss in Martin Ropoš. »Kako mladosten in optimističen je!...« - je tiho in veselo vzkliknila hči Judita, ki je tudi sama prvič videla bronasti doprski kip, delo prekmurskega madžarskega kiparja Ferenc Kírálya, dobitnika prestižne Munkácsyjeve nagrade. Podstavek je postavilo podjetje KOLL Stein d. o. o. pod vodstvom Csabe Kollárja, pri dogovarjanju z izvajalcema pa je imel velike zasluge Franc Gerič iz Lendave.

Sledil je blagoslov treh župnikov: porabski Tibor Tóth je Boga prosil v madžarskem, markovski Dejan Horvat v slovenskem, upokojeni Števan Šómenek pa v latinskem jeziku. Po blagoslovu in skupni dvojezični molitvi sta venec spoštovanja položila Martin Ropoš in generalni konzul dr. Boris Jesih.

Svečanost se je zaključila v Kulturnem domu Avgusta Pavla, kjer so si lahko udeleženci ogledali razstavo o življenju in delu znanstvenika iz vrst Slovencev na Madžarskem, panoje je pripravila zagovornica Erika Köleš Kiss. »Če se kdo poglobi in dela mojega očeta in spozna človeški obraz znanstvenika, bo razumel kip Ferenc Kírálya« - se je nasmehnila Judita Pavel in dodala: »Z njegovega obraza sta vedno sijala upanje in mladostno veselje.«

- **O protestantizmu med Slovenci v avstrijski prestolnici. Tekst: E. Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 19. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 42, str. 3**

Dunaj

Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija je organizirala obisk na Dunaju z namenom, da v društvu Slovenski inštitut predstavi knjigo Protestantizem včeraj, danes in jutri. K sodelovanju sta bila povabljeni mag. Leon Novak, evangeličanski duhovnik v Murski Soboti, in Ludvik Novak, župan občine Puconci, kjer je bila zgrajena prva evangeličanska cerkev v Prekmurju. Dogodek je bil v znamenju 500-letnice reformacije, ki jo letos praznujejo v Evropi.

Pred predavanjem na inštitutu je goste iz Prekmurja sprejela nova slovenska veleposlanica na Dunaju mag. Ksenija Škrilec. Knjigo, v kateri so zbrani referati z 2. simpozija o protestantizmu, pa je predstavil urednik mag. Franc Kuzmič. Na kratko je o pomenu protestantizma govoril tudi dr. Marko Jesenšek z mariborske univerze, gostom pa se je za predavanje in podarjene knjige v imenu inštituta zahvalil Herbert Seher in napovedal skorajšnje srečanje na Dunaju s Porabskimi Slovenci.

- **Kejpo se je s štirimi predsedniki rosagov. Silva Eöry. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 19. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 42, str. 4**

Jože Rituper iz Markišavca

31. oktobra de minaulo ranč 500 lejt od tistoga dneva, gda je Martin Luter na dveri cerkve v Wittenbergi zabiu 95. Tez prouti odpustkom (feloldozó levelek). Kak znamo, té dogodek predstavlja začetek obdobja reformacije v Zahodni Evropi, steri se je iz Dajčlanda razširo túdi v drúge rosage, med drúgim túdi med Slovence, gé se je Lutrova vera po obdobji proutireformacije do gnešnih dni najbole ohranila v Prekmurji.

»V Dajčlandi so si že dolgo brodili, kak naj bi bila ta fontoška okrogla obletnica zvišavana. Tak so se na Svetovni luteranski zvezi odlaučili, ka do v Sloveniji trge kraji vóodabrani za kraj reformacije. Tau so Púconci, Ljubljana in Raščica. Púconci kak najstarejša evangeličanska fara v Sloveniji, Ljubljana, gé je Primož Trubar delo, in Raščica, gé se je naraudo. Januara je en

avtobus prišo v Slovenijo in obisko vse té tri kraje, po tistom je šau dale po drúgi rosagaj, in zdaj, 31. Oktobra pride v Wittenberg, kama de na té den prišlo trno dosta lúdi,« pravi Jože Rituper, steri je doma v Markišavcaj, vesnici, stera je samo nekaj kilometrov kraj od Murske Sobote. Túdi za njega je ta obletnica fontoška, zatau je brodo, »ka bi leko sam napravo neka takšoga, na ključi, tau nej gvúšno, ka túdi ostane. In tak san napravoen takši spominski plakat. Zbrau sam 500 Trubarovih draunnih penez. Znamo, ka je kejv Primoža Trubara na enom slovenskom evroni. In té peneze sam gorzalepo naté plakat, na sterom piše, 500 let reformacije, na njem pa je túdi zemljevid Slovenije. Vsevkúper je tri mejsce trpelo, ka sam peneze vkúp nabro pa ka sam tau napravo.«

Jože Rituper je zadnji 18 let zaposleni pri Evangeličanski humanitarni organizaciji (EHO) Podpornica. »Mi smo humanitarna organizacija, neka takšoga kaj je pri katoličanaj Karitas. Moje delo je tau, ka vozim obede, vsakši den okauli 25, starejšim, steri živejo pauleg Murske Sobote, vse ta do Zenkovec na eni strani in Filovec na drúgi. Tau gesti vozim iz soboškoga špitala. Dosta je takši lúdi ka núcajo dietno gesti. Pauleg toga betežne lidi pelam k padari, mam pa túdi 220 posteu, stere se ob pomauči hidravlike in elektrike gorzdigajo, takše ka jih núcajo žmetni betežniki. Te posteje posojamo domau, vse od Hodoša do Maribora,« raztolmači sogovornik, steri rad pomaga lústvi, »vej pa znate, ka starejši več ne vejo vse tak s paperi, pa jim te pomagam. Túdi z baute jim kaj pripelam, spoj tisto, ka se núca za gesti, dajomi peneze, ka jim kakšo položnico plačam. Dela gé dosta. Tú, pri nas, vóre nega. Dostakrat túdi zadvečera in večer moreš titi pomagat.«

Jože Rituper je gor raso v evangeličanski držini. Oča je v cajti drúge svetovne bojne zgotovo paversko šaulo v Rakičani. Cejli žitek je vertivo na deseti hektaraj zemle. »Mi smo prvi traktor meli v Markišavcaj. Kúpili smo ga 1968. leta. Prva pa smo krave meli na dva čuga. Ge sam dosta pomago pri deli na paverstvi. Krave sam znau dojeti, vse,ka je trbelo na njivi napraviti. V osnovno šaulo sam odo v Púconce, te pa dale v srednjo grafično v Ljubljani, višjo pa v Zagrebi, sodačijo pa sam v Beogradi slúžo. Biu sam v Titovi gardi,« pove sogovornik, steri si je kak grafični inženir 24 let krúž slúžo v Pomurskomtiski, steri je na žalost odišo v stečaj: »Ge sam že kak inaš Néjújság na starom mašini tisko. Inda smo vse prelome peški delali, zdaj vse tau delo zgotovi računalnik. Naša firma je dosta dobri reči delala, samo ka smo nej daubili plačano od tistih, sterim smo delali, pa smo te na žalost propadnoli.«

Velka ljubezen Jožeta Ritupera je že od malih naug túdi gasilstvo. Ške furt je aktiven v domanjom drúštvu, je tajnik gasilske zveze v soboški občini in gasilski sodnik. »Mam dosta gasilskih pajdašov, najvejšoga sam najšo v Dajčlandi. On mi je pred dvema letoma šenko túdi svoj nauvi paradni gasilski gvant, uniformo,« ške pove sogovornik, steri si v svojom rami, v sterom zdaj živeta samiva z ženo, vej pa je čerka po študiji ostala v Ljubljani, vred gemlé eno muzejsko ižo, v steroj je že zdaj dosta kejpov in drúgih spominkov: »Leko se povalim, ka sam se v svojom žitki do zdaj kejpjo že s štirimi predsedniki našoga rosaga: Titojom, Kučanom, Türkóm in Pahoróm. Na enoj stejni mam vse gasilsko, túdi odlikovanja, na drúgoj so moji kejpji, túdi tisti, na sterih sam vkúper s predsedniki. Mam razstavlene túdi stare fotoaparate. Letos, gda sam biu 60 lejt star, sam v kejpaj napravo cejli svoj žitek.«

- **Želimo, da za nas mlade ostane še nekaj neokrnjene narave! Tekst: Ernest Ružič. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 19. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 42, str. 5**

Petanjci-Tišina: Vranov Ograček mladih talentov

»Živeti trajnostni razvoj« je bila letošnja tema, o kateri so pisali učenci in dijaki pomurskih šol, ki so se odločili za sodelovanje na literarnem natečaju, ki ga pripravljata Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija in Zavod Republike Slovenije za šolstvo, Območna enota Murska Sobota. Na pobudo akademika dr. Antona Vratuše je bil prvi literarni natečaj leta 2009 - »Sprehajal sem se po vrtu spominov in tovarništva« in pod naslovom Ograček mladih talentov. Zdaj, po letošnji smrti akademika Antona Vratuše, bo literarni natečaj z nekoliko spremenjenim imenom, in sicer Vranov Ograček mladih talentov. »Vran« je namreč psevdonim Antona Vratuše, s katerim se je podpisoval pod prve literarne prispevke, tudi v Mladega Prekmurca, revijo, ki jo je urejal Vanek Šiftar. Tokrat se je program začel na Petanjcih z okroglo mizo »Živeti in udeležati trajnostni razvoj.« Z dr. Dušanom Plutom - univerzitetnim profesorjem geografije na ljubljanski Filozofski fakulteti, članom slovenskega predsedstva, ko je bil predsednik Milan Kučan, in ekologom – doslednim borcem za varstvo okolja, se je pogovarjal pomurski ekolog Stojan Habjanič. Pozneje je bil Dušan Plut slavnostni govorec na podelitvi priznanj, ki je bila zaradi negotovnega vremena na Tišini namesto v Vrtu spominov in tovarništva.

Ugledni strokovnjak, vrhunski inetelektualec Plut je prepričan, da živimo globalno v zelokrivičnem svetu in da s svojim ravnanjem vsakodnevno uničujemo naš planet. Po nekaterih kazalcih, recimo po družbenem bruto produktu, se v Sloveniji sicer ne obnašamo najslabše, saj smo med približno 200 državami na 30 mestu. V celoti pa porabimo toliko, kot bi bil naš planet za 60 odstotkov večji, kot je. Problem je vedno v statistiki in številkah. Morali bi imeti dvakrat večji planet, kot je zdaj, če bi vsi prebivalci živeli enako kot Slovenci. Velika, izjemno velika je tudi porazdelitev narodnega bogastva: le 8 ljudi ima tolikšno bogastvo, kot dobre 3,6 milijarde revnejšega prebivalstva na nerazvitih območjih planeta. Kar je skoraj neverjeten podatek, vendar resničen. Zato je obvezen, tako Dušan Plut, prehod na trajnostno naravno družbo, kar vsebuje številne naloge in ukrepe, pa tudi politično pripravljenost. Zadovoljni smo, daje Slovenija bogata z naravnimi danostmi, vodnih virov ima kar trikrat več, kot je evropsko povprečje, podobno je tudi z gozdovi, ki prekrivajo 60 odstotkov površine. Evropski in slovenski problem je tudi v potratni porabi energije, tudi električne, s čimer je Dušan Plut med drugim mislil na škodljive posledice gradnje elektrarn na reki Muri. V drugem delu programa na Petanjcih je bila saditev vrtnice iz Nove Gorice v Vrtu spominov in tovarništva, kjer že cvetiva vrtnici Prešeren in Trubar žlahtnitelja, dr. Matjaža Kmecla.

Novi Gorici, s katero sodeluje Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija, pravijo tudi mesto vrtnic. V širšem programu dogodkov in literarnega natečaja sta podžupan mestne občine Nova Gorica Marko Tribušon in predsednik Goriškega združenja ljubiteljev vrtnic Edi Prošt posadila vrtni o sorte burbonka in napovedala, da bodo kmalu vzgojili avtohtono vrtnico Nova Gorica, in jo podarili fundaciji.

Zaključni del literarnega natečaja, podelitev priznanj in zahval je potekal zaradi slabega vremena v dvorani na Tišini. Irena Kumer, ki vse od začetka vodi natečaj, je prebirala misli o Antonu Vratuši. Razmišljala je tudi o dolgoletnem in plodnem sodelovanju med Vanekom Šiftarjem in Antonom Vratušo. Slavnostni govorec Dušan Plut je strnil razmišljanja, ki jih je o trajnostnem razvoju povedal na uvodni okrogli mizi. Izpostavil je, da živimo v svetu protislovij in poudaril, da brez

odgovornega načina življenja ne bomo preživel. Kar se zdaj dogaja z naravnimi danostmi, je marsikje zločin. Zato je obveza vseh, da za naslednje rodove ohranimo pogoje za spodobno življenje.

V zelo prijetnem kulturnem programu so sodelovali dijaki soboške Gimnazije in Osnovne šole Grad. Vsebina tekstov učencev in dijakov, ki so se udeležili natečaja Živeti trajnostni razvoj, kaže, da mladim ni vseeno, kako ravnamo z naravnimi danostmi. Kar nekaj jih je poudarilo, da morajo ravnati starejši tako, »da bo za nas mlade ostalo še nekaj neokrnjene narave«.

- **Hišo jabolk so napolnili otroci iz vrtca Gornji Senik. Zapisala: vzgojiteljica Andreja Serdt Maučec. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 19. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 42, str. 6**

V sodelovanju z Zvezo Slovencev na Madžarskem smo vzgojiteljice in otroci iz Vrtca Gornji Senik v sredo, 4. oktobra obiskali Hišo jabolk na Gornjem Seniku. Delavnica z otroki v Hiši jabolk je bila načrtovana v okviru delavnic z naslovom S kravo Cifro na kmetijo.

V Hišo jabolk smo se odpravili peš. Ko smo prispeli na dvoriščno stran hiše, smo že zagledali veliko zabojev, napolnjenih z lepimi, okroglimi, rdečimi jabolki. Tam nas je pričakala ga. Andreja Kovač, ki nas je prijazno povabila v hišo. Takoj smo se lotili dela in pripravili vse potrebno za peko jabolčne pite. Otroci so z navdušenjem sodelovali in veselo pomagali pri peki. Stresali so sestavine v posodo, mesili, gnetli, oblikovali testo, ga razvaljali v dveh delih, tudi naribali so jabolka za nadev pite. Vsi smo bili zelo zadovoljni z narejeno jabolčno pito. Pito smo položili v pečico in čez nekaj časa je že prijetno zadišalo po prostoru. Zatem smo si vsi skupaj ogledali postopek nastajanja jabolčnega soka, to je od samega začetka z jabolki pa do konzerviranja jabolčnega soka v steklenice. Nastali jabolčni sok smo tudi poizkusili. Otrokom se je zdel zelo dober in sladek. Nekaj jabolčnega soka pa smo lahko odnesli tudi domov. Po ogledu postopka pridelave jabolčnega soka smo se zbrali na dvorišču, kjer smo skupaj s kravo Cifro povedali, kaj vse smo se naučili o jabolkih v našem vrtcu. Skupaj smo tudi zaplesali in rajali na temo jabolka. Nato smo se znova odpravili v hišo, da bi tam pripravili sadno solato. Najprej smo poimenovali posamezno sadje, nato pa začeli z rezanjem. Rezanje sadja je otrokom šlo dobro od rok in sadna solata je bila hitro narejena. Dobro smo jo premešali in dodali še rdeč ribezov sirup. Sadno solato smo pojedli z nasmehom na obrazu ter se nato posladkali še z jabolčno pito.

Z lepimi vtisi o prijetno preživelem dopoldnevu smo se počasi odpravili proti vrtcu. Najlepša hvala Andreji Kovač in Biserki Bajzek ter vsem, ki so pripomogli k temu, da bodo naši otroci obisk v Hiši jabolk ohranili v lepem spominu.

- **Gledališka predstava v Števanovcih. Agica Holec, ravnateljica. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 19. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 42, str. 7**

Z mačkovsko šolo imamo že več let dobre, lahko napišem prijateljske stike. V enem šolskem letu se večkrat srečamo. Tokrat je bilo srečanje 10. oktobra dopolne ob deveti uri. Gledališka skupina OŠ Mačkovci je prišla k nam, da nam predstavi igro z naslovom Domača naloga.

Igra je bila zelo zanimiva in aktualna, ne samo za učence, ampak tudi za učitelje. Nina je dobila na šoli nalogo, naj napiše spis o svoji prijateljici. Bila je žalostna in nesrečna, ker ni imela prijateljice. Živali so ji prišle na pomoč: pajki, miške, muce. Vsaka žival je napisala nekaj povedi o prijateljstvu in prijateljih. Iz teh spisov je Nina napisala dolg spis. Njena mamica je bila vesela, ko ji ga je hčerka prebrala. Škoda, da v današnjem času starši nimajo časa za svoje otroke - taka je bila prej tudi Ninina mamica. Hvala Aniti Puhani in skupini, da so gostovali pri nas. Še veliko uspehov jim želimo.

- **Po potaj slovenski reformatorov. -dm-. Porabje, časopis Slovencev na Madžarskem, Monošter, 19. oktobra 2017 - Leto XXVII, št. 42, str. 10**

V prejšnji številki naši novin ste leko dosta prešteli od toga, kelko znamenüjejo evangeličanski predgarge pa škonicke za našo slovensko lüstvo med Mürov ino Rabov. Uni so dali prve nadrukivane knige vmaternoj rejči v roké naši starcov. Doživeli pa so žmetne čase: katoličanjski krali pa velikaši so je pregnjali, bilau pa je stau lejt (1681-1781), gda so leko bogoslüže držali pa šaule meli samo v takzvani »artikularni mejstaj«, šteri pa sta bili zvekšoga samo dvej vesnici »Baugi za rbtom« vu vsikšoj vogrskoj županiji.

Evangeličanski Slovenci so ojdli v Nemescsó v Železnoj ino Surd v Somogyskoj županiji. V bejdvej vesnicaj je kak düšni pastér slüžo tisti Števan Küzmič, šteri je v naš »stari slovenski gezik« dojobrno cejli Nauvi zakon (teštament) iz Svetoga pisma. Letos svetimo 500. Oblejtno začetka reformacije. V jubilejnom leti smo se sombotelski Slovenci odlaučili, ka gorpoiškemo dvej artikularni mesti evangeličanski Slovincov. 7.oktaubra zrankoma smo se oprvin napautili v Nemescsó, štera vés je od Sombotela nej cejli dvajsti kilomejterov daleč. Tam nas je pri maloj cerkvi gorprijala dühovnica Katalin Varga Kalincák, štera nas je prijazno pozvala v Božo ižo, ki je od znautra sploj prausna. Istina je, ka je oltar s predgancov lepau okinčani, depa drügi kejпов na bejli stenaj nega. Stauci, galerija pa plafon so z lesá, nad staucami za gospaude najdemo palce za klabúke gorobejsiti.

»Luther se je sto samo malo pogučavati o cedelaj za greje, nej se je sto laučiti« - je začnila pripovedjati »fararca« vsikdar nasmejanoga obraza. Evangeličanska cerkev je leta 1530 donk šla po svojoj pauti. Prišla so krvava stoletja, k sreči pa smo gnes vsi bratke pa sestre, šteri vörjemo v ednoga samoga Odrešitelja. Samo ka evangeličani ne vörjejo, ka leko Marija pa svetniki pomagajo pri zveličanji – nam je raztomačila dühovnica.

V krajino kauli Nemescsóna so nauvo vöro z Nemškoga oprvin pripelali bautoške pa vinogradniki s Kószega pa Soprona. Na konci 16. stoletja je biu vekši tau Vogrske že protestantske vöre, protireformatori s Pétronom Pázmányom na čeli pa so tau obrnauti.

Med 1681 ino 1781 so vörnícke od blüzi pa daleč prihajali v Nemescsó, eške s krajine kauli Murske Sobote tö, s šterimi domanji eške zdaj držijo dobro padaštvo Inda svejta so prihajali pejški pa na kaulaj. Tistoga ipaje dühovnik nej smo vö z vesi, k padari so ga sprevaljali hajduki. K bogoslüžji so ojdli Nemci pa Madžari, Slovenci so meli ejkstra cerkev v ednom škednji. Gnešnje cerkev so prejkzozidali leta 1773, prčec z oltara iz srejde 17. stoletja pa držijo zdaj v Narodnom muzeji v Budimpešti. »Za naše orgole pravijo, ka majo najlepši glas na tom tali Madžarske« - se je povalila dühovnica pa eške ovödala, ka so mogli inda mej od orgol z rokami téžiti. Cerkev má spauvednico tö, ka je rejtko pri evangeličanaj, vejpa vküпно spauved majo.

»Med bogosljučji so mogle dekline pred konfirmacijo sejeti spodkar, konfirmerani podje pa na galeriji, štiri so si od vrkaj gledali dekline. Tak se je rodilo dosta lübezni pa zakonov « - je pripovedjala Katalin Varga pa cujdala, ka máta z možaum Balázsom Kalincsókom gnes prejk 17 vesnic, v šteraj živé kauli petstau evangeličanov - vsikdar pa je menje geste. V Nemescsóni nega pošte, krčmé pa baute, šaulo so zaprli leta 2005. Z možaum organizerata mladinsko društvo, v šteroga odi tresti mladi. Z avtonom je zberajo vküper od iže do iže, včijo se igre pa spejvajo.

V vesi Nemescsó smo si eške poglednili kurijo, gde se je narau naraudo stari oča eričnoga vogrskoga pesnika Sándora Weöresa. Te pa smo se podali na dugšo paut do Zalaegerszega, gde smo se malo šetali po središči pa si poglednili varaško ižo, vöro iz törma, šteta je zdaj nakli na ulici ino erični Hotel Zlati agnjec.

Gda smo prišli v Surd, šteta vesnica je gnesden že v Zalskoj županiji, je lepau sijalo sunce. Avtobus smo njali na pošttiji ino se po vauksoj pauti pejški napautili do evangeličanske cerkve na malom bregej. Tam nas je lepau gorprijo dühovnik v penziji István Vajda, šteta se je naraudo v Surdi, depa je več desetletij slüžo daleč od daumi. (Spoznali smo njegvo privatno pripovejst tö: sto je biti erični goslar, lepau je igro na gosli, depa se ma je edna spica v rokau postavila. Nej je mogo več igrati, zgübo je volau za žitek. Depa Baug se ma je pokazo, pa ga pauzvo na dühovniško paut.)

»Reformacija je brž prišla v tau krajino, naglo so gratale prve občine« - je začno pripovejdati dühovnik Vajda. Prva lesena cerkev je bila indrik, pri šauli, samo go je vihér na nikoj djau. V žmetni cajtaj prautireformacije je v Surd prihajalo dosta evangeličanov, bili so že v soboto večer tam, mara vörnikor se je pasla na pašaj.

Na konci 19. stoletja so zozidali nauvo cerkev s cüglov, na šteteroj so leta 1970 postavili madžarsko tablo v spomin »slovenskoga reformatora« Števana Küzmiča, šteta je kak farar v etoj vesnici dojobrno cejli Nauvi zakon. Na slovensko tablo pa je trbölo čakati do leta 2003, gda sta go posvetila evangeličanska püšpeka Geza Erniša iz Slovenije ino János Ittész z Vogrske. V imeni sombotelski Slovincov smo mi tö položili eden venec pri tabljaj.

Gda smo nutstaučili v cerkev, smo pá vidli, kak prausno je vse. Gospaud Vajda je eške dos - ta pripovejdo na priliko od toga, ka živé v Surdi osemstau lüdi, depa samo polonje je evangeličanske vöre. Gestejo bližanje vesnice gde nega cerkve, tá odita dühovnica Erzsébet Drobina Smidéliusz ino mauž dekan Zoltán Smidéliusz bogoslüžje držat v kulturni dom ali na dom. Kak smo čüli, 15. Oktobra pripelata dühovnik Mitja Andrejek pa žena dühovnica Judit Györfly petdeset prekmurski evangeličanov k bogoslüžji v Surd.

Ranč tak kak v Nemescsóni smo v Surdi tö zmolili slovenski pa madžarski očanaš (zdravamarije evangeličani ne molijo), predsednica Sombotelske slovenske samouprave Marija Kozar pa je goršteta dva kračiša tala iz predgovora Küzmičovoga Nauvoga zakona v bejdvej gezikaj. Dühovnik István Vajda je nam vöprineso matične knige (anyakönyvek), v šteta je od 1755 dale piso farar Števan Küzmič. Čüdivali smo se njegovim fajnim literam ino se veselili, ka smo leko vidli eške njegov lastnoročni podpis tö.

V Surdi ino njegovj krajini je v 18. stoletji dom najšlo več gezero vogrski Slovincov, zatok smo se na pauti prauti Nagykanizsi stavili na cintori pa malo šteta imena na grobaj: Filó, Szmodics, Andrasek, Cigoth, Vucsák, Szlávecz, Gerencsér, Zrinszki ..., pa eške drüga, šteta bi pa leko bila rovačka tö: Milánkovics, Liszics, Recsics, Kalinics ...

Imena svedočijo, kak živa je bila slovenska skupnost v Surdi pred dobrimi dvej-tristau lejtami. Doj pa je spisano, ka leta 1862 več »niške ne guči slovenski v vesi«. Takše so poti zgodovine: za vsejmi nami ostanejo samo spomini.

(Spominsko paut ob 500. oblejtnici reformacije sta Sombotelska slovenska samouprava in Slovensko kulturno društvo Avgust Pavel napravila v soorganizaciji Zveze Slovencev na Madžarskem. Za pomauč se zahvaljujemo.)

Reporter

- Evropska sramota : o odzivu EU na katalonsko krizo /Igor Kršinar. – št. 42, 16. 10.2017, str. 16
- Nova premišljevanja o Španiji /Ivan Puc. – št. 42, 16.10.2017, str. 24-25

Mladina

- Tujec! Sirec! : slovenska policija preprečila vstop zagrebškemu gimnazijcu sirskega rodu / Peter Petrovčič. – št. 41, 13.10.2017, str. 10-11
- Molc o usodnosti, govor o megli : politika med Katalonijo in trgatvijo devetih kilogramov grozdja / Bernard Nežmah. – št. 41, 13.10. 2017, str. 16
- Brezno dilem : igra živcev med Barcelono in Madridom /Janko Lorenci. – št. 41, 13.10.2017, str. 17
- Poti do samostojne države so lahko zelo različne : dr. Ciril Ribičič o podobnostih in razlikah v osamosvajanju Slovenije in Katalonije / Marjan Horvat. – št. 41, 13.10.2017, str. 34-36
- Adam Casals, predstavnik katalonske vlade : »Razmere so zelo napete« / Marjan Horvat. – št. 41, 13.10.2017, str. 37-38
- N'toko: Tujci na trgu / N'Toko. – št. 41, 13.10.2017, str. 43
- Neonaci vicekancler : v Avstriji utegne podpredsednik vlade postati nekdanji neonacist, ki se je uril po gozdovih avstrijske Koroške / Borut Mekina. – št. 42, 20.10.2017, str. 7
- Ko oblast nonšalantno krši lastne zakone /Bernard Nežmah. – št. 42, 20.10.2017, str. 16
- Falanga enakih / Janko Lorenci. – št. 42, 20.10.2017, str. 17
- Brez volitev ni demokracije : zakaj je pomembno, da ne prepustite odločanja drugim, pa čeprav vam noben kandidat ne ustreza /Grega Repovž. – št. 42, 20.10.2017, str. 19-21
- Ministrstvo priznava: policija ravna rasistično /Peter Petrovčič. – št. 42, 20.10.2017, str. 24
- Milan Kučan, prvi predsednik Republike Slovenije, intervju /Jure Trampuš. – št. 42, 20.10.2017, str. 31-36
- Človeka nevredno življenje : zakaj Romi protestirajo ... /Peter Petrovčič. – št. 42, 20.10.2017, str. 42-47

Periodične publikacije – kazala

- Glasnik Slovenskega etnološkega društva (2017, letnik 57, številka 1/2)

<https://www.dlib.si/results/?euapi=1&query=%27keywords%3dglasnik+slovenskega+etnolo%c5%a1kega+dru%c5%a1tv a%27&pageSize=25&fyear=2017>